

קובץ גליונות

פרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י'ל שטיינמן שליט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א
מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

פניני דעת
דברי אמת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ

הר"ר יששכר דב

בן הר"ר

יוסף צבי המלי ז"ל

כ' חשון

תנצב"ה

לע"נ

הר"ר שמעון

בן הר"ר

צבי קנול ז"ל

י"א חשון

תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לע"נ הר"ר יחיאל קרמר ז"ל בהר"ר חיים זצ"ל
נלב"ע בשם טוב
י"ז מר חשון תשע"ד
הונצח ע"י המשפחה
תנצב"ה

המעונינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים, ירשמו במס' 072-2587402 יש להקיש 5 ואח"כ 4, הבקשה תשמע לכל הרשומים, ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעונינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם

וכן בכל עיני הקובץ ניתן לפנות למס': 053-3145900 פקס: 077-2092005 או במייל:

k.gilyonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות

למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311 ניתן להעביר גם לבנק מרכזי סניף 745 מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח בקשה למערכת 'קובץ גליונות' k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א לקראת השנה החדשה הבעל"ט

בואו והיו שותפים והקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

כ"ב חשון	חיי שרה	ח' ניסן	צו - פסח
כ"ט חשון	תולדות	כ"ט ניסן	תזריע מצורע
ז' כסלו	ויצא	ו' אייר	אחרי קדושים
י"ד כסלו	וישלח	י"ג אייר	אמור
כ"א כסלו	וישב	כ' אייר	בהר
כ"ח כסלו	מקץ - חנוכה	כ"ז אייר	בחוקותי
ה' טבת	ויגש	ה' סיון	במדבר - שבועות
י"ב טבת	ויחי	י"ב סיון	נשא
י"ט טבת	שמות	י"ט סיון	בהעלותך
כ"ו טבת	וארא	כ"ו סיון	שלח
ד' שבט	בא	ג' תמוז	קרח
י"א שבט	בשלח	י' תמוז	חקת
י"ח שבט	יתרו	י"ז תמוז	בלק
כ"ה שבט	משפטים	כ"ד תמוז	פנחס
ב' אדר	תרומה	ב' אב	מטות מסעי
ט' אדר	תצוה	ט' אב	דברים
ט"ז אדר	כי תשא	ז' אלול	שופטים
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	י"ד אלול	כי תצא
א' ניסן	ויקרא	כ"א אלול	כי תבא

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 229 | שנה ה' | פרשת וירא | שנת תשע"ח

פניני הפרשה

אהבת הבריות, לפי המבט "שלך" בלבד

"כי ידעתיו" - פרש"י לשון חבה המחבב את האדם וידעו ומכירו.

הביאור בזה, והאזהרה את חברו, רואה את מעלותיו. ולכן, מכירו. מי שאיננו אוהב, אינו מכירו, כיון שרואה את חסרונותיו, ולא מכיר במעלותיו. [ומטעם זה, אנשים מלאים ביקורות על אחרים, כי רואים רק חסרונותיהם].

צריך עיון

בענין שחיטה קודם מתן תורה

יש להסתפק בקרבנות שהקריבו האבות וכן קרבן פסח שעשו ישראל במצרים אם היו יודעים כל הלכות שחיטה. הגרמה חלדה וכו'. או שקודם שנאמרו אלו ההלכות למשה בסיני לא היה מעכב עדיין כל אלו ההלכות.

*

הנה לא נזכר דיצחק פשט בגדיו, אבל לכאורה בכדי שלא יהא חציצה בין גופו לעצים הי' צריך לפשוט את בגדיו.

"נאחז בסבך בקרניו" פרש"י שהי' רץ אצל אברהם והשטן סובכו ומערכבו באילנות.

והעיר רבנו שליט"א באילת השחר: הנה אברהם כבר עמד בנסיון העקידה ולמה השטן רצה לעכבו מלהקריב האיל, ולא כתוב שהשטן הפריע לו במיוחד כשרצה לקיים מצוות אחרות.

ובעת שבא הגה"צ ר' דן סגל שליט"א לביקור בבית רבנו שליט"א (אב תשע"ו) הציע לפני רבנו לישב דהנה לפעמים כשאדם מקבל נסיון מהקב"ה ועומד בו, הוא נרגע שזכה לעמוד בו ושמה שבמהירות הסתיים הנסיון וחזור לעבודתו הרגילה. אמנם אם הוא באמת אוהב את ה' גם אחרי הנסיון עדיין ממשיך עם הנסיון ולא ממחר להסיר מעליו מעלה זו.

ומעתה אברהם הרי עמד בנסיון עצום לשחוט את בנו, ואחר שצוהו ה' שלא ישחוט באמת ניצול הנסיון בגבורה והיה כבר צריך למהר ולשמוח, אבל הוא עדיין רוצה להמשיך בנסיון ולכן בא להקריב את האיל, וע"כ בא השטן להפריע לו כי יודע שזה הגמר של הנסיון. והסכים רבנו שליט"א לדברים.

והוסיף הגה"צ ר' דן שליט"א שלכן את הברכות קיבל אברהם אחר שחיתת האיל והיינו אחרי שראו את המדרגות הגבוהות הנ"ל אז קיבל את הברכה בשלימותה. (מפי הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

שיחה לפרשת השבוע

העמידה בנסיונות

שיחת רבנו חנוכה תשנ"ט

בפרשת וירא בנסיון העקידה כתוב ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם וגר ויאמר קח נא את בנך וגו'. והגמ' בסנהדרין פ"ט ב' אומרת: א"ר שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה, משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והי' לו גבור אחד ונצחן, לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתין בכמה נסיונות ועמדת בכלן, עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים.

וצ"ב מה הסברא שאם אברהם אבינו לא יעמוד בנסיון הזה יאמרו דאין ממש בראשונים, הרי בנסיונות הקודמים שהיו לו עד עכשיו שהיו ג"כ קשים הוא עמד וכי למה אם לא יעמוד בנסיון היותר קשה הזה יאמרו דאין ממש בראשונים?

ואפילו אם נבין את הסברא בזה, צ"ב מה מוסיף לנו המשל עם המלך בשר ודם להבין יותר את הנמשל הרי זה ממש אותו דבר, ובאמת גם שם קשה למה אם אותו גיבור לא יעמוד במלחמה זו יאמרו שהראשונות אין בהם ממש, הרי הוא נלחם מלחמות הרבה ומסר נפשו וניצח, ולמה אם לא יצליח במלחמה זו יאמרו דהראשונות אין בהם ממש. ובעצם עוד צ"ב במשל דהמלך אמר לגיבור בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש, דמשמע שהמלך רוצה שינצח במלחמה משום טובתו של אותו גיבור שיהי' לו שם טוב, הרי בודאי רצונו שינצח במלחמה החזקה שעמדה עליו דאל"כ המלך יהא מנוצח וא"כ לטובת המלך עצמו צריך לנצח?

ונראה הביאור בזה: בדודאי המלך רוצה שינצח במלחמה שעמדה עליו, אבל רצונו גם בדבר נוסף לטובתו של אותו הגיבור, דכיון שינצח בהרבה מלחמות הוא רוצה למנותו לשררה חשובה מאוד כמשנה למלך וכדו', ולכן אומר לו המלך דבכדי למנותך במינוי כ"כ חשוב אני צריך שתוכיח את גבורתך בעיני העם דמה שעשית עד עכשיו עדיין לא מספיק להוכיח לציבור שאתה ראוי לכה, ולמה דהא יאמרו דניצחת רק אנשים חלשים ובשביל שאוכל למנותך במינוי חשוב אתה צריך לנצח במלחמה החזקה שתהא נערץ בעיני העם, וכולם יסכימו שאתה ראוי לתפקיד הזה, ולכן בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו כי אני רוצה למנותך לשר שתנהיג את המדינה, והנה במשל זה יותר מובן בדודאי דמה שנלחם עם אנשים חלשים וניצחם זה לא מראה כ"כ על גבורה דאין צריך להיות גיבור לנצח אנשים חלשים, אבל להתגבר על אנשים גבורים זה גבורה, אבל אצל אברהם אבינו זה פחות מובן שהרי הוא עמד בנסיונות גדולים גם עד עכשיו, ולמה אם לא יעמוד בנסיון הקשה הזה יאמרו שאין ממש?

אבל הגמ' לומדת שזה הי' ג"כ אצל אברהם אבינו, דכיון שהקב"ה רצה להעלותו במדרגה יותר גדולה אז לא מספיק הנסיונות שעבר עד עכשיו. ובאמת כמעט לכל אדם יש נסיונות בכל דבר במשך כל ימי חייו בחיי היום יום, ולאנשים קטנים

הנסיונות שלהם הם גם בדברים קטנים דאצלם להתגבר על העצלות בבוקר ולעמוד לתפילה זה ג"כ נסיון, וכל דבר שאין לאדם חשק וקשה לו לעשותו זה נסיון, ואע"פ שאצל אנשים גדולים זה לא נסיון, ובכדי להעלות את אברהם אבינו במדרגה יותר גדולה הי' צריך לעשות דבר שניכר שהוא עולה כי הקב"ה רצה להוציא מאברהם אבינו את כלל ישראל וצריך לצאת יצ"מ ואח"כ קבלת התורה שזה הרי תכלית הבריאה כדארו"ל. עה"פ בראשית ברא: בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראים ראשית, ועל כ"ו דורות דלפני מ"ת כתוב בפסחים ק"ח א' דעמדו בחסדו של הקב"ה וזה עד שיגיעו למצב של מ"ת, והמצב הזה התחיל מאברהם אבינו ואח"כ יצא ממנו יצחק ואח"כ יעקב והשבטים וכל ישראל.

ובכדי לזכות לזה הוצרך לעמוד בנסיון מיוחד, דהנה הרי גם עד אברהם אבינו היו צדיקים גדולים מאוד כמו חנוך מתושלח נח שם ועבר וכו' והם לא זכו למה שזכה אברהם אבינו, דלא מצינו דכלל ישראל ומ"ת מתייחס אליהם אלא הכל מתייחס לאברהם אבינו, אז בכדי שיצא מאברהם אבינו תורה וכלל ישראל הוצרך לעמוד בנסיון גדול במיוחד, דכל הנסיונות שעבר עד עכשיו מספיקים שיזכה בגן עדן בדרגה גדולה מאוד ויהנה מזיו השכינה וכל הגדולות מה שיש, וזה הוא כבר זכה ובוזה גם אלו הצדיקים שהיו לפני אברהם זכו דבלי שום ספק שיושבים בגן עדן ונהנים מזיו השכינה, אבל בכדי לזכות שיצא ממנו כלל ישראל וקבלת התורה זה לא מספיק אלא צריך לעמוד בנסיון מיוחד, וא"כ מה שיאמרו ראשונות אין בהם ממש אין הכוונה דהט' נסיונות הקשים שעבר הם כלום, אלא דבשביל לזכות לכלל ישראל ותורה שזה התכלית של כל הבריאה זה לא מספיק, ועל זה מביא את המשל עם הגיבור דאם המלך רוצה למנותו למינוי חשוב מאוד זה לא מספיק מה שינצח במלחמות עד עכשיו, כי אנשים יאמרו דלא ניצח במלחמות חזקות ולא רואים מזה את גבורתו, אבל אם יעמוד במלחמה החזקה זה יוכיח שהוא ראוי לתפקיד, וכן כאן הקב"ה אמר לאברהם דבכדי לזכות לתורה אתה צריך לעמוד בנסיון הזה, ואם אברהם לא הי' מתנסה בזה זה הי' חסרון שלא יזכה לתורה, ואע"פ שגלוי לפני הקב"ה שאם ינסה אותו הוא יעמוד בנסיון זה לא מספיק אלא צריך שיעבור את הנסיון בפועל ולהוכיח שהוא ראוי למצב שיצא ממנו תורה ויצא ממנו כלל ישראל ואמר לו בבקשה ממך עמוד בזה.

כי רצון הקב"ה שיצליח כי זה תכלית הבריאה דהוא ברא את כל העולם בשביל התורה וישראל, א"כ נמצא דכשרוצים להעלות אדם במדרגה וכמו במשל אצל המלך הוא צריך לעשות משהו יותר מהרגיל, וכן כשהקב"ה רוצה לרומם את האדם להעלותו הוא צריך לעבור נסיונות, נסיונות קטנות מעלות אותו קצת, ונסיונות גדולות מעלות אותו עוד יותר מה שאדם יותר עובר נסיונות אלה עולה יותר וכיון שרוצים להעלותו מביאים אותו לידי נסיונות, והקב"ה לא מביא אדם לנסיונות אם אינו ראוי לזה אם כחות הנפש שלו אינם מספיקים בכדי להתגבר ולעמוד בנסיונות.

וביומא פ"ז א' איתא כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ופרש"י הקב"ה מודה מפניו את העבירה שלא תבוא לידו. ולכאורה זה סתירה לבחירה? אלא כנראה דמה שלא מביאים את האדם לנסיון גדול זה אינו סתירה לבחירה, דכיון שזכה בזיכוי הרבים הוא השיג מה שצריך לכן מדחין מפניו את העבירה אבל זה רק אם אין רוצים שיעלה לדרגה יותר גבוהה דהא אברהם אבינו אין לך מזכה הרבים גדול ממנו שהלך ופירסם את שמו של הקב"ה בכל העולם, ולחם כנגד האלילים במסיני"ו והשליכוהו לכבשן האש, וזה הכל הי' מסיני"ו לזיכוי הרבים שאין למעלה מזה, אבל בכדי לזכות לישראל ומ"ת הכניסוהו לעמוד בעוד נסיון. וכל אדם צריך לדעת שאם העמידוהו בנסיון הוא יכול להצליח, דאם לא הי' יכול להצליח לא היו מעמידים אותו בנסיון, לא נותנים המשך בעמ' 3

הנה רבנו עשה מהפכה גדולה בענין הזהירות בכבוד שבת, והמעלה להימנע מעשיית מלאכה סמוך לשבת ובהרבה מקומות בעולם הרחב את הענין על זה. ואף כתב כמה וכמה מכתבים בענין זה. ובשבוע זה שעוברים לשעון חורף וזמן שבת מוקדם, כתב ע"כ רבנו בעבר מכתב בזה"ל: בס"ה. היות שבועד כמה ימים יזינו את השעון הקיץ לשעון חורף, ויש חשש שיקשה לקבל חצי שעה לפני השקיעה להזהר ממה שאסור לעשות בשבת. בכן באנו לעורר שבכל אופן ישתדלו שגם אז יפסיקו מלעשות דברים שאסור לעשות בשבת.

ובזכות שמירת שבת יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

א.ג.ל. שטיינמן כ"א אלול תשס"ח לפ"ק

תוספת שבת

בס"ד. כבוד הרב המזכה את הרבים כמוה"ר ר'... שליט"א. הנה היות שכבר זכה כב' להיות מתחיל במצוה לימוד הלכות שבת לצבור גדול, וכבר דיברנו שיש לחזק גם ענין שמירת שבת למעשה. והיות שרבים עושים דברים האסורים בשבת ברגעים האחרונים שלפני שבת, וח"ו יכול להמשך אחרי השקיעה בערב שבת, בכן באנו בהצעה שכל א' יראה להפסיק מלעשות דבר האסור לעשות בשבת לכהפ"ח חצי שעה לפני השקיעה, ויהי' בזה תועלת גדולה וזיכוי הרבים גדול מאד. יצריך להשתדל להפיץ הענין הזה, היות זה עד עכשיו לא עשו זה צריך לעורר האנשים להשתדל בזה מאד, וכל מה שיפרסמו יש יותר סיכויים שיתקבל הדבר, כי בודאי כל אחד רוצה שלא להכשל ח"ו בחילול שבת רק צריך לעורר. אהרן יהודה לייב שטיינמן. כ"ב אדר תשס"ו לפ"ק. בני ברק יצ"ו.

להפסיק מכל מלאכה

בס"ד. לכ' תלמידי ישיבתנו ישיבת ארחות תורה שלו' וברכה על עולם. היות שאין מזרזין אלא למזרזין הנני בזה לחזק אתכם בענין להפסיק מכל דבר שאסור בשבת, להשתדל שחצי שעה לפני שקיעת החמה יהיה הכל מסודר לכ' שבת קודש. וגודל ענין שמירת שבת קודש מבואר בחז"ל בגמ' ובמדרשים וכוזה"ק ואין צריך להאריך בזה. ויבורכו כל שומריה ומהדריה בכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

אהרן יהודה לייב שטיינמן ט"ו אלול תשס"ט לפ"ק.

מכתב רבנו על כך

לאחינו בני ישראל שלום וכל טוב סלה. באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד. כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים, ובאים לידי קטטות, וכן מבואר גיטין נ"ב ע"א וברש"י שם, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה, אשר זה מאד חמור! טוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה, באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה, ושכר עושיה אין לשער. חזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות. נ"ב, מקומות הנוהגים לקבל שבת ארבעים דק' קודם השקיעה ינהגו כמנהג המקום. כ"ב לאדר שני תשע"א לפ"ק. אהרן י' לייב שטיינמן

ג"א מצטרף נסים קרליץ. בעז"י ג"א מצטרף לדברים נכונים וברורים אלה. חיים קניבסקי, הנני מצטרף להג"ל יוסף שלו' אלישיב.

ובמכתב אחר הוסיף רבנו: ואשרי מי שעושה לעורר ולזכות את הרבים בענין זה, וכעת שמעתי שהולכים להכניס זה דבר בלוחות הזמנים יתברכו כל מי שעושה לזה ויזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ושכר עושיה אין לשער.

להכניס ללוח

בס"ד. לכבוד הרב מרדכי גנוט שליט"א היות שיהי' זיכוי הרבים מאד, אם תדפיס בלוח זמן חצי שעה לפני השקיעה, שלא לעשות מלאכה האסורה לעשות בשבת, וזכות מזכה הרבים יהי' לך לבצח. ד' תמוז תשע"א לפ"ק נ"ב אין הדבר שייך לגבי ירושלים. ובמקומות שנוהגים בהם להימנע ממלאכה קודם לזמן זה. [לוח דבר בעתו - תשע"ב]

להניצל מאסונות

בס"ד י' כסלו תשס"ז לפ"ק לכ' עדת ישראל אשר ב... ה' עליהם יהי' שמעתי על האסונות שפקדו במקומכם ר"ל ואתם חושבים לנכון שיש בודאי צורך להתחזק יותר ביראת שמים כמוכן אין אתנו יודע עד מה ועלינו להתחזק בכל הענינים, אבל מה שיש להניח מאד לזוהר בדברים שבין אדם לחבירו שזה מאד חמור ויש להתחזק בענין שבת שכבר יפסיקו מלעשות דברי חול חצי שעה לפני השקיעה, וכל מה שמפסיקים מלעשות דבר שאסור לעשות בשבת זה מאד חשוב, וידוע מאמר חז"ל בשבת [ק"ה ב] כל השומר שבת כדין אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו וכן כל עניני כיבוד בלבוש ובכל הדברים הכל לעשות לכבוד שבת ומאד להזהר מלדבר דברי חול בבהכנ"ס ובפרט בשבת...

עצה לינצל מאסונות

כמדומה שלראשונה עורר רבנו דבר זה בחודש שבט תשס"ה שבשכונת רמת אלחנן בני ברק אז נדברו יראי ד' המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין שליט"א יחד עם רבני השכונה, וחשובי תושביה נועדו לטכס עצה, תקופה קשה עברה על השכונה מספר אסונות נתכו על ראש עם קודש בזה אחר זה, התחושה הייתה שחייבים לחזק ולבצר חומות כדי לומר למשחית הרף.

בעקבות אותה ישיבה התקיימה עצרת התעוררות מרכזית בכינוס לשם שמים ונשאו דרשות. והכריז המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין: פנינו אל בעל אילת השחר שליט"א לשאול במה נכפר על נפשותנו?

ואמר לנו לקבל שבת עשר דקות לפני הזמן הרגיל דהיינו חצי שעה קודם השקיעה. ורבנו שליט"א ביקש שישאלו קודם את דעתו של מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) זצ"ל. ומרן הגר"ש זצ"ל אמר הרי ב"ב סמוכה לפ"ת, ובפ"ת הקדימו לארבעים דקות קודם השקיעה, אם כן מותר גם בבני ברק לקבל לפחות עשר דקות קודם.

לא לנסוע ברכב אחרי זמן זה

בכנס החיזוק בפריז תשס"ו תוך כדי משאו שב רבנו שליט"א לעורר: דרך בני אדם דוקא בערב שבת ברגעים האחרונים רואים פתאום, שחסר זה וצריך לעשות את זה, ולפעמים מתוך זה יכול לבוא שיכנס לשבת אפי' אחרי השקיעה ח"ו. וממילא צריך מאד מאד לעשות חיזוקים בזה. ואמרתי בכמה מקומות שהייתי בזמן האחרון שלכל הפחות שלושים רגעים "חצי שעה לפני השקיעה" כבר יהיה שבת, דבר ראשון לא לנסוע ברכב אחרי הזמן הזה, וכן שלא לעשות מאז שום מלאכה, כי עלול מאד שבועד כמה רגעים עוברים איסור ויכולים לפגוע אפי' בשקיעה, וזה מאד חמור! ומאד צריך לחזק את זה וזה דבר גדול שנותן השפעה על כל השבוע, כי בזכות השבת כתוב שהברכה שורה על כל השבוע.

סחור סחור לכרמא לא תקרב

ובישיבת יקירי ירושלים אמר רבנו שליט"א: ידוע שאחד מהדברים העיקריים בתורה זה שבת. הנושא של שבת אין לתאר מה שזה חשוב בעיני הקב"ה, המצוה של שבת חז"ל אומרים אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, על שום דבר לא כתוב מיד היו נגאלים רק שתי שבתות. ובספר יערות דבש ח"ב דרוש ג' כתוב [ומובא במשנה ברורה בהקדמה] בפרט בענין שבת קדש אשר הזהרתי ואמרתי כל פעם ופעם מי שלא למד הלכות שבת על בורין פעמים ושלש לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת.

השבת זה היסוד של כלל ישראל ממילא צריך מאד להתחזק וזה יתן כה לכן אדם בכלל אם הוא יודע הלכות שבת ונוהר בהם כמו שצריך אז הכל ישתנה.

שכר שמירת שבת

כששהה רבנו בארה"ב, תינו אנשי לייקווד לפניו את מר ליבם, שבכל יום יש צרות חדשות ומשונות ואסונות רבים פוקדים אותם, רח"ל. בסוף שיחתו בהיכל הישיבה אמר רבנו: שבת היא מקור הברכה, חז"ל הבטיחו ששבת קודש מביאה ברכה לעולם, תתחילו לקבל שבת חצי שעה קודם, תכניסו את שבת המלכה הביתה, יחד איתה תבוא גם הברכה, והאסונות יסתלקו. ההבטחה היתה ברורה.

וראה זה פלא, במוצאי שבת צלצל ראש ישיבת לייקווד שליט"א ואמר: בכל שבת יש שלושים ארבעים קריאות הצלה וידי המתנדבים עמוסות. אולם בשבת זו כמעט שלא היו קריאות. שבת שקטה עברה על לייקווד ב"ה, שיחו בכל נפלאותיו.

בסיום מכתב לחיזוק הענין - כ"ט ניסן תש"ע וגדולה היא זכות שמירת שבת לזכות לכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ובדורות ישרים.

להקדים מדאי

רבינו הנהיג [כבר כמה שנים] בקהילה פלונית מפני כמה מקרים שאירעו שם, להקדים קבלת שבת כעשרה רגעים קודם הזמן, אחד מבני הקהילה הנ"ל שאל לרבינו שאשתו רוצה להקדים כמה רגעים עוד יותר מוקדם מהזמן הנ"ל, אמר רבינו שלא כדאי כיון שיכול לגרום לחץ בבית וזה לא טוב, חזר ושאל לרבינו שכבר ביתו מוכן מוקדם לשבת, אמר רבינו בכל זאת א"א לדעת ולפעמים לא מצליחים להתארגן, ואם יקדימו יותר מדאי זה ילחץ את הבית ולא טוב.

כמו"כ אומר רבנו שהעיקר הוא לפרוש ממלאכה אבל שלא יקבל קבלת שבת בעוד היום גדול כי יכול ח"ו לבוא לידי מכשול.

הדלקת נרות

הבהוב הנרות

כשהרבנית ע"ה הדליקה נרות שבת קודש היה רבנו מקפיד להבהב הנרות לכבוד שבת בעצמו, והקפיד לכבותו בידו ולא ע"י נשיפה בפיו [ע"י מדרש אוצר מדרשים עמ' 551. ומה שצוין בארח דוד עמ' רלב]. ובשנים האחרונות שמדליק בעצמו מקפיד אף להניח בעצמו הנרות בתוך הכוסות.

כמות הנרות

רבינו מדליק ד' נרות בחדר שאוכל בו, ועוד ב' נרות בב' מקומות בבית, במטבח, ובמערב, ומבדק על הנרות שבחדר שאוכל.

זמן הברכה

מבדק על הנרות אחרי הדלקתם, ומכבה הגפרור בעצמו אחר ההדלקה.

סוג הנרות

מדליק בנרות רגילים ולא בנרות שמן. [ופעם אמר שבח"ל רובם לא הדליקו בשמן זית כי לא ה' להשיגו אלא ביוקר רב].

בנות מדליקות

בבית הורי רבנו [בבריסק] הבנות הדליקו נרות שבת, כבר מהבת מצוה, והוסיף רבנו דכן נהגו שם בבית הגר"ז להדליק נר אחד, ואמר רבנו דאמנם אי"ז חיוב אבל יש בזה קיום מצוה של חינוך הבנות למצות הדלקת נרות. [וכן נהגו בהרבה משפחות מרוסיה כגון משפחת קרליץ, ומשפחת אדלשטיין ועוד]. (כ' צדיק כתמר יפרח) אבל בבית רבנו שליט"א לא נוהגים כך.

ואמר רבנו שיש לדון אם גם בזה יהיה את הקנס המבואר ברמ"א סי' רס"ג ס"א דאם שכחה פעם אחת להדליק צריכה להוסיף עוד נר, דהא הדלקה זו אינה ממש חיוב. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' פב)

זמן ההדלקה

מדליק הנרות שלושים וחמש רגעים קודם השקיעה, אך לא מקבל ע"ע שבת בפה אלא פוסק ממלאכה מוזמן הדלקת נרות, ואינו מקפיד לומר קבלת שבת.

כמו"כ הורה דלהקדים שבת חצי שעה עיקרו לפרוש ממלאכה ולא לקבל בפה, ומייעץ שלא להקדים יותר מידי כדי שלא להכביד על בני הבית.

הדלקה לבחורי ישיבה

לגבי בחורים שישנים בישיבה הורה שידליקו נרות רק בחדר האוכל ואחד יכול להדליק ולהוציא את כולם, ובחדר שישנים בו אם יש אור מהחשמל שבפרוזדור א"צ שוב להדליק בחדר.

הדלקה בנרות חשמל

דעת רבנו שאין יוצאים הדלקת נרות בחשמל כיון שעכשיו השמן לא קיים דכל רגע ורגע הוא יוצא מחברת חשמל. (הל' ער"ש להרה"ג י"ב שליט"א עמ' רפ"א)

כיבוי אורות בשעת הבדלה

אמר רבנו דיש שהחמירו לכבות את אור החשמל לפני הדלקת הנרות כדי שהחדר יהיה חשוך והברכה תהיה על הדלקת הנרות שעושות אור בחדר ואח"כ מדליקים את החשמל. [א"ה וכן נהג הגרשז"א צ"ל וחשש שאין אפילו תוספת אורה] ונראה דזה אינו דהברכה היא על תוספות אורה שיש מהנרות, וא"כ אין ענין לכבות את החשמל קודם וכן נוהג רבנו שלא לכבות את חשמל.

קבלת תוספת שבת לפני הזמן

הורה רבנו, אדם שחושש שישכח לקבל שבת בזמן, יתכן שיכול לומר מבעוד יום שתחול עליו שבת זמן מסויים לפני השקיעה, כמו שאפשר לידור לאחר זמן. שאם קבלת שבת היא מטעם נדר מועיל שמתנה עתה שתחול קבלת שבת לאחר זמן מסויים כמו שאפשר לידור לאחר זמן. אך אם קבלת שבת היא קבלת קדושת שבת, ואינה שייכת לנדר, יתכן שצריך לקבל קדושת שבת ממש ואי אפשר לקבל על לאחר זמן.

והוסיף רבנו שליט"א, דמ"מ מסתבר שקודם זמן פלג המנחה אי אפשר גם לקבל על לאחר זמן, לכל השיטות, כיון שעתה אינו יכול לקבל שבת. (כל נדרי עמ' תרמ"ג) נראה דקטן שקיבל שבת יותר מוקדם לא חל קבלתו, דקטן אין לו דעת לקבל שבת, ולא מבעיא להלבוש סי' רס"ג סי"ז שסובר שקבלת שבת מדין נדר דודאי קטן אינו יכול לקבל שבת אם הוא עדיין לא מופלא לאיש אלא אפי' אם אינו נדר ג"כ קטן אינו יכול לקבל ע"ע שבת, דזה דבר שצריך דעת והקטן אין לו דעת לזה ובאמת נראה דגם להלבוש אינו נדר ממש דהא ל"צ לשון נדר. (אילת השחר שבת קכא, א)

גדול הבית שקיבל

הנה הפרמ"ג (סי' רס"ג משב"ז סק"א) כ' דאם קיבל גדול הבית שבת כל הבית מחויבים בקבלתו. ואמר רבנו שמכיוון שהמשנ"ב לא הביאו כפה"נ שהוא חולק על זה (הל' ערב שבת להרה"ג יר"ב שליט"א עמ' רס"א)

המשך מעמ' 1 לאדם נסיונות שלא יכול לעמוד בהם לא מצינו שנתנו לאנשים נסיונות כאלו כמו שהיו לאברהם אבינו והנסיונות שנותנים להם

הם ראויים לעמוד בהם.

ואברהם נתנסה מאוד בשביל להיות ראוי לכלל ישראל ומ"ת, ואת הצדיקים שהיו לפני אברהם אבינו לא ניסו בזה דהנצרך לנסיון מתנסה, וכך כל נסיון שיש לאדם היינו כי הוא נצרך לזה, ולולא שהוא נצרך לנסיון לא יעמידוהו באותו נסיון. א"כ מה שהיו אומרים על נסיונות הראשונים של אברהם שאין בהם ממש היינו כלפי הדרגה שהקב"ה רוצה להעלותו, וכמו שנמשל שהראשונות אין בהם ממש כלפי התפקיד החשוב שהמלך רוצה למנותו ובכדי שאברהם יהא ראוי למ"ת לדבר שכל הבריאה מצפה עליו כ"כ הרבה דורות וזה יעשה מהפכה בכל הבריאה שתבוא לתכליתה זה רק ע"י מצב של נסיון הכי גדול עם כחות הנפש הכי גדולים לנצח, דכלפי מה שנצרך למצב של מ"ת הראשונים אין נחשבים לממש, דאע"פ שאתה גדול מאוד אבל גם מתושלח שם ועבר היו גדולים מאוד ולא זכו דהמצב של ישראל ומ"ת יתייחס אליהם, אלא התחיל מאברהם אבינו והנה מצינו דחנוך חי שס"ה שנים ולא כאנשים אחרים דאותם דורות שחיו הרבה יותר וכתוב פרשת בראשית ה' כ"ד ויתהלך חנוך את האלקים וגו' ואינו כי לקח אותו אלקים, ופרש"י צדיק ה' וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו וזהו ששינה הכתוב במיתתו לכתוב ואינו בעולם למלאות שנותיו עכ"ד.

והנה אע"פ שה' חשש שיתקלקל וישוב להרשיע, בכל זאת נחשב צדיק וי"א שנעשה מלאך עי' תוס' חולין ס' א' ד"ה פסוק וסתם אדם שרואים ח"ו שיכול להתקלקל לא עושים אותו למלאך, אלא כיון שעבד את הקב"ה עם כל כחות נפשו דאדם נברא עם כחות נפש מסוימים, ובכחות נפשו הוא הגיע לשיא, ויותר מזה לא ה' שייך ואי אפשר לנסותו יותר מכחות הנפש שיש לו וכיון דמילא את תפקידו בשלימות ולא הי מיועד שיתחיל לצאת ממנו המצב של מ"ת והקב"ה ראה שיכול להתקלקל אז אינו כי לקח אותו אלקים והיינו דלא ח"ו שלא עשה מה שצריך, אלא דכחות נפשו לא היו עד כדי כך מאחז שאנשי דורו היו כ"כ רשעים דעל דורות אלו כתוב שמלאה הארץ חמס והוצרך לכחות נפש יותר גדולים כנגדם ולאחר שעשה כל מה שיכל הוא כבר לא צריך יותר אז ה' שייך אפי' להיות למלאך כיון שעבד לה' בכל כחו. אבל כשנותנים לאדם נסיון הוא צריך לזה ושייך שיצליח וינצח, דאם אינו ראוי אז הקב"ה לא מנסה אותו, ואת חנוך שלא יכל לעמוד בנסיון הקב"ה סילקו מן העולם אבל בכחות הנפש של אברהם ה' יכול לעמוד בנסיון אם רק יתאמץ ולכן הקב"ה אמר לו בבקשה ממך עמוד בנסיון הזה שלא יאמרו ראשונים אין בהם ממש שזה עדיין לא מספיק שיצא ממנו כלל ישראל ומ"ת. והנה בין אדם הרבה פעמים מרגיש את עצמו במצב קשה יש מצבים קשים, אבל צריך להתבונן דאם יש לו נסיון ויעמוד בו זה יביא אותו לעליה וממילא יסתכל על כל הדברים בצורה אחרת, כל דבר שבא עליו היצר הוא יסתכל שזה נסיון אולי אוכל לעלות, מזמנים לי אפשרות והקב"ה בודאי יעזור לו. לכל אדם יש נסיונות אך תלוי מה הנסיון יש כאלה דלעמוד תפילה זה נסיון

הודעה משמחת

יצא לאור בס"ד קובץ אוגדן של הגליונות

כאיל תערוג תשע"ז

ניתן לרכשו, בבני ברק: צפניה 2 כניסה מצד ימין קומה ראשונה 0533105040 ובחנות 'גל פז' בירושלים: רח' בית שערים 2 ב דירה 16 026516834 ובישיבת מיה. במודיעין עילית: בכולל עטרת שלמה, ובכולל יששכר באהל'ק

רבן של בני הגולה

אנגליה

ג' פעמים הגיע רבנו שליט"א למדינת אנגליה וכל פעם למקומות אחרים וכדלהלן. בנסיעה לארצות הברית בחודש אייר תשנ"ח בחזור עבר רבנו דרך אנגליה. ומסר שיחה בבית הכנסת פוניבז' בלונדון ליל יום ד' ב' ניסן תשנ"ח זה תוריד: ה' יעזור לכולם שבאים עם כוונה לשם שמים, כדי להתחזק. וכשמתקבצים ביחד "ערליכא יידן" זה כינוס לצדיקים שטוב להם וטוב לעולם וכיון שאנשים באו כדי להתחזק הרי זה כינוס לשם שמים, ויעזור ה' לכל כלל ישראל הן אלו שכאן והן בשכל העולם, שרואים שבאים כולם עם רצון גדול להתחזק בידישקייט. ויעזרם ה' שבאמת יתחזקו. וכל אחד יזכה להושע ברחמינו ובגשמיות, ונזכה במהרה ל"יובא לציון גואל" בב"א.

ואז הרחיב בענין שם אפרים ויובא במק"א. וסיים ויעזרו הקב"ה שכל אחד מאתנו ילך בדרך זו, לנסות לעמוד בעיקרים אלו, ראשית שלא להתנאות ולדעת שהוא עפר ואפר, ולא לשכוח את זה, כי הרבה פעמים שוכחים מזה, וחושבים 'אני' 'אני', רק נגעו בו מיד 'אני' 'אני', הרי הוא אפר? וכמו כן למסור נפשו בשביל הידישקייט, היכן שצריך! ויעזור ה' שכל אחד מאתנו יזכה באמת להיות במדריגה זו, ויגדל מאד בתורה ויראת שמים, ונזכה ל"יובא לציון גואל".

הנסיעה בעשיית תשס"ה

בעשיית תשס"ה נסע רבנו במיוחד לונדון יחד עם הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א והגאון המקובל רבי יעקב משה הלל שליט"א ונסעו לחזק לקראת יוה"כ וכן להקמת קרן עזרה לאברכים [שבאותם שנים היה גזירות וקיצוצים קשים לאברכים]

בסוף חודש אלול שרבנו ביקר בבית מדרש הגר"י וסיפר לו על המסע, ביקש הגר"י לדעת את הפרטים ורבי יצחק לוינשטיין זצ"ל אמר את כל הפרטים ואמר לו הגר"י: **שחייבים לזרז גם את שובו של הגר"י לארץ ישראל כי כל הדור נשען עליו.** אז ביקש ברכת הגר"י זצ"ל להצלת מסע החיזוק. ענה לו הגר"י: הראש ישיבה הרי מקדש שמו ברבים, וכי הוא צריך ברכה שלי?

היו אנשי דלא מעלי שאיימו כל הזמן שיעשו הרבה הפרעות למסע, וכן התקשרו להגר"ד לנדו וכן להגר"י הלל לאיים עליהם, ואמר להם רבנו שאמר לו מרן הגר"י על זה: ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלימו עמו וא"כ אין בזה מה לחשוש.

קבלת פנים

רבנו יצא מארץ ישראל ביום ב' ה' תשרי. ואחרי שהגיע לשם [ביום ב' אה"י] לתפילת מנחה הגיע רבנו לבית הכנסת סדיגורא שבשכונת גולדס גרין. שם השתתף ג"כ הגר"א הלפרין זצ"ל. ורב בביכניס דאז [כהיום האדמו"ר מסדיגורא שליט"א] נשא דברים ואמר: שכתוב שיציאת צדיק עושה רושם. ויציאתו של הצדיק של רה"י שגדול הדור מטריח את עצמו ובא ללונדון, מבקשים אנו שביקור זה ישפיע על כל לונדון, יש צרות בלונדון, אנשים חולים בעיות רבות בחינוך ואנו בטוחים שביקור זה יעזור וישפיע.

כינוס הילדים

לאחר מכאן ארגנו כינוס אדיר לכל הילדים באזור. ואמרו איתם את "כל אבינו מלכנו" קטע אחרי קטע והיה בכך התעוררות עצומה שלא תשכח. ואמר להם רבנו: חז"ל אומרים בראשית בשביל תורה שנקראת ראשית. כל העולם מתקיים בזכות התורה שנקראת ראשית שישאר שומרים, וילדי ישראל הם הם הערבים הטובים ואין העולם עומד אלא בזכות הבל פיהם של תשכ"ר. לכן חובה על כל ילד לדעת שהוא מחזיק את העולם וכל ילד חייב לשאוף ולעשות הכל כדי להיות תלמיד חכם לגדול בתורה ועליו לשאוף אך ורק לזה ולא לשום דבר אחר מבלעדי זה כי בשביל זה נברא העולם ובזכות זה העולם קיים וכל עתיד עם ישראל תלוי בזה. ולאחר הכינוס עברו כל הילדים לקבל ברכת השנים מרבנו שליט"א.

לאחר מכאן נסע רבנו לביקור אצל הגר"א הלפרין זצ"ל. ואצל יבדל"ח הדיין הגאון רבי חנוך ארנטרי שליט"א שם השתתפו רבני ודיני העיר ועלו בעיות שונות העומדים על הפרק, ונמשך במשך כשעה. [ביציאתו אמר הגר"ח ארנטרי בדמעות ואמר שאנגליה לא ראתה דבר כזה]

הכנס המרכזי

בלילה התקיים הכינוס הגדול ליהודי לונדון בהשתתפות כל רבני העיר. ובראשם הר"צ הישיש רבי יוסף צבי דינר זצ"ל. ושם דיבר רבנו ואמר בתוריד: עם ישראל החזיק מעמד לאורך כל הדורות רק בזכות התורה שבעל פה ועל זה מסר נפשו ובזכות זה כל קיומו. אלה ששמרו רק תורה שבכתב ללא תורה שבע"פ. לא נשאר מהם כלום והיות ולימוד התורה שבע"פ במסירות נפש זה סוד קיומי של עם ישראל לדורות, לכן כולנו חייבים לשאת בעול ההחזקה התורה ולומדיה, ובפרט בעת הקשה כזו, כי רק זה הערובה לקיום כלל ישראל.

הזכות להתעורר

הגר"ד דונר שליט"א האריך בדבריו ואמר: ששמע מפיו של מרן הגר"ח ק שליט"א שתמיד לפני ר"ה יש התעוררות משמים. בשנה אחת היה נפילת מגדלי התאומים שעורר רבים לתשובה. ובשנת תשס"ג היה את הניתוח של מרן הגר"י זצ"ל שעורר רבים לתשובה. וכעת זכו מדינת אנגליה שיהיה להם התעוררות ליוה"כ בלי צרות וגזירות אלא מכח בואו של מרן שליט"א. עוד אמר שהורה לו מרן הגר"ח ק שצריך לברך על ראית רבנו ברכת 'ברוך שחלק' והגאון רבי עזריאל יפה ר"י תפארת יעקב שבגיטסהד בירך ברבים ברכה זו.

אסיפת נדיבים

למחרת בבוקר התקיימה אסיפת רבנים ונדיבים אצל הרב דוד חן-טוב נ"י [ששם היה מקום האכסניה של רבנו].

ושם דיבר רבנו בדברי הגר"א (מובא בסידור על השיבו אבינו) ... בן קיש שהקיש על דלתי רחמים נגד תורה ועבודה וג"ח, תפלה במקום עבודה ובמה הקיש על דלתי רחמים ע"ד שאמרו רז"ל ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמך עליו מן השמים, שני דלתות ברא הקב"ה אחד בלב השמים ואחד בלב האדם וכאשר הקיש בדלת התחתית ורחמיו על הבריות. נפתח דלתות השמים וזהו תשובה שלמהו ממטה למעלה וממעלה למטה כאמור.

ולכן אמר רבנו שאדם יעורר ויתן צדקה, אז ה' יפתח שער מלמעלה ויזכה לישועה. וסיים שעלה על כולנה זכות החזקת תורה לאברכים, ואז רבנו החל לבכות לפני כולם ולא יכול היה להמשיך לדבר מרוב צערו על מצוקת האברכים בארץ ישראל.

ריבוי הנדיבים

כשרבנו נסע ללונדון לאסיפת גבירים לדרבן אותם לתמוך באברכים עמלי תורה, בשעת האסיפה קם אחד הגבירים ושאל מדוע הרב הטריח עצמו לאסיפה זו האם אין עודף אברכים?

ענה לו רבנו, בעיר הולדתי בריסק רוב המשפחות היו עניות ומעט משפחות היה להם כדי צורכם ושתי משפחות עשירות היו בכל העיר, והנה רואים אנחנו שהקב"ה נתן בדורנו שפע עושר למשפחות רבות, חשבתי שהסיבה שהקב"ה נתן כיום שפע זה מפני שהוא חפץ בהרבה לומדי תורה, ומשום כך נתן לכם עושר שתוכלו לזכות במעלה הגדולה שיתרבה בעולם על ידם שפע של לומדי תורה, אולם אם חושבים אתם לפטור עצמיכם ממצווה זו בטענה שיש עודף לומדי תורה, **גם הקב"ה יאמר מה צריך כל כך הרבה עשירים.** (קו' שלמי שמחה ח"ב עמ' צ"ה. ובקיצור בסי' לעבדך באמת ח"א עמ' ר"ג).

וכשנשאל רבנו מה יהיה עם האברכים כיצד הם יתפרנסו שהרי הם ב"ה רק מתרבים. ואמר רבנו שאין אנו צריכים לחוש לכך, דהנה שהתחילו ריבוי הכוללים פתאום ראו שהוצרכו להרבה מורות וע"י זה פרנסה, ואח"כ התחילו בעוד מקצועות שונות שראו פתאום שיכולים לפרנס, וכך הקב"ה יוביל אותנו הלאה. כשהנדיבים נתנו את התרומות ביקש רבנו שלא יראו לו כמה נתן כל אחד, כי רוצה לברך אותם בשוה ללא קשר לכמה נתן כל אחד.

בפני אברכי הכולל

במהלך הבוקר הוצרך רבנו להתעכב והגיעו לבית המארח שלש כוללים ורבנו דיבר בפניהם. ואמר בתוריד: בעולם יש מליארדי אנשים מהם רק כמה מליונים יהודים מתוכם רק מאות אלפים חרדים ורק מעט מהם הם אברכי כולל. ראו כמה חשובים אתם שכח מעט שבזכותו קיים העולם. ואמר ידוע לי שקשה להיות אברך כולל בחו"ל אך עליכם, כנשואי דגל עם ישראל להיות חזקים וגאים בכך שזכיתם.

השביתה

באותו זמן התקיים שביתה בנמל התעופה, ובתחילה היה צד שרבנו יחזור כבר בליל ג' אבל רבנו סירב מחמת שלא להפסיד את מה שתוכנן למחרת. ואז בעזרת כמה עסקנים סודר שמטוס פרטי שקיבל אישור מיוחד שהביא מוח עצם לחולה רח"ל שטס מגרמניה לארץ ישראל עבר דרך לונדון ורבנו נסע עם זה לארץ ישראל. והתעורר נידון מי יסע, ורבנו אמר שהוא מותר על מקומו וישאר באנגליה ליוה"כ ואמר הרי לי אין אשה ומשפחה שמחכה בבית ביוה"כ ומה לי הכא מה לי התם, משאיכ חברי המשלחת שהם צעירים יותר וצריכים את עזרתם בביתם. אך בני ביתו של רבנו טענו שלרד"י כל עם ישראל מחכה בארץ ישראל וא"א להישאר כאן. ולבסוף בירך אותם שעד שעת הטיסה שלהם יסתיים השביתה וכך היה בס"ד. שהספיקו לחזור לביתם ליוה"כ. ביום ד' לפנות בוקר הגיע לארץ ישראל. **ובאותו היום** כבר מסר רבנו את השיעור הקבוע בכולל ובשעות הערב מסר שיחה בהיכל ישיבת פוניבז' לקראת יוה"כ.

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

מודעה רבה לאורייתא

א"ה השבת פרשת וירא
ט"ו חשון יום היארצייט
הס"ד למרן בעל החזון איש
יתקיים השיעור הקבוע של
מרן שליט"א לע"נ דודו
ז"ע, בהיכל בית מדרשו
'לדרמן' (קומה ב'), כרבע שעה
לפני זמן ערבית.

ביום ראשון לאחר תפילת
שחרית כותיקין יעלה מרן
שליט"א לבית החיים
להתפלל על ציונו של מרן
זללה"ה, וה' ישמע
שוועתנו...

**כמדי שנה א"ה בשבוע
הבא נביא בגליון "דברי
שי"ח" את שיעורו של
רבינו שליט"א.**

"מהרי שלש סאים קמח" (יה, ו)

על רמב"ן שתמה למה ה' צריך כ"כ הרבה פת לג' אנשים. וי"ל דהרי אברהם סבר שהיו ערביים ואסור לאפות ביו"ט לצורך גוי (ובין למ"ד פסח ה' בין למ"ד סוכות ה' יו"ט) אבל בגמ' (ביצה י"ז א') אמרי' ממלאה אשה תנור פת בשביל שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא ולכך ה' צריך הרבה פת שיתמלא התנור והא מותר לאפות הכל.

והנה הרמב"ן כתב שלקח שלש סאין קמח להוציא מהן סלת נקי' וכ"כ בלקח טוב, ואכתי צריך טעם למה דוקא ג' סאין. וי"ל ע"פ גמרא דמנחות ע"ו ב' דמחיתין ומישין עשרון מובחר אתי מסאה חיתין ובעירובין פ"ג ב' מבואר דעשירית האיפה הוא מאכל אדם א' ליום ואמר' האוכל במדה זו ה"ז בריא ומבורך ולכן י"ל שרצה שיהא לכל אחד מהמלאכים עשרון א', וה"ק ג' סאין, קמח הנעשה מחיתין ג' סאין להוציא מהן עשרון סלת לכל א'. ועי"ל שרצה לעשות דומיא דלחח"פ דניפו ב"א נפה עשרון מסאה כמ"ש במנחות שם, אבל באדר"נ פ"ג א' שלקח ט' סאין ע"ש ולפ"ז י"ל שרצה לעשות דומיא דעומר שמנופה ב"ג נפה ויוצא עשרון מג' סאין כדאמר' שם וכל מעשה אבות סימן לבנים.

"ויקח חמאה וחלב וכן הבקר" (יה, ה)

במדרש תהלים פ"ח אמרו שהקב"ה אמר למלה"ש איך אתם רוצים את התורה הרי אכלתם בשר בחלב אצל אברהם, וכבר הקשו דהא חלב ואח"כ בשר מותר על חזקוני. וי"ל ע"פ הגמ' ב"מ פ"ו ב' דפריך אהא דאמר שם ששחט ג' בהמות והכתיב וכן הבקר אשר עשה דמשמע חד ומשני דקמא קמא דמטיא אייתי לקמיהו א"כ מדכתיב ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניו מוכח דהביא שלשתן יחד ואם נימא שלא אכלו יחד רק בתחלה החלב ואח"כ הבשר א"כ למה מיהר להביא לפניו הבקר מיד הרי בלא"ה לא אכלוהו מיד וע"כ שאכלוהו יחד.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"אבני המקום על מסכת ביצה"

בימים האחרונים הופיע ספר נוסף מאוצרו של נכד רבינו, הגאון רבי אריה קולדצקי שליט"א. הספר 'אבני המקום' על מסכת ביצה (חלק ב') אוצר בלום של בירורי סוגיות, דף על הדף על חציו השני של המסכת, וכולל אלפי הערות מחכימות, וזכה להסכמתו הנלהבת של רבינו שליט"א.

מכיון שהספר עוסק בסוגיות עמוקות מאוד, לא נוכל להרחיב יתר על המידה בהבאת דוגמאות, רק נביא פנינים קצרים. אודות לימוד מסכת ביצה, שהיא סגולה ליראת ה' כמובא בספר מנוחה וקדושה (בשר התורה את כ' בתוך דברי הדרבה לבנו כצד יתך את בנו וז"ל: וגם הוא יהיה בקי במסכת ביצה בעל פה כי זה הוא סגולה ליראת ה'), התבטא בזה רבינו כי מקור הדבר הוא בתורת הנסתר על פי הקבלה, ומובא כן בשם האר"י ז"ל.

עישון סגריות

כידוע, אחד הסוגיות הכי נדושות ביום טוב הוא בענין עישון הסגריות, אם נחשב 'שזה לכל נפש' ומותר או שלא, ובספר החדש מובא חידוש הלכתי שבודאי יעורר רבים. שדעתו של רבינו באופן נהרץ שאין לעשן ביום טוב! ומוסר כך בשם החזון איש, ולא עוד, אלא יש בו משום מוקצה! (וראה בספר הרחבת הדברים, ודעות נוספות)

בהלכות טלטול ביום טוב, חידש רבינו שליט"א, כי אמנם מותר ביום טוב לטלטל לצורך, אך יש להזהר שלא להוסיף דברים מיותרים. ולדוגמא, מותר להוליד ביום טוב מחזור לבית הכנסת כדי להתפלל בו, אך יש לשים לב שאם יש בתוכו דפים שאינם מחוברים, ואין לו צורך בהם לתפילה, יש להוציא את זה ולהשאיר בבית, והרבה אין נזהרים בזה ונכשלים חלילה באיסור הוצאה שלא לצורך ביום טוב.

כל זה, ועוד מאות פסקים מרבינו שליט"א, מובאים בסוף הספר 'אבני המקום', ב'מפי כהן', - חיבור מיוחד המצורף לספר, מאת הגאון רבי ישעיהו כהן שליט"א, מנכדיו הגדולים של רבינו שליט"א, אשר זכה לשמש את רבותינו מרנן הגרא"ל שטינמן הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ שליט"א בענינים רבים וגם בענינים אלו ודבריהם משובצים בתוך הספר.

נזכיר כאן דבר חידוש מרבינו ומרן הגרא"ל שטינמן שליט"א.

בסימן תקכ"ט העוסק בדיני שמחת יו"ט וחציו לה' וחציו לכם, מביא הרב המחבר בשם מרנן הגר"ק והגרא"ל שטינמן שליט"א שהורו שאדם שמתענג בשינה יוצא בזה מצות שמחת יו"ט ומצטרף לחציו לכם, ומה שכתב הרמ"א בשם מהר"י וזייל דאדם המתענה ביו"ט שאינו יכול לקיים חציו לכם צריך לקיים כולו לה' וצריך לעסוק כל היום רק בתורה ותפילה, והרי יכול לקיים לכם בשינה, משום שאדם רעב אין לו שמחה משאר דברים עכ"ד. נברך את המחבר שליט"א, כי יזכה להוציא עוד הרבה ספרים לתועלת הכלל והפרט, ישלא תצא תקלה מתחת ידו, ויזכה להיות עוד שנים רבות דולה ומשקה מתורת רבינו שליט"א.

על הדף

עיר הנדחת - "לא תבנה עוד"

תנן בסנהדרין דף ק"א ב' והיתה תל עולם לא תבנה עוד לא תעשה גנות ופרדסים דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר לא תבנה עוד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נעשית היא גנות ופרדסים. נראה ברור דאף אם יקח עפר מקרקע אחרת וישים שם לא יוכל לבנותה דהעפר מתבטל לקרקע עיר הנדחת ועוד דאפשר דבעיר הנדחת אף האויר אסור שאם ירצה לבנות בתים באויר ג"כ אסור שאין הקרקע גורמת האיסור רק המקום, ובני ראי"ש שליט"א הביא ראי' מירושלמי סנהדרין פ"י ה"ו עוף שהוא טס למעלה מעשרה מהו משמע דמיבעי ל' אם האויר נאסר ע"ש ואף שיש לחלק דהתם הספק אם נקרא בכלל יושבי העיר ובהמתה משא"כ כאן אפשר דלא נקרא בכלל העיר מ"מ יותר נראה להשוותן וצ"ע. עוד נראה דשיעור האיסור לריה"ג הוא אף על כל שהוא וכן בזורע בערי מגרש הוא ג"כ בכל שהוא דהרי ק"ל בשבת החורש כל שהוא חייב הזורע כל שהוא חייב ולא מצינו בשום מקום שיעורא לחורש וזורע, ודבר פשוט דגם בכלאים חייב בכל שהוא ומה שצריך לר' יאשיה בכלאי הכרם חטה ושעורה וחרצן מקרא קדריש כמש"כ התוס' בבכורות דף נ"ד א' אבל בכל מקום בכל שהוא חייב וגם ר' יאשיה מודה בכלאי זרעים כמש"כ התוס' שם.

(נחל איתן סי' ט"ז ס"ג סקי"ח וס"ו סק"א)

מכתב שהתקבל מאחד הקוראים:

אפתח בהודאה על הזיכוי הרבים האדיר שאתם זוכים בו, אשריכם ואשרי חלקיכם מידי שבת בשבת אחים בקהילתנו סלונים דירושלים, מתענגים אברכים ובני תורה על כל האמרים ודא"ח המובאים משר התורה מרן שליט"א.

וכעת, שהיה את היא"צ של זקני הגאון הקדוש ר' שמואל אהרן לידר זצוק"ל, מבני ברק (נלב"ע א' דר"ח חשון תשע"ז) שכל ימיו היה דבוק ובטל כולו לחכמי וצדיקי הדור זצוק"ל ושיבדלחט"א, אמרתי לרשום את הקשר שהיה בינו לשר התורה שליט"א.

חתנו הגדול של הגה"צ רש"א לידר זצוק"ל הוא הרה"ג ר' מאיר שציגל ונעשה מחותן עם שר התורה שליט"א ע"י ביתו וחתנו משפחת צביון, ובכל השמחות בהם ישבו יחדיו, היה זקני יושב כעבדא קמיה מריה ולא גרע מלהביט בו, ואף התבטא על ספר 'נחל איתן' (אותו חיבר מרן שליט"א בצעירותו) כי ספר זה הוא ספר מוסר חי, שניתן לראות כמה גבוה מסוגל בן אנוש להגיע בידיעת ויגיעת התורה! בינו נא זאת!

ידוע, שכל ימיו של כבוד קדושת זקני הגה"ק זצ"ל היה זהיר ונשמר ביותר בענייני קדושה, ופרישות יתירה היתה לו בענייני שמירת העיניים, עד שבשנות צעירותו אחרי תקופה שהלך כל יום לכולל, הפסיק ללכת ועבר ללמוד בבית מדרש סמוך לביתו כי התבטא שקשה לו שמירת העיניים בדרך כ"כ ארוכה.

יש להוסיף עובדה שארעה איתו בשלהי ימיו, שהוצרך לעבור טיפול בעיניו ולא הסכים בשום פנים ואף שהרופאים הזהירו אותו שבלי הטיפול הוא עלול חלילה להיות עוור, מאום לא עזר! עד שפנו למחותנו ה"ה רבינו שר התורה שליט"א, והוא כתב לו מכתב קצר שמחמת ונשמרתם עליו לעבור הטיפול (ועוד כמה ת"ח גדולים הפצירו בו לעבור הטיפול) ואף עבר הטיפול בהצלחה מרובה [יצויין עוד שאחרי תקופה נאלץ לעבור שוב טיפול בעיניו והרופאים שוב הזהירו שבלי הטיפול הוא יהיה עיוור ממש ל"ע, ולא הסכים בשום פנים, ועד שגילה כי בשעת הטיפול הוא נצרך לשכב פרקדן, ועל זה לא הסכים לוותר בשום פנים, כי היה ירא וחרד ביותר בענייני קדושה, וכידוע.

ונסיים בברכה, כי זכות הצדיק זצ"ל, ושאר הצדיקים, עם שאר עם ישראל הנהנים מאור הגדול שאתם מפיצים, תעמוד לכם שלא תהיה שום תקלה תחת ידכם.

מרדכי ש.ל.

השבת חל יום היארצייט למרן בעל החזון איש וקבלתי הנהגה מעניינת שלא כ"כ מפורסמת מהביקור של בן גוריון כשבא להחזו"א היה בעיה איך יגישו לו כוס שתיה מצד אחד יכולים להכשל בלפני עור שלא יברך על הכוס ומצד אחד מדן הכנסת אורחים להגיש שתיה ואז עלה הרעיון והניחו כוס תה אחד בין החזו"א לבין בן גוריון כדי שיחשוב אולי זה בשבילו וממילא כיבדו בכך, וב"ג הרי לא ישתה שמא הכינו את זה להחזו"א, וכך ייצא ידי חובת שניהם, יחשוב שכבדוהו ולא יכשל בלפ"ע. וכן אמרו שאם אדם שאינו שומר תורה ומצוות בא אליך ואתה מכבדו לשתות את המשקה, תשתה אתה גם כן ותוציאו בברכה. ואם לא ירצה לצאת זה כבר מצידו, אבל אתה לא תכשיל אותו.

ברכת מו"ל טוב לידידונו נכדו של רבינו
הרב ר' **אריה קניבסקי** שליט"א
לרגל הולדת הבן נ"י בשעט"מ
ידי רצון שיזכו אביו ואמו לגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושי"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 181 • וירא תשע"ח

וירא אליו ה' באלני ממרא (יה, א)

וירא אליו – לבקר את החולה (רש"י)

במצות ביקור חולים

במס' סוטה י"ד. גרסיןן, אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב אחריה אליכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים דכתיב ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומים, הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים וכו'. ובמס' ב"מ ל: תני רב יוסף, והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה, והודעת להם זה בית חייהם, את הדרך זו גמילות חסדים, אשר ילכו זה ביקור חולים, בה זו קבורה, ואת המעשה זה הדין, אשר יעשון זו לפנים משורת הדין.

עוד ענינים:

א. לבקר חולה ע"י שמתקשר אליו בטלפון צ"ע אס מקיים בזה מצות ביקור חולים. והנה איתא בחולי מעיים דנכנסין לבית החיצון ושואלין, אבל בלאו הכי משמע קצת דצריך לבקר ממש, ועכ"פ הטעם דביקור חולים הוא ההתעניינות וההתייחסות לחולה, וזה על ידי שבא אליו ממש, אבל גם כשמתקשר אליו בטלפון יש משהו של חסד.

ב. חולה הצריך לאיזה דבר ומתעצל החולה לעשותו ואומר שאינו צריך [דכן הוא הדרך להחליט לעצמו שאין צריך], יש בזה משום ביקור חולים לעשות לו זאת, דאין זה פשיעה מה שאין רוצה לעשות. ומיקרי עבור זה עוסק במצוה, וצריך לבטל תורה לזה. ואף אם רוצה למהר ואם ירגיש החולה שהוא ממנהר לא יקח כלל ומשום זה צריך להראות שיש לו זמן ועל ידי זה נגרם שנמשך יותר זמן, זה נמי הוי בכלל ביקור חולים.

ג. ההתייחסות לבכי של תינוק, יש לעיין אס התינוק נחשב כמו אדם שאינו יכול לעזור לעצמו, וטיפול בתינוק להרגיעו וכיוצ"ב הוי כמו טיפול בחולה, או דחשיב כמו אדם שמתייגע לפרנסתו כדי להשיג את מבוקשתו ע"י בכיו. ונפק"מ במקום שאי אפשר לסייע לו על עצם הצורך שלו, אם צריך להרגיעו וכדו' כמו בחולה. ועיין בחובות הלבבות (שער הבחינה ח"ה) שכתב בענין בכייתו כי הילד יש לו תועלת בה, כפי מה שאמרו חכמי הרופאים כי במוחי הילדים ליחה כשהיא נשארת על ענינה מחדשת עליהם חידושים רעים, והבכי מתוך הליחה היא ממוחיהם וינצלו מרעת מאורעיה, עכ"ל. והיינו שלתינוק עצמו זה טוב שבוכה. כמו שכתב החובות הלבבות, אבל הנידון כאן היא ההתייחסות שלנו אליו.

ונראה דהכל לפי הענין, דישנם אופנים שצריך להתייחס לבכי של התינוק, וישנם אופנים שיש להמנע מלהתייחס לצורך חינוכו והרגלתו וכיוצ"ב. אמנם לאמץ בתור שיטה קבועה להשאיר את התינוק בוכה, אמר על זה הגאון ר' מאיר קרליץ זללה"ה דאין זה אלא אכזריות [והרגעתו מן הבכי הוא כגדר ביקור חולים].

לא יבקר בג' שעות ראשונות

בשו"ע (סי' של"ה סעי' ד') כתב, אין מבקרין את החולה בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבוקר ולא יחוש לבקש עליו רחמים. הא דאין מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבוקר ולא יחוש עליו רחמים, וכן הוא הדרך בחום שבבוקר החום קל יותר.

ובפשטות דג' שעות של יום תלוי בג' שעות במציאות ולא בקימה מן השינה. (חוט שני)

ביקור החולה בשלוש שעות אחרונות של היום

עוד כתב בשו"ע (שם) ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז מכביד עליו חליו ויטיאש מלבקש עליו רחמים. (וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצוה) (ב"י בשם הרמב"ן)

בספר "מעשה איש" הובא, שהגה"צ רבי דוב יפה שליט"א, שאל את החזו"א: חז"ל אמרו במסכת נדרים (דף מ' ע"א) שלא יבקר אדם את החולה לא בשלוש שעות ראשונות של היום - כי אז רווחא דעתיה וכסבור המבקר שנתרפא ואין צריך לבקש רחמים עליו, ולא בשלוש שעות אחרונות של היום - כי אז תקיף חולשיה וכסבור שהוא באפס תקוה ומתייאש מן הרחמים. שאלתי: "אינני רואה שרוב החולים מצבם שבג' שעות אחרונות של היום מתייאשים הם כבר (-כוונתו למבקרים) מן הרחמים. השיב החזו"א: חז"ל התכוונו שלפני שאדם הולך לבקר את החולה - שישים לבו לשתי הנקודות האלו אם הוא רואה שלא שייך את זה, ע"כ לשון הגר"ד יפה שליט"א.

כלומר, נאמר כאן דין שעיקר קיומו הוא בטעמו, וכאשר ישים ליבו לקיים טעם הדין - קיים הדין.

ואמרתי לפני הגר"נ קרליץ שליט"א את העדות שמוסרים מהחזו"א, והסכים לסברא זו; והוסיף, שהרי נאמר בהלכה זו טעם של בקשת רחמים, וזיל בתר טעמא, שיזהר לבקש רחמים, (ולאו דוקא בשעות אלו). (ביקור חולים בהלכה ובאגדה)

הביקור בשלושת הימים הראשונים של החולי

בשו"ע (סי' של"ה סעי' א') כתב, מצוה לבקר חולים הקרובים והחברים נכנסים מיד והרחוקים אחר ג' ימים, ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד. עכ"ל.

ואמר רבינו, שדין זה - הנאמר לשאר אנשים - נכון, אף אם מחמת כך לא תתקיים מצוות ביקור חולים, כגון בשפעת רגילה העוברת בד"כ אחר ג' ימים וכיוצ"ב. (שם)

ביקור חולה במחלה מדבקת שאינה מסוכנת

נשאל רבינו האם מותר לבקר את החולה שחולה במחלה מדבקת ודאי, - שאיננה מסוכנת? והשיב: אם הוא ודאי ידבק - אין לו לבקר; אך אם לא ודאי לו שידבק - יבקר, רק יזהר שלא ידבק. (שם)

ניחום אבלים וביקור חולים, מי קודם

ז"ל הרמב"ם (הל' אבל פ"ד הל' ז') יראה לי שנחמת אבלים קודמת לבקור חולים, שנחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים, עכ"ל.

וברדב"ז כתב, אם לא שאמרה רבינו הייתי אומר איפכא, דביקור חולים קודם שיש בו כאילו שופך דמים דאמר רב דימי (נדרים מ.). כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה ונחמת אבלים לית ביה חד מהני.

ויש ליישב דברי הרמב"ם בהא דניחום אבלים קודם לביקור חולים, דהיינו דוקא אם מבקר את החולה סתם, שלא יודע שהחולה נצרך לאיזה דבר, אבל אם יודע שהחולה צריך איזה דבר, מסתברא דהחולה קודם אף במקום שלא נשאר זמן לנחם האבלים, ובזה יודה הרמב"ם למש"כ הרדב"ז.

ובאור שמח כתב על דברי הרמב"ם, וכן בשבת פ"ק בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים דהקדים ניחום אבלים, אבל בסוכה מ"א חשיב ביקור חולים קודם, משום דברגל אינו נוהג גם בדברים שבצינעא כפסק רבינו, לכן שם ביקור חולים קודם משום דברגל זוטא צעריהו דאבלים ודו"ק, עיי"ש.

ובביאור הגר"א ציין לסי' ש"ס, והוא ברמב"ם שם (הל' ח') שכתב, מי שהיה לפניו מת וכלה מניח את הכלה ומתעסק עם המת, וכן הוא אומר לב חכמים בבית אבל וכו'. (חוט שני)

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

327

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

משתנה, מפני שהוא מתקדש, שכבר יש בו נשמה יהודית, ומתחייב בתרי"ג מצוות, ואפילו אם יבקש אחר כך לחזור בו ולהיות גוי, זה לא שייך, וקדושת ישראל נשארת בו.

טבע המידות בנפש

ומצינו בגמרא (גיטין נו, ב) שאונקלוס הגר כשרצה להתגייר, ביקש לדעת האם כדאי לו להתגייר, והעלה בכשפים את טיטוס ובלעם ואותו האיש – שלושה רשעים. ובתחילה העלה את טיטוס, ושאל אותו "מאן חשיב בההוא עלמא", מי הם החשובים בעולם האמת, והשיב לו טיטוס "ישראל" – הם החשובים בעולם האמת.

ושאל אותו אונקלוס "מהו לאידובקי בהו", האם כדאי להידבק בהם, להתגייר ולהיות כמותם? והשיב לו טיטוס, לא תוכל לקיים את כל המצוות שיש להם, אלא לך תתגרה בהם, ותעשה להם צרות בעולם הזה, ועל ידי זה תהיה ראש, כמו שכתוב היו צריה לראש – כל המיצר לישראל נעשה ראש, כלומר שעל ידי שיעשה צרות לישראל, יהיה שר ומושל, וירוויח חיים טובים בעולם הזה.

ואף על פי שטיטוס עצמו כבר ראה את האמת, שישראל הם החשובים, והוא עצמו נענש בגיהנום איום כמו שמובא בגמרא שם, אף על פי כן כששאל אותו אונקלוס האם להתגייר, אמר לו שלא יתגייר, אלא יעשה צרות לישראל. וכך גם היה כשהעלה בכישוף את בלעם, אמר לו בלעם שישראל הם החשובים בעולם האמת, ואמר כי הוא נענש בגיהנום איום, ואף על פי כן כששאל אותו אונקלוס האם להתגייר, השיב "לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים".

ואמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל כי רואים מכאן **שהאופי וטבע המידות לא משתנה גם לאחר מיתה**, ואף על פי שהם בעצמם – בלעם וטיטוס – כבר ראו את האמת, וסבלו ייסורים איומים בגיהנום, אף על פי כן עדיין נשארה בהם שנאת ישראל, ופיתו את אונקלוס שלא יתגייר, באומרים כי זוהי טובתו שיחיה חיים טובים בעולם הזה, ואף שידעו את האמת שאחר כך יש גיהנום, זה לא שינה את דעתם, ונשארה בהם שנאת ישראל, כי טבע הנפש אינו משתנה.

ולאחר מכן העלה את אותו האיש, שהיה יהודי מומר, והוא כבר לא השיב כבלעם וטיטוס, אלא אמר "טובתם דרוש, רעתם לא תדרוש, כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו", ואמר הרב דסלר כי זהו מפני שאותו האיש היה יהודי, ואף על פי שהיהודים הרגו אותו, מפני שהיה מסית ומדיח ומכשף, מכל מקום הייתה בו נשמה יהודית, ולכן כשמת – שכבר אין יצר הרע, השיב כפי הטבע האמיתי, שצריך להיות אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך. זהו החילוק בין גוי ליהודי.

סבר פנים יפות

ונתבונן, כיצד מקיימים למעשה את ה"ואהבת לרעך כמוך". הנה יש בזה שני חלקים: **למעשה, ובלבד**. והדרך לקיים למעשה, היא על ידי סבר פנים יפות, כמו שאמרו באבות (א, טו) הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ואמרו "את כל האדם" – אין הבדל אם הוא ילד, אדם מבוגר או זקן, בריא או חולה, את כל אחד ואחד צריכים לקבל בסבר פנים יפות, שירגיש שמתייחסים אליו בכבוד ומחשיבים אותו, ובוה מקיימים "למעשה" ואהבת לרעך כמוך.

אמנם זה עדיין לא מחייב שיש גם אהבה "בלב", כי יכול להיות סבר פנים יפות בלי אהבה, ולא צריכים את האהבה לזה. אכן סבר פנים יפות הוא גם חיוב מצד עצמו, לתת הרגשה טובה לזולתו.

ובספר אור ישראל (נתיבות אור עמ' נט) מסופר על רבי ישראל סלנטר, שפעם אחת כשהלך ל"כל נדרי" בערב יום כיפור, פגש בדרך איש אחד

כלל גדול בתורה

הנה יש מצוה "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), ובירושלמי (נדרים ט, ד) אמרו על זה, ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, ויש להבין מה הפירוש "כלל גדול בתורה".

והפירוש הפשוט בזה, לפי מה שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה (א, ב) שאדם שיש בו איזה חיסרון בשלמות המידות הטובות, כגון אם חסר בשלמות אהבת הבריות, חסר בשלמות כל המצוות שהוא עושה, וכל מצוה שהוא עושה אינה בשלמות, מפני שיש לו נגיעות ואהבה עצמית, וזה פוגם בשלמות כוונת המצוה.

אדם שחסר בשלמות המידות, חסר בשלמות כל המצוות שהוא עושה, בתורה, בעבודה, ובחסד, וזה הפירוש "כלל גדול בתורה" – שאם אהבת הבריות אינה בשלמות "כמוך", חסר בשלמות כל התורה כולה, וכל התרי"ג מצוות שהוא מקיים אינם בשלמות.

ומצינו עוד בגמרא בשבת (לא, א) שמובא שם העובדא בגוי אחד שרצה להתגייר, ובא לפני שמאי והלל ואמר להם כי הוא רוצה ללמוד את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת, ושמאי לא רצה לומר לו, אבל הלל אמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד זוהי כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור" – מה ששנאו עליך לא תעשה לחברך, זהו כל התורה כולה. כך אמר הלל לאותו הגוי.

ובמהרש"א בח"א שם כתב, כי זהו מה שנאמר בפסוק "ואהבת לרעך כמוך", אלא שהפסוק אמר ואהבת גוי – בקום ועשה, והלל אמר דעלך סני לחברך לא תעביד – בשב ואל תעשה, שלא תעשה לשני את מה ששנאו עליך. ומסתבר כי הלל אמר את השב ואל תעשה, מפני שזה יותר קל מאשר קום ועשה, ואמר לו שיתחיל בשב ואל תעשה, ואחר כך יוכל להגיע גם למדרגה הגבוהה יותר של קום ועשה.

מידות טובות – קדושת הנשמה

וצריך ביאור בכל הענין, מה הייתה כוונת הגוי שביקש לדעת כל התורה "על רגל אחת", ומה השיב לו הלל על זה.

ונראה כי הגוי ביקש לדעת **מה ירוויח אם יתגייר**, שהרי גם עכשיו כשהוא גוי, יש לו שבע מצוות בני נח, והוא יכול לקיים אותם ולהיות מחסידי אומות העולם, ולשם מה כדאי לו להתגייר ולקבל עול תורה ומצוות. וזו הייתה כוונתו במה שביקש לדעת את כל התורה "על רגל אחת", שיגידו לו במילים ספורות מה ירוויח בזה.

ואמר לו הלל דעלך סני וכו', היינו **שעל ידי הגירות ירוויח שיקבל מידות טובות**, כי לגוי אין את המידות הטובות שיש ליהודי.

שאלתי פעם אדם שנוסע הרבה לחוץ לארץ לצרכי מסחרו, ונפגש הרבה עם יהודים וגויים, האם הוא רואה הבדל בין יהודים לגויים? ואמר לי שבודאי ניכר הבדל גדול ביניהם, ויהודי יש לו אופי אחר ומהות שונה מהגוי, אפילו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, יש לו נשמה יהודית, וניכר עליו שזה אופי אחר.

וזהו שהשיב הלל לאותו הגוי שביקש לדעת מה ירוויח אם יתגייר, ואמר לו, אתה מרוויח את המידות הטובות! כי עכשיו כשאתה גוי אין לך את קדושת הנשמה היהודית. כמו ששמעתי מאממו"ר זצ"ל כי לגויים אין נשמה, רק נפש ורוח כמו בעלי חיים, כי הנשמה היא קדושה, חלק אלוהי ממעלה, וזה יש רק ליהודים ולא לגויים, והקדושה משנה את טבע האדם, שנעשה אדם אחר, ומקבל אופי שונה.

זה החילוק בין יהודי לגוי, וזהו שאמר הלל לאותו הגוי, שאם יתגייר ירוויח שהאופי שלו ישתנה! כך המציאות, שעל ידי הגירות האופי

שהיה ירא וחרד מאימת הדין, כי יש כתיבה וחתימה, וצריכים לחזור בתשובה, ושאל אותו רבי ישראל על איזה דבר הנצרך לו, והאיש הירא מגודל עצבונו וחרדתו לא ענה אותו מאומה.

ואמר על כך רבי ישראל, כי לאחר שעבר מעל פני האיש ההוא, חשב בלבו, **מה אני אשם בזה שאתה ירא וחרד מאימת הדין, הלא עליך מוטל החיוב לקבל אותי בסבר פנים יפות ולהשיבני על שאלתי, וכי אימת הדין פוטרת מהחיובים המוטלים עליי? גם בשעת אימת הדין צריך להמשיך לקבל כל אדם בסבר פנים יפות.**

עצה לאהבת הבריות

על כל פנים זוהי הדרך לקיים ואהבת לרעך כמוך **למעשה** – על ידי סבר פנים יפות, אך עדיין יש לדעת כיצד מגיעים לדרגה של אהבת הבריות **בלב**, כיצד אפשר לקבל אהבה?

העצה הפשוטה לזה, היא לראות בכל אחד את החשיבות והמעלות שיש לו, כל אדם יש לו איזה חשיבות, וכשרואים אדם שיש לו חשיבות, אוהבים אותו! כך הטבע, שהחשיבות נותנת אהבה, ואדם אוהב את מי שהוא מחשיב. **לכן יש לחפש ולראות בכל אחד איזה מעלה, משהו חשיבות שיש לו, ועל ידי זה מקבלים אהבה.**

ולכל אדם יש מעלות, ולמשל, עצם הדבר שהוא יהודי ויש לו נשמה קדושה, הרי זו מעלה, וגם אם לפעמים הוא נכשל במעשים רעים, זה לא הוא בעצמו, אלא יצר הרע שמפתה אותו, ובאמת מצד טבעו האמיתי יש לו אופי טוב, כיון שיש לו נשמה יהודית – כמו שדיברנו, רק היצר הרע מסית אותו, והוא נכשל על ידי הסתה.

היצר הרע – מלאך המפתה

ומו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל היה מביא תמיד את דברי הגמרא (ב"ב טז, א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות, היינו שזה אותו המלאך, מלאך אחד, ו"מלאך" פירושו שליח מן השמים, שיש לו תפקיד לפתות את האדם. **היצר הטוב זה האדם בעצמו, הנשמה עצמה, והיצר הרע זה מלאך מבחוץ שמפתה את האדם.**

ואמרו בגמרא שם "יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה", היינו שהיצר הרע בתחילה "מתעה" – מסית ומפתה את האדם לחטא, כגון לדבר לשון הרע, היצר הרע מפתה שזה נעים מאד, וכן ביטול תורה, היצר הרע מפתה שכדאי לנו וקשה ללמוד.

ולאחר שמצליח לפתות את האדם, הוא "עולה ומרגיז" – משטין ומקטרג עליו, וממשיך לקטרג עד שמצליח ח"ו, ואז "נוטל רשות ונוטל נשמה", היינו שלוקח את הנשמה מהגוף, והנשמה נשארת, אך הגוף איננו, וכבר אינו יכול לעשות מעשים טובים, בלי גוף אי אפשר לעשות שום דבר, רק עם הגוף אפשר לעשות מעשים טובים ועל ידי זה הנשמה זוכה לעולם הבא שהוא התענוג האמיתי.

על כל פנים היצר הרע זה לא האדם בעצמו, אלא מלאך מבחוץ שמפתה אותו, ולכן בדרך כלל, גם כשאדם נכשל במעשים רעים, זה לא הוא, אלא היצר הרע פיתה אותו לזה, ובטבעו האמיתי הוא אדם טוב, לכן אין זה סתירה לאהבת הבריות.

כל אדם יהיה גדול ממך בעיניך

ובאיגרת הרמב"ן כתב [יש שם הרבה ידיעות חשובות, ואחד מהדברים שכתב שם הוא] "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך", היינו שצריך להחשיב את השני יותר מעצמו. ופעם אמר לי אדם אחד, כיצד אני יכול להחשיב את פלוני יותר ממני, הרי אני רואה שאני בעל מעלה יותר ממנו, וכיצד יתכן להחשיב אותו יותר.

אמנם הרמב"ן בעצמו ביאר דבריו, וכתב שם "אם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא – הוא שוגג ואתה מזיד", היינו שצריך לחשוב כי מה שהשני אינו בשלמות, הוא שוגג, ואינו אשם בזה, כי לא קיבל חינוך טוב, ולא היה לו מי שיחנך אותו, ואינו בעל הבנה כמוני, והיצר הרע שולט עליו מפני שאינו יודע כיצד להתגבר על היצר.

אבל אני מזיד, מפני שאני יודע יותר ממנו, ואינני מקיים את כל מה שאני יודע, כמו שכבר דיברנו, שכל אחד אם יעשה חשבונות מגיל בר מצוה, וכי לא היה שום ביטול תורה, הרי זה נדיר מאד שלא יהיה שום ביטול תורה מבר מצוה, ומסתמא יש רק יחידי סגולה כאלו.

היה אחד בעל מדרגה שאמר לי פעם על עצמו, שמגיל בר מצוה הוא התחיל לפחד מביטול תורה, והוא היה אדם רציני ובעל הבנה, שמיום שהגיע למצוות התחיל לפחד שלא ייכשל בחטא של ביטול תורה. אמנם זוהי מדרגה, ולא כל אחד הוא בעל מדרגה כזה.

ממילא כל אחד יש לו על מה לחזור בתשובה, תשובה על ביטול תורה ושאר דברים, וכיצד חוזרים בתשובה? יש עשרים עיקרי התשובה ברבינו יונה (שערי תשובה שער א'), ואמנם מתוכם יש שלושה עיקריים: חרטה, וידוי, ועזיבת החטא (כמו שכתב בשע"ת שם אות י"ט), אבל שלמות התשובה היא על ידי כל עשרים עיקרי התשובה, ועל זה אנו מבקשים בתפילה "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך" – שתהיה תשובה שלמה עם כל עיקרי התשובה, וזוהי עבודה לא פשוטה.

אין "עודף זמן"

ולפעמים אדם חושב שיש לו זמן, ואינו צריך למהר, אך כבר כתב בשערי תשובה (שם אות ט"ז) שאם אדם היה יודע את החיובים המוטלים עליו – **"מי שהתבונן בגודל עבודת הבורא יתברך על יצוריו וכו', כל אשר יוסיף בעבודה ובדרכי התשובה, הלא מצער היא, והינה למעט בעיניו"**, היינו שאם אדם היה מתבונן כמה שהוא חייב, הרי הוא חייב לדעת את כל התורה כולה, ולזכור ולא לשכוח, כמו שכתוב (עיי' אבות ג, ח) השמר לך וגו' פן תשכח, ויחשוב לעצמו, וכי כבר למדתי את כל הש"ס, והאם אני יודע וזוכר את הש"ס? לכן ודאי שאין זמן מיותר, וצריך לצלל כל רגע להתקדם בזה.

ומלבד עצם הענין של ידיעת הש"ס, הרי כל רגע של ביטול תורה הוא חטא, וזה גם חיסרון בחיים המאושרים, **מי שיועד ש"ס ומנצל כל רגע ללימוד התורה – חי חיים מאושרים שאין כמותם!** וכפי שכבר דיברנו הרבה פעמים שלימוד התורה מעניין ומושך, ויש בו מתיקות, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים.

אם כן אפשר לחיות חיים מאושרים במקום סתם לבזבז את הזמן, ומי שמרגיש שיש לו "עודף זמן" סימן שאינו יודע מהו הטוב בשבילו – החיובים המוטלים עליו, שבהם יזכה לאושר הגדול ביותר.

כמובן זוהי מדרגה, ואין זה פשוט להגיע למדרגה שאין "עודף זמן", אבל שייך דבר כזה, וראיתי גם צעירים כאלו, שאין להם זמן מיותר, ותמיד הם שקועים בלימוד, וממהירים, לא מתוך מתח אלא ביישוב הדעת, מתוך הבנה שחבל לבזבז את הזמן.

ולמעשה העצה לכל זה היא, כפי שכבר דיברנו הרבה פעמים, על ידי קביעות של מוסר בכל יום, וזוהי העצה המועילה ביותר! בעזרת השם כל אחד יכול ויזכה להתחזק בכל מה שצריך חיזוק.

הוקדש ע"י הגאון רבי משה מנחם קלוגר שליט"א ראש הכוללים בקבר רחל, לרגל י"א חשוון יום ההילולא של רחל אמנו ע"ה
להעברת שמות לתפילה בקבר רחל ולזכות לברכת מרן שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א שכתב במכתבו:
"רבים נושעו ורבים בעה"י ייושעו בזכות התרומה למוסדות קבר רחל" חייגו 1-800-800-863

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת ר' **משה בצלאל** ב"ר אשר מרגליות ז"ל
פעל רבות ונצורות להעמדת הדת על תילה בעיר רחובות נלב"ע ז' חשוון תשס"ז - תנצב"ה
ורעייתו מרת **פייגה צפורה** ב"ר מנחם מנדל שמעון ז"ל
נלב"ע י"ח חשוון תשנ"ג - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חזון השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 61 ■ וירא – חזו"א

שיחה נדירה ומאלפת עם מרן המשגיח שליט"א אודות רבו המובהק מרן
החזו"א זיע"א – לרגל יום הירצויט שב"ק 'וירא'

בפתח השיחה בקשנו לשמוע ממרן המשגיח שליט"א על הקשר הנדיר שזכה במחיצת החזו"א
זיע"א וכיצד התחילה הקירבה?

מרן המשגיח פותח את דבריו כשענות חן ומעטה של פשטות ניכרת על פניו ומשיב לנו: "היה זה
בתקופת בחרותי אז למדתי תקופה בשיבת סלבודקא ואח"כ בשיבת פוניבז' בבני ברק. באותה
תקופה הייתי עולה רבות למעונו של מרן החזו"א זי"ע, שכל העולם כולו כידוע חרד לדבריו ושמעו
רבות על עוצם קדושתו לצד גדלותו ויגיעתו בתורה שהייתה שלא לפי ערך הדור כלל, וגם אנוכי
הקטן ביקשתי לראותו מקרוב ולקבל תורה מאותו רב הדומה למלאך.

באותם שנים היו דלתות ביתו של החזו"א פתוחות ברוב שעות היום וכמעט לא היה מושג של
שעות קבלת קהל, וכך זכיתי לעלות רבות לביתו, לשחר את פתחו, ולקבל ממנו הוראות והדרכות
בכל*.

החזו"א היה כמלאך אלוהים צבאות, רק מחמת עניונו ופשטותו הנדירה היה ניתן לגשת
לאותו קדוש עליון ולשוחח עמו בלימוד ואף להתייעץ עמו בדרכי החיים וכדבר איש אל
אחיו כשהוא היה נוסך בשואליו הרבים הרגשה נעימה ביותר".

אי אלו עובדות ומעשים ניתן להעביר לדור הצעיר, כפי שהמשגיח זכה לראות מקרוב בקודש פנימה
במחיצת החזו"א?

"אחד הדברים שאפיינו את דמותו היה עמלו בתורה שהייתה עד לכלות כוחותיו ממש. לא יאומן כי
יסופר על עוצם יגיעתו בתורה שלא הייתה בגדר אנוש כלל. כל אימת שנכנסתי לחדרו ראיתי שקוע
בעמלה של תורה ואז היה נראה כמלאך עלי אדמות. וזאת עלינו לדעת, שהחזו"א היה חולה ומיוסר
בייסורים קשים ברוב שנות חייו, אך אע"פ כן התורה הייתה משוש חייו ובה עמל עד כלות כוחותיו
ממש.

אספר בזה דוגמה אחת מני אלף, מה שסיפר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א. היה זה כשהוצרך החזו"א
לעבור ניתוח דחוף ללא הרדמה, וביקש שהות קצרה קודם הניתוח. בזמן זה שקע החזו"א בלימודיו
עד כדי שזמן מה לאחר הניתוח הוא שאל אם כבר עשו לו את הניתוח, והדברים מבהילים עד היכן
הגיעה דבקותו בתורה!

מרן הגר"א שטיינמן שליט"א אמר לי, שהיו תקופות שבנות ישראל לא רצו כ"כ להינשא לבחורי
ישיבות היות וזה לא היה מוכבד עבורם, אולם בזכות עמל התורה של החזו"א שהיה למעלה מדרך
הטבע השתנה הדבר מן הקצה אל הקצה והשפיע קדושה בעולם, עד כי בתקופתנו רובם המכריע של
בנות בית יעקב שואפות להינשא אך ורק עם בחור ישיבה העמל על תלמודו".

יראת שמים טהורה

"בד בבד", אומר לנו המשגיח שליט"א: "החזו"א היה דורש כסדר שלימוד התורה יהא מתוך יראת
שמים צרופה. עובדה ידענא בב' אנשים שידעו ללמוד, ואמר החזו"א שמוסתמא מי שיותר ירא שמים
יודע יותר טוב ללמוד.

זכורני, כי לאחר פטירת המשגיח הגר"א גרוסברד זצ"ל, היה קצת רפיון בישיבה, וכמה בחורים ואני
בתוכם נכנסו ובאו אל החזו"א וסיפרו לו על הרפיון ובקשו לשמוע ממנו דברי חזון. החזו"א הרבה
לדגוע ואז פתח את פיו ואמר לנו: "עליכם לומר לבחורים, הרי הם רוצים לדעת ללמוד, ובכן מה אפשר
לעשות שהקב"ה עשה חוזה כזה שבלי יראת שמים אי אפשר לדעת ללמוד". אני זוכר איך שהחזו"א
הוסיף ואמר בדבריו במין חיוך שעלה על פניו: "עליות דרבנו יונה" - איך מגיע אליו פתאום ה"שערי
תשובה"? הרא"ש - איך מגיע אליו "אורחות חיים" להרא"ש? אלא שזה ודאי לא יכול ללכת אחרת,

*נוסף את הידוע לנו שמרן החזו"א חיבב במיוחד את המשגיח שליט"א ובפרט את מידת האמת שבו, ואף
התבטא אודותיו 'איש האמת'. ושמענו שבהזדמנות לאחר שהחזו"א שוחח רבות עם המשגיח וגילה כלפיו חיבה
יתירה, התעניין לפניו אחד מב"ב - מדוע כ"כ מכבד את האברך הצעיר הזה? והתבטא אז החזו"א: הוא עוד יהיה
המשגיח של הדור הבא... ושמענו מוכמה מתלמידיו הקרובים של החזו"א שהחזו"א דיבר עם המשגיח בדברים
שלא היה מדבר עם שאר תלמידיו.

התשובה לטענת האפיקורסים – "ונשאתי לכל המקום בעבורם"

ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמישים צדיקים בתוך העיר
ונשאתי לכל המקום בעבורם (יח, כו).

"מכאן אמרו, אם יש חמישים צדיקים בעולם, בצדקתם
העולם עומד. התחיל אברהם מבקש ומתחנן לפני
הקב"ה עד שהגיע לעשרה צדיקים, מכאן אמרו חכמים,
אם יש עשרה צדיקים במקום, בזכותם המקום ניצל,
שנאמר לא אשחית בעבור העשרה" (פרקי דר' אלעזר
פרק כה).

הגמ' בסנהדרין (צט) מביאה את דברי רב יוסף, שמי
שואמר "מאי אהנו לן רבנן, לדידהו קרו לדידהו תנו"
[פ', מה תועלת יש לנו מהחכמים, לעצמם הם קוראים,
לעצמם הם שונים], הרי הוא אפיקורס ואין לו חלק
לעולם הבא.

"אמר ליה אביי, האי מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב
'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא
שמת'. אמר רב נחמן בר יצחק, מהכא נמי שמעינן
[שהצדיקים מהנין לאחרים - רש"י], שנאמר 'ונשאתי
לכל המקום בעבורם'.

עיני הבשר של האפיקורסים רואות את התועלת
שמביאים לעולם אנשי המעשה כדוגמת החקלאים,
אשר מספקים את צרכי המזון, ואת התועלת שמביאים
בעלי המפעלים, אשר מספקים מקורות תעסוקה
ואמצעי פרנסה, וכן הרופאים, המטפלים בבריאותם
של האנשים - אך אינן רואות מה תועלת יש לעולם
מלומדי התורה ועבדי ה' אשר מקדישים את כל ימיהם
ולילותיהם לעסק התורה ועבודת ה'.

אך בורא העולם גילה לנו באמצעות התורה הקדושה
ועל ידי עבדיו הנביאים, שקיומו של העולם הוא דוקא
על ידי העוסקים בלימוד התורה יומם ולילה ועל ידי
הצדיקים, וכפי שכתב רבנו חיים ואלוז'ין בנפש החיים
(שער ד פרק י'): "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם
היה העולם כלו, מקצה עד קצהו, פנוי ח"ו אף רגע אחד
ממש מהעסק וההתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו
נחרבים כל העולמות, עליונים ותחתונים, והיו לאפס
ותוהו ח"ו".

דברי רבי אלי' לאפיאן

מורנו הגה"צ ר' אלי' לאפיאן זצ"ל היה מוסיף על
הדברים: הבה נתאר לעצמנו שאכן היו נמצאים צדיקים
בסדום, ובזכותם העיר לא הייתה נהפכת והחיים בה היו
נמשכים כרגיל. הלא יכולים אנו להניח בודאות שאנשי
סדום היו מומשיכים להתיחס לאותם צדיקים כבטלנים
שאינם מביאים תועלת לאיש, ולא היו מעלים כלל על
דעתם שאת חייהם הם חייבים להם...

גם בתקופתנו רבו לדאבון לב אפיקורסים, אשר
מלעיזים על בני התורה שאינם תורמים לבטחונה
וכלכלתה של המדינה. אשר על כן חובה לחזק אצלנו
בכל תוקף את המבט הנכון, שלומדי התורה ועבדי ה'
הם מבחר המין האנושי, כל קיום העולם הוא בזכותם,
ומי יודע כמה גזרות רעות נמנעו מאתנו בזכותם של
צדיקי הדור.

עובדה מהחפץ חיים

בעיירה רדין בנו בית חולים חדש, וכאשר ערכו פטרוני
המקום התרמה לרכישת מיטות לבית חולים, שאלו את

תורה ללא יר"ש

"באחד הביקורים שלי בביתו שאלתי אותו 'אם אפשר למי שאינו יר"ש ללמוד בדרך האמיתית?' והשיב לי בפשיטות שלא שייך הדבר! בהזדמנות אף הוסיף ואמר, **שמי שאין בו יר"ש ודאי שלא יוכל ללמוד בדרך הנכונה**, אך גם מי שיש בו יר"ש אפשר שלא יקנה את התורה, מפני שפשע בקניינים שהתורה נקנית בהם".

כאן מבקש מרן המשגיח שליט"א להוציא מארון הספרים את הספר "אמונה ובטחון" ומחווה לנו בלשון קודשו של החזו"א: "וחכם שעמלו בתורה בגפ"ת בהלכה ובספרי היראה ומוסר המדות, שלמותו בטוחה וישרותו שמונה...". הרי לנו מדברי קודשו שרק תורה מושלבת במוסר ויר"ש שלמותו בטוחה.

"עד היכן הדברים מגיעים", סח המשגיח שליט"א: "עובדה הווה בבחור אחד שאמר לחזו"א, שכפי איך שהוא מכיר את עצמו ברי לו שאם ילך לצבא הוא לא יתקלקל, אך מאידך יש לו חשש שהוא יצטנן ביראת שמים. השיבו החזו"א, שגם להצטנן ביר"ש זה ייהרג ואל יעבור!

"החזו"א אף הזהיר ביותר על לימוד מתוך קדושה וטהרה. אירע באחד שהגיע לחזו"א והתלונן בצער שיש לו ספיקות באמונה חלילה ואף אינו מסוגל ללמוד בגין כך. נענה החזו"א לעומתו שספקותיו אינם נובעים מרוב חכמה, זה מגיע מחיסרון בקדושה, על כן הדרך היא להרבות קדושה וכך יסורו הפקפוקים ממנו ויוכל ללמוד כראוי.

"לבחור ישיבה אחד שהגיע ואמר לו שהוא מתקשה בלימודיו, הורה לו החזו"א שיבדוק אם ציציתיו כשרות כשיעור, וכן שבעת לימודו לא ייגע במקומות המכוסים".

לימוד המוסר

יש שמועות רבות אודות יחסו של החזו"א לשיטת המוסר, ביקשנו לשמוע מהמשגיח שליט"א

מה ידוע לו על כך?

"כל השמועות בדבר אינם נכונים דיים. אני יודע כי הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון, אמר לחזו"א כי הגר"י סלנטר זצ"ל אמר שלהיות טוב אפשר גם בלי מוסר, אך להתהפך מרע לטוב אי אפשר בלי מוסר. אך החזו"א הגיב לו: **'אני חולק על כך, לדעתי גם להיות טוב אי אפשר בלי מוסר, אך לא מוכרח להיות דווקא מספרי מיוחדים, בש"ס הלא יש הרבה אגדות וחז"ל שהם דברי מוסר**.

"כמו"כ שמעתי ממוקדור מוסקוב, שפעם הלך החזו"א לשמוע את שיחתו של ה'סבא' מסלבודקא, בתום השיחה שאל אותו ה'סבא': 'שמעתי שאתה מתנגד למוסר', ואז ענה לו החזו"א **שלמתנגדי המוסר אני מתנגד הרבה יותר!**

"בצעירותי, כאשר התחלתי ללמוד מס' ברכות, שאלתי אותו אם אני יכול לדלג על האגדות כדי שלא להימשך יותר מדי זמן לעסוק בהן, מפני נטיית לדברי אגדה. החזו"א השיב לי: "לא ראוי לשנות מכוונת חז"ל לערב יר"ש בתוך הלימוד. אך להשתדל לא להימשך מדי בדברי אגדה, ופשטות דברי חז"ל משפיעים קדושה".

לימוד ח"י שעות

משמר של המשגיח שליט"א מוסרים, שהחזו"א התבטא שללמידת ח"י שעות ביממה הוא יותר קל מלימוד שמונה שעות ביממה, מה ההסבר באמרה זו?

"אכן כך אמר לי החזו"א באחת הפעמים ששוחחתי עמו. והדברים פשוטים והסברתי זאת בספר "לעבדך באמת" (ח"א עמ' קלו) עפ"י מה שאיתא בתהלים: "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחת", וב'מדרש תהלים' איתא על פסוק זה "הלכתי למרחץ הייתה עמי, הלכתי לישון הייתה עמי, ולפי שלא הנחתה כל עיקר לא הייתה עלי כמשאוי אלא כזמירות, שנאמר זמירות היו לי חוקיך".

"מדברי המדרש למדנו יסוד גדול, שייתכן שהוא היפך המחשבה המקובלת: לא מחמת ש'אהבתי תורתך', זכיתי ל'כל היום היא שיחתי', אלא אדרבה, ע"י שלא הסחתי דעתי ממנה זכיתי לאוהבה. דווקא הלימוד ברציפות ללא הפסקות וללא הסח הדעת, הוא שמעניק ללומד את הערבות המופלאה העושה את התורה כזמירות.

"והדברים יובנו, עפ"י מה שביאר בספר 'מנוחה וקדושה' (שער התורה ח"ב) שהנפש מזדככת ומתקדשת בקדושת התורה, דווקא ע"י לימוד רצוף של ג' או ד' שעות רצופים, שע"י קדושת התורה מאירה בנפש. והיות שביארנו, שעיקר ערבות התורה היא מחמת קדושתה האלוהית, א"כ ככל שלומד באופן שיותר מוסיף קדושה, כך זוכה ליותר מתיקות.

"החזו"א עצמו כבר כתב באיגרותיו "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התורה, האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח מים לסחפן... עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אוסף רוח..."

החפץ חיים בלעג, כמה מיטות תורמות הישיבה עבור בית החולים. השיב החפץ חיים שהישיבה תורמות מאה מיטות. לנוכח מבטי התמיהה שהופנו אליו הסביר החפץ חיים, שזכות לימוד התורה ועבודת ה' של תלמידי הישיבה, יחסוך צורך של מאה מיטות.

דברי הגר"י אברמסקי לשר הבטחון

כאשר עלתה על הפרק תביעה לגייס את בני הישיבות לצבא, נפגש הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל עם שר הבטחון ואמר לו את הדברים דלהלן: חז"ל מספרים (מדרש איכה פרשה ב') שבצבאו של בר כוכבא היו מאתים אלף גיבורים, ובמשך שלוש שנים ומחצה הקיף אותם אדריינוס בביתר ולא עלה בידו לנצחם. כאשר ראה שאינו מצליח לנצחם, עמד אדריינוס לשוב לארצו.

לפני שעזב אדריינוס את ארץ הקודש ניגש אליו כותי אחד ואמר לו שהסיבה שאינו יכול לנצח את צבא בר כוכבא, נובעת מכוחו של רבי אלעזר המודעי, דודו של בר כוכבא, אשר בכל תקופת המלחמה היה מתפלש בשקו ובתעניתו, ובכל יום ויום היה מתפלל לקב"ה שלא ישב היום בדין. הוסיף הכותי ואמר לאדריינוס: "המתן לי ואני אעשה שתוכל לכובשם".

הלך הכותי ומצא את רבי אלעזר המודעי שקוע בתפלתו, ועשה עצמו כאילו הוא לוחש דבר-מה באוזנו. מיד באו אנשים אל בר כוכבא ואמרו לו שרבי אלעזר המודעי מבקש להשלים עם אדריינוס, וראייה לכך, ראינו כותי שמסתודד עמו. שלח בר כוכבא לקרוא לאותו כותי ושאלו מה הוא דיבר עם ר"א? השיב הכותי שהוא מעדיף למות ולא למסור את סודות המלך.

לאחר שסיים ר"א המודעי את תפילתו שאל אותו בר כוכבא מה דיבר עמו הכותי? השיב לו ר"א שהואיל והיה שקוע בתפלתו, לא שמע כלל מה שדיבר עמו הכותי. נתמלא בר כוכבא כעס, בעט ברבי אלעזר המודעי והרגו. מסיים המדרש: "מיד גרמו עוונות ונלכדה ביתר".

לאחר שסיים הגר"י יחזקאל אברמסקי לספר את הסיפור, הישיר מבט לעברו של השר והרעים בקולו: "דעו לכם, שכשם שבזמן ההוא לא צבאו של בר כוכבא הגן על העם אלא תפילותיו של רבי אלעזר המודעי, כך גם בימינו, תלמודם של בני הישיבות הוא זה שמגן על שלומם של יושבי ארץ הקודש. פגיעה בתלמודם של בני הישיבות הרי היא כפגיעה שפגע בר כוכבא ברבי אלעזר המודעי, אוי לו למי שיעז לעשות מעשה שתוצאותיו עלולות להיות כה חמורות והרות גורל לשלומם של יושבי הארץ!"

דברי הרב מבריסק על ההצלחה במלחמה

הרב מבריסק זצ"ל נשאל פעם, איך הוא מסביר את ההצלחה שהיתה למדינה במלחמה עם הערבים, למרות שהיא נשלטת ע"י פורקי עול ומתנהלת לא על פי חוקי התורה?

השיב להם הרב מבריסק על פי מעשה שהיה, שאחד מבניו של בית הלוי קיבל נדוניא גדולה לנישואיו, ועלה בלבו של הבית הלוי חשש שזחה דעתו של בנו. פנה אל הבן ואמר לו: "דע לך בני שאין לך סיבה להתגאות בשל הנדוניא הגדולה שקיבלת, שכן לא בזכותך קיבלת את הנדוניא אלא בזכותי".

"ואל תתמה, שאם בזכותי התקבלה הנדוניא הלא מגיע לי נדוניא גדולה יותר? אין הכי נמי, אלא שבגלל שאתה החתן זה קילקל..."

כך גם בנידון דידן: ההצלחות שהיו במלחמה הינם בזכותם של לומדי התורה, ובאמת מצד בני התורה היינו ראויים להצלחות גדולות יותר, אלא שהואיל ויד פורקי העול באמצע, נתמעטו הניסים. (לעבדך באמת)

"בכלל, לאדם השקוע בלימוד יש לו מעלה נוספת שדברים אינם מעניינים אותו ואינם מטרידים אותו וכך ראשו פנוי רק לתורה ולא לשום דבר אחר בעולם.

בדרכי הלימוד

בקשנו לשמוע ממרן המשגיח שליט"א האם קיבל מהחזו"א גם בדרכי הלימוד וכדומה?
 "ב"ה, זכיתי כמה וכמה פעמים לקבל ממנו הדרכה בדרכי הלימוד. ואביא בזה בקיצור קצת הדרכות שזכיתי לשמוע ממנו, ומה ששמעתי מתלמידיו הקרובים מתוך תקווה שהדברים יהיו לתועלת הרבים

"החזו"א אהב כידוע ביותר את הפשט והדיוק בדברי הגמ' עד להוצאת הדין להלכה למעשה. וזכורני, כי תחת אחד השיחים שה בפני החזו"א את צערו על כך, שישנם בחורי ישיבה שהשתלמו בדרכי המשא ומתן בפלפולה של תורה, אך לא הורגלו לדייק מה בדיוק כתוב, וברכות הימים כאשר הם מתמנים לרבנים, החזו"א זה גורם לפעמים למכשול, שהם מורים שלא כהלכה.

"החזו"א אף אמר לי פעם שפסגת הלומדות היא היכולת להוציא דין מהגמ', והוסיף שאת זה אפשר ללמוד מהבית יוסף. וידועים דברי הגר"ח מוואלווין זצ"ל (יעוין ב'כתר ראש') ש"את כל תפילותיו מעודו היה נותן עבור דין מחודש מהגמ'".

"בהזדמנות מסוימת, ביקר את השיעורים שמלמדים בהם דברים צדדיים לסוגיה, ואינם מלמדים כלל איך יוצא הדין מתוך הסוגיה".

הרהבנו עזו לשאול את המשגיח שליט"א: הרי בישיבות נהגו ללמוד בעיון ולא לברר את ההלכה מתוך הגמ'?

"הן אמת שבישיבות לא עסקו בהוראת רבותינו ראשי ישיבות באופן קבוע להוציא את ההלכה למעשה מהגמ' ועסקו יותר בהעמקת ובהבנת הסוגיות, אולם, אין בזה משום סתירה לכך, שנתבונן מפעם לפעם, בדרך שרבותינו הראשונים והאחרונים מסיקים את הדינים העולים מתוך הסוגיה, כדי לקבל מושגים כל שהם ב'לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא', שהוא פסגת הלומדות וכדברי החזו"א".

ממשיך המשגיח שליט"א ואומר: "החזו"א גם שיבח מאוד את לימוד ה'בית יוסף', באומרו שממנו אפשר ללמוד איך הפסק נבנה מתוך הגמ'.

"לאחד מתלמידיו אף התבטא בצחות: 'בזמן הגמ' כאשר ראו ילד מוכשר אמרו 'עתיד זה להיות מורה הוראה בישראל', היום היו אומרים, עתיד זה להיות ראש ישיבה.

"בנושא העיון והבקיאות, היה בחור ישיבה צעיר ששאלו אם יעדיף ללמוד בעיון או במהירות יותר לבקיאות, השיבו החזו"א: הלא זוהי מלחמה, וצריך לעשות איך שיעלה בידו. שאלו הלה: ואם יכול אני את שניהם? והשיב לו החזו"א תעדיף את העיון.

"בענין לימוד התוס' שאלתי אותו בבחורות, כשלא מסתדר לי עם התוס', אם יכול אני ללמוד עם שיטה אחרת? השיב לי החזו"א: "כן, אבל כל כמה שמתגדלים יותר רואים יותר גדלותם של בעלי התוס'".

"החזו"א לא אחז מריבוי לימוד הראשונים. אני זוכר איך ששאל בחור צעיר ששהה בחדרו, עם אילו ראשונים הוא לומד. השיבו הבחור "עם כולם". חייך החזו"א בלבביות ואמר "כלומר, עם אף אחד לא!"

"בענין דרך הלימוד ברצוני להוסיף ולספר: פעם הגיע אברך לחזו"א ושאלו אם מותר לומר לפני צעירים חידושי תורה שאינם עומדים בפני הביקורת, כדי לחדד - החזו"א השיבו לחיוב, אך שיהא שטר ושוברו בצדו: להסביר להם מדוע אין החידושים אמיתיים. הידיעה מה שאי אפשר לומר ולמה אי אפשר לומר - גם היא תורה.

"ברצוני להוסיף דבר מעניין בענין הוראותיו בהלכה. הגאון ר' יואל קלופט זצ"ל סיפר לי, שכאשר באו לשאול את החזו"א שאלות בהלכה שיש מקום להקל בהם אך יותר חלק להחמיר - החזו"א היה אומד את דרגת השואלים, ופעמים שלשואל אחד היה מיקל, ולשואל אחר ששאל את אותה שאלה, היה מורה לחומרא".

אגב, מוסיף לנו המשגיח שליט"א בדבריו על העידוד והחיזוק הבלתי פוסק שהיה החזו"א מעניק לבחורים שהגיעו לביתו כאשר היה מכבדם ביותר. שמעתי שפעם התבטא, שבתקופתנו צריך לתת לבחור כפית של כבוד, פעם ביום, או לפחות פעם בשבוע. כשהשמעתי את הדברים בפני הגר"ר יצחק הוטנר זצ"ל, הוא הגיב, שלדעתו היום כבר אין להסתפק בכפית, אלא צריך לתת לבחור צלחת...

"כמעט כל אחד הוא בספק להיות מגדולי הדור"

מפורסם בעולם התורה דברי מו"ח החזו"א זיע"א - שהמשגיח שליט"א רגיל לצטט - "כמעט כל אחד הוא בספק להיות מגדולי הדור" אך פחות מפורסם ההכרעה שפסק החזו"א מכא אמרה זאת. היה זה בימי נעוריו של המשגיח כשהיה צורך שיצאו לעסוק בעבודת הקודש להציל ילדי ישראל, מספר המשגיח "שאלתי את החזו"א אם ראוי להשתדל שכל הבחורים יעסקו בבין הזמנים בהצלת ילדי העולים. והשיב: "אם בחור יצא למשך כמה שבועות לעסוק בחוץ, אפשר שכבר לא יחזור יותר לישיבה, וכמעט כל אחד הוא בספק להיות מגדולי הדור. והוסיף החזו"א: לאחר עשרות שנים רואים שגדולי הדור הם לאו דוקא אלו שציפו מהם לכתחילה שכל כך יתגדלו, ואחרים שציפו מהם לא יצאו מה שציפו".

פשר השתדלותו של אברהם אבינו בעד אנשי סדום

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה... ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד... ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע (יח, יז - ל"ב). השתדלותו המרובה של אברהם אבינו להצלת אנשי סדום מעוררת השתאות. מאותה שעה שגילה הקב"ה לאברהם את כוונתו להפוך את סדום, עשה אברהם אבינו לא פחות משש השתדלויות ("אולי יש חמישים צדיקים", "אולי יחסרון חמישים הצדיקים חמישה", "אולי ימצאון שם ארבעים", "אולי ימצאון שם שלושים", "אולי ימצאון שם עשרים", "אולי ימצאון שם עשרה") אצל הקב"ה עבור אנשי סדום, למרות שברור לחלוטין שאברהם אבינו, סמל הדביקות בחסד, סלד בתכלית מהנהגתם של אנשי סדום, אשר נלחמו בעשיית חסד, חוקקו חוקים לאסור עשיית חסד, והענישו בעונשים נוראים את מי שנתפס בנתינת צדקה וכדומה.

ה'אבני נזר' מסיביר, שהסיבה שסדום נידונה להפיכה, משום שאחד משלושת העמודים שהעולם עומד עליהן הוא גמילות חסדים, ולסדום היה חסר את עמוד החסד ולכן היא נהפכה.

והנה, במקום שאברהם ישמח על שסוף סוף עומדים אנשי סדום להיענש על רעתם, הוא עומד ומפציר בקב"ה שלא יענישם, ואפילו מסתכן שאולי הוא מפציר יתר על המידה ומעורר בכך חרון אף (פעמיים) אמר אברהם לקב"ה "אל נא יחר לה' ואדברה", הרי שחשש אברהם מחרון אף).

הביאור האמיתי בזה, שיסוד מידת החסד אצל אברהם אבינו לא נבע מנטייתו הטבעית לחסד (אין בכוונתנו לשלול את האפשרות שהייתה לו נטייה טבעית לחסד, אלא שלא נטייתו היא שקבעה את אופן הנהגתו), אלא מקיים "והלכת בדרכיו, מה הוא רחום..." והיות שהקב"ה אינו חפץ במות הרשע אלא בשובו מדרכו הרעה, מצא אברהם לנכון להשתדל אצל הקב"ה שלא יהרוג את אנשי סדום.

הסבא מקלם אומר, שאברהם הבין שהסיבה שהקב"ה גילה לו את כוונתו להפוך את סדום הייתה, כדי לרמוז לו להתפלל על סדום, כי אמנם האדם מוגבל ביכולת העשייה, אך ליכולת לפעול ע"י תפילה אין גבול, ומשום כך הודיעו ה' שבכוונתו להפוך את סדום, כדי שיעשה בשביל סדום מה שביכולתו, והיכולת שאין לה גבולות היא להתפלל.

תפקידנו לדאוג לעולם כולו

ישנה אמירה השגורה בפי ההמון: "אין מתפקדים לדאוג לכל העולם". אך אנו רואים אצל אברהם אבינו שהוא מצא מחובתו לדאוג אפילו לאנשי סדום. ולא בכדי, כי הרי מצווים אנו ללכת בדרכי השי"ת, וכשם שהקב"ה דואג לכל העולם, כך גם תפקידנו לדאוג

שיטת החזו"א באמונה ובטחון

ביקשנו לשמוע ממרן המשגיח שליט"א: מה הייתה שיטתו של החזו"א בנוגע לביטחון בהשי"ת?

"החזו"א סבר שתורת האמונה ומידת הביטחון אינן רק אחריות זו לזו, אלא "האמונה והביטחון אחת הן". וכך הם דבריו בקונט' 'אמונה ובטחון'.

"ידוע, שיש הסבורים שכאשר אדם ניצב בפני מצב של סכנה, אזי מידת הביטחון מחייבת אותו לבטוח שהוא יינצל מן הסכנה. וכן העושה השתדלות לפרנסה וכדומה צריך לבטוח שהשתדלותו תצליח.

"אך החזו"א (בספרו 'אמונה ובטחון' ח"ב) שולל גישה זו לחלוטין, וכותב "כל שלא נתברר בבואה גורל העתיד אין העתיד מוכרע, כי מי יודע משפטי ה' וגמולותיו".

"החזו"א מייסד, שהביטחון הוא ענף מהאמונה. והיינו שהביטחון מיוסד על האמונה שאין פגעים רעים הבאים ע"י מקרה, אלא הכול מאתו ית'. עוד יש לו לבטוח להאמין, שאין מעצור לקב"ה להושיע ולהכין סיבות שיביאו לו את הישועה המקווה, וכן שאין שום עניין של קושי לפניו ית', כך שהצלתו אינה קשה כביכול יותר מאי הצלתו.

"וכאשר הבוטח עומד במצב של סכנה, עליו להעמיד עצמו על בקודת האמונה שגם אם לא יינצל אין זאת יד המקרה, כי אין מקרה בעולם כלל, רק הכול מאתו ית', שהוא מקור הרחמים, וכל מעשיו וגזירותיו אצולים מרחמי וחסדיו, והם טובתנו האמיתית!

"החזו"א הוסיף, שהשקפה זו גם קובעת את טיב ההשתדלות הרצויה וגם את גבולותיה הראויים. כי בעל ביטחון אמיתי, שביטחונו מבוסס על האמונה שרצון ההשגחה העליונה הוא סיבת כל הסיבות, ישים את עיקר השתדלותו בתשובה ותפילה וצדקה כדי להפיק רצון מלפניו להעביר את רוע הגזירה, במקום לרדוף אחרי נדיבים ושרים ולבקש תחבולות שווא.

"וכך גם בעניין גבולות ההשתדלות, שהרי כל הטעם שחובת ההשתדלות אינה סותרת את מידת הביטחון - למרות שאמונתנו מיוסדת על הידיעה שהכול תלוי ביד ה', ומובן מאליו שאין לקב"ה צורך בהשתדלותו - נובע מכך שהקב"ה חפץ להנהיג את העולם בדרך הטבע, ולכן נקבעה ההלכה שאין סומכים על הנס. לפיכך, רק מעשים שיש בהם משום הוצאת הישועה מגדר של נס, הם שנכנסים לכלל חובת ההשתדלות, אבל מעשים שאינם כאלו, אינם נכנסים לכלל חובת ההשתדלות, וממילא הם גם אסורים!

ברכת מזל טוב נשגר מעומקא דליבא

לידידינו המסור בלו"ג ל'דברי אמת'

נכדו חביבו של רבנו מרן המשגיח שליט"א

הבה"ח ישראל מאיר שרון נ"ו

לרגל שמחת אירוסיו בשעט"מ

לכולם. ואין הכוונה שאנו צריכים לעזוב לשם כך את לימוד התורה, אלא שעל ידי יגיעה בתורה, הטבה עם הבריות ותפילה מעומק הלב, אנו מורידים לעולם שפע של השפעות רוחניות וגשמיות, לטובת העולם כולו.

יסוד לדברים מצינו בדברי חז"ל: "לעולם יראה אדם את עצמו ואת העולם כולו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות, עשה עבירה...". ויש שתמהו, מדוע עלינו לחשוב שמציאות רחוקה זו שהעולם במצב שחציו זכאי וחציו חייב, מתרחשת בדיוק בשעה זו?

להאמור, חז"ל מלמדים אותנו במאמר זה את המבט הנכון על תפקידנו, שבכל מעשה ומעשה שאנו עושים שומה עלינו לשאוף להועיל לעולם כולו.

והנה, ישנם שעוסקים בקרוב רחוקים באמצעות ביקורים בבתיים וכדו'. אנחנו צריכים לעסוק בזה על ידי שנכוון היטב בתפילת שמונה עשרה בברכת: "השיבנו אבינו לתורתך... והחזירנו בתשובה שלמה לפניך". כך גם בעניין עזרה לחולים, למרות שאין לנו את הידע הדרוש לריפוי חולים, אין אנו פטורים מעשיית השתדלות לרפואתם ע"י תפילה מעומק הלב.

רבינו יהודה החסיד אומר שכשאדם לא מתפלל על צרת חברו, נוהגים עימו מידה כנגד מידה [ולא כעונש], ויתכן שכשהוא יחלה לא יקבלו את תפילתו.

וזו הסיבה שתיקנו את כל התפילות בלשון רבים, משום שתפקידנו לפעול באמצעות התפילה עבור כלל ישראל כולו, ולא רק עבור עצמנו. ומי שדואג לאחרים, יזכה להנהגה של מידה כנגד מידה שהקב"ה ידאג לו.

עשר כדי שתתעשר

הגר' שמעון שקופ זצ"ל כותב בהקדמה לספרו שערי יושר, שהסיבה שזכה למשוך את לב שומעי לקחו יותר מכפי מעשיו וכישרונותיו, לפי שמעודו עיתותיו היו מעושרים לו ולאחרים, וחלה עליו סגולת מה שדרשו חז"ל: "עשר בשביל שתתעשר".

ומבאר שם, שראוי להתייחס לכל מתנות שמים כמתנות שנתונות לכלל ישראל כולו, והתחלקותם ליחידים הוא רק בתורת גזירות, וכמו שלגזבר טוב שמצטיין בשמירת אוצרות קטנים, מעלים אותו בדרגא ונותנים בידו מפתחות של אוצרות גדולים יותר, כך גם באוצרות שמים הניתנים לאדם, אם מעשרם כראוי ומחלקם למי שראוי, מגדילים את אוצרותיו בכדי שיוכל להעניק גם מהם.

הגר' ברוך בער זצ"ל היה אומר: "ילדים, אתם יודעים למה זכיתי להצליח בלימוד? כיון שכל ימי דאגתי שלא רק אני אדע ללמוד, אלא שגם אחרים ידעו ללמוד".

נמסר לי, שרווחת השקפה שבמה שנוגע להצלחה בלימוד, צריך האדם לראות רק את טובת עצמו (ובלשונם: "להיות אגואיסט"). אך מהמובאות מרבנותנו אנו למדים שהשקפה זו מוטעית מיסודה, ולא זו בלבד שצריך לעשר משלו גם ברוחניות, אלא שגם מרויח בזה רווחים רוחניים שאין לשער. ואמנם, ודאי שגם ברוחניות יש את הכלל שחייך קודמים, ואין אפשרות במסגרת זו לתת הדרכה מעשית על המצבים השונים [וכשמתעוררת שאלה מעשית כדאי להתיעץ עם רבן]. אך זה ודאי שעל כל אחד ואחד מוטלת המצווה להקדיש זמן ומחשבה לעזרה רוחנית לחלשים מאתנו.

סדר יום של חסד

ובאמת, עם מעט שימת לב אפשר לחיות כל היום ברוממות של הטבה בלתי פוסקת, מבלי לשנות כמעט מסדר היום הרגיל:

אדם קם בבוקר, ומתפלל לקב"ה להחזיר את כלם בתשובה, לרפא את החולים, לבנות את בית המקדש, להביא את המשיח..., הולך לסעוד פת שחרית, ועושה בכך חסד עם גופו [וכדברי הפלא יועץ, שהקב"ה מעונין בבריאות גופנו על מנת שנחיה ויהיה לנו כח לעבוד את ה']. אח"כ משתדל להגיע לסדר בזמן וללמוד בשקידה, גם מתוך רצון להוות דוגמא ולסייע ביצירת אוירה של לימוד. כאשר לומד עם החבורתא, הוא דואג שגם החבורתא ילמד בחשק וייהנה מהלימוד. ואם דרגת הלמדנות של החבורתא פחותה משלו, הוא מטכס עצות לקדמו. גם כאשר נכנס לשיעור, הוא משמח את הר"מ על ידי שמקשיב היטב, וקל וחומר בזה שמתעלה ע"י השיעור. במהלך סעודת הצהריים, דואג להתייחס בחיבה לחברי השלחן ולשמחם בכך, וממשיך בהנהגה זו גם בחדר, וכן הלאה.

אברך ששב לביתו בתום לימודיו בכלל, יתן דעתו לעשות חסד עם רעייתו, הן על ידי עזרה, והן על ידי נשיאה בעול באמצעות האזנה אמיתית לדבריה ולקשייה וכדו'. ותן לחכם ויחכם עוד.

ומסרה לזקנים

דברים אחדים

הנה זכה דור האחרון למתנת אלקים 'אי"ש קדוש ונורא' האיר וחדש וסלל את דרך הלימוד בכל חלקי התורה מזרעים ועד עוקצין, ודברי תורתו מאירים לדורות הבאים מתחילת העולם ועד סופו. וגם 'דרכי הנהגותיו ברוח התורה' הקדושה, בהנהגת הדור עם הציבור והיחיד מבית ומבחוץ בכל תהלוכות החיים אשר אנו מתנהגים על פיהם עד עתה, וגם הקים עולם התורה לתפארת בהעמדת כל עולם הישיבות והיכלי הכוללים. וזכינו שהנחילם לדורות ולדורות הבאים ע"י תלמידיו המובהקים.

ובדורנו אנו הותיר לנו 'קורא הדורות מראש' את אשר היו מאנשי סודו ועצתו, מרנן ורבנן שליט"א החיים עמנו לאוי"ט שיצקו מים על ידיו ושאונו ממנו מלא חפנים תורה וקדושה חכמה וענוה ארחות יושר וארחות ההלכה ודרכי המלחמה עם מפירי ברית וגורוריהם, אשר אותם מנחילים לכל בני דורינו מבקשי ה' והשלימות.

ולאורם מנווטים רבותנו שליט"א את ספינת דורינו בשרביט ההנהגה המסורה מדור דור.

שאל החזו"א את הגר"ד: האם ראית את האברך הקדוש שעכשיו יצא כאן מהחדר.

ישרות בלימוד

העיד מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שהחזון איש קילס את רבנו שזכה לישרות בתורה, וכידוע אצל החזון איש ישרות היא הדבר הגדול ביותר שניתן לשבח בו. (ית"ב י' חזון תשע"ד עמ' 8)

וכן העיד רבי דוד פרנקל ז"ל, שפ"א שמע ממרן החזו"א על הגראי"ל שהוא יר"ש גדול ולמדן ובעל סברא ישרה.

רצונו של החזון איש

סיפר הגר"ר אריה אברהם'ס שליט"א, שלהחזון איש היה תכנית להקמת בית דין בבני ברק, והשמות שעלו על פיו לדיינים היו: הגאון רבי משה דייטש זצ"ל, ורבי שמואל וואזנר זצ"ל, ויבדלחט"א רבנו שליט"א.

תשאר מרומם

סיפרה הרבנית ע"ה שלפני שניגש רבנו להיות ראש ישיבה בכפר סבא, הסתפק אולי כיון שהיו שם בתחילה בחורים מבתים פשוטים וכמעט ילדים, וזה יגרום לו לרדת ברוחניות להתעסק איתם ושאל את החזון איש מה לעשות. אמר לו החזון איש 'לך זה לא יזיק, אתה תמיד תשאר מרומם'.

טוב שבאת

העיד רבי דוד פרנקל ז"ל שפעם אחת כשהמתין רבנו בתור להיכנס לחזון איש עם עוד אנשים, ישב רבנו והמתין עם כולם, ולפתע הבחין החזון איש, שרבנו עומד בתור וממתין, מיד רץ לקראתו החזון איש עם

מרן ראש הישיבה

הגראי"ל שטינמן שליט"א

מעט שבא רבנו לארץ הקודש, נקשרה נפשו בנפש החזון איש זצ"ל ורבות קיבל ממנו בתורה, ויראה, והנהגה. וסיפר רבנו שהיתה תקופה שהיה נוסע פעם בחודש מכפר סבא באוטובוס האחרון שיצא בתשע וחצי בערב לתל אביב, והיה נכנס לחזון איש דרך החלון. והיה משוחח עמו בד"ת עד תפילת ותיקין, ואז היה חוזר לתפילת שחרית בישיבת כפר סבא, והרבה דברים נסתרים מסר לו החזון איש, וחלק מהדברים אינם נמסרים לרבים אלא לצנועין. [זכות יש בזה להרבנית תמר ע"ה שהיא עודדה את רבנו שליט"א לנסוע לחזון איש למרות כל הקשיים והזמנים המיוחדים, והיתה מוסיפה תמיד הזדמנויות מעבר לקביעות של פעם בחודש שיבוא עוד לחזון איש].

'הגאון הצדיק ר' אהרן ליב'

סיפר המגיד רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל בשם גיסו הגאון רבי אריה אברהם'ס עד ראייה. שבכל ליל שבת בין קבלת שבת למעריב החזון איש היה בחדר שלו, ולקראת מעריב היה נכנס לציבור ושאל מה דיברו. פעם אחת שאל מה דיברו, ואמרו לו שדיברו על ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, ועל ר' אהרן ליב. תיקן אותם לא כך אומרים אלא 'הגאון, הצדיק, ר' אהרן ליב'.

האברך הקדוש

סיפר רבי דוד פרנקל ז"ל שפ"א כשהגיע למרן החזו"א ועדיין לא הכיר את הגראי"ל, וראה את הגראי"ל יוצא מבית מרן החזו"א, וכשנכנס לחזו"א,

זרועות פתוחות - בא תיכנס... אני צריך להתייעץ עמך באיזה ד"ת והכניס אותו כשידיו משלובות עמו לחדר. (מהגר"ד שליט"א ששמע מרד"פ ז"ל)

ספר תורה חי

סיפר אחד התלמידים של רבנו משיבת כפר סבא, שנכנס בבחורותו פעם לחזון איש, ושאלו החזון איש היכן אתה לומד, ואמר בשיבת כפר סבא.

התרגש החזון איש ואמר לו 'דע לך שאתה לומד אצל ס"ת חי'. (מהגרמ"מ שליט"א ששמע מבעל המעשה).

תבשך ברכה ממנו

שח הרה"ג רש"ה שליט"א: מעשה שהיה עמו בעצמו, שהיה פעם אצל החזון איש, ורבנו שליט"א ישב אצל החזון איש. נכנס יהודי לבקש ברכה, והחזון איש אמר לו "מה אתה מבקש ממני ברכה, תבשך ממנו" כשהוא מצביע על רבנו.

כיבודו בכבוד גדול

כשנכנסו קמיה דמרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א בליל כ"ט שבט תשע"ד, שאלנו: אומרים בשם הרב, שהרב ראה את החזון איש שקם מלא קומתו לר' אהרן ליב כשהגיע אליו. והשיב. נכון.

ושאלנו האם זה היה בדרך קבע, או פעם אחת. והשיב. עכ"פ פעם אחת אני הייתי כשהוא היה. שאלנו אם זה חריג שהוא קם לו. והשיב. זה היה חידוש.

וכשיצאנו, קרא לנו מרן הגרנ"ק שוב ואמר, שידוע לו שכל פעם שר' אהרן ליב הגיע לחזון איש, הוא כיבודו בכבוד גדול.

ליוה אותו עד הפתח הערצת החזון איש לרבנו

וסיפר מרן הגרנ"ק שליט"א לנכדיו, שזוכר שפעם הגיע רבנו לחזון איש לשוחח עמו, וכשגמר החזון איש ליוה אותו עד הרחוב בכבוד גדול.

מורה לרבנו להחליט בהנהגה

שח רבנו: כשגרנו בכפר סבא החליטה הנהלת התלמוד תורה של הילדים להצטרף לחינוך ממ"ד, והלכתי לשאול את החזון איש מה לעשות אם להמשיך לשלוח את הילדים לשם, או להוציא אותם משם, וכן בא לשאול גם אחד המחנכים שלימד שם אם להמשיך ללמד או לעזוב. והחזון איש התחמק ולא רצה לענות על שאלה זו ואמר שאחליט לבד.

(אעלה בתמר מתורת חזון איש עמ' ע"ו)

(מתוך הספר כאיל תערוג "גדולי הדורות" - העומד לראות אור אי"ה)

אחד השיחים: באחת השנים בהם נסע מרן החזון איש לצפת למנוחה, הוא לקח עמו ספר תורה וקצת מטלטלים, ואני ואימי הצטרפנו לשם. כשהגענו פנה אלי מרן החזון איש ואמר לי שהוא רוצה ללמוד עימי, ולמדנו כמה ימים מסכת תענית, כשכמה מן ההערות שאמר לי, הבאתי בספר שיח השדה (חלק ג', תענית).

סיפר אחד מתלמידי מרן זללה"ה, כי משפחת מרן החזון איש זצ"ל היו באים אליו הרבה, אבל מרן שליט"א זכה לקירבה יתירה שבכל פעם שהיה בא, היה מרן ז"ל מתפנה ושואל אותו לרצונו.

השידוך של רבינו

וכבר נתפרסם כתב ידו של מרן זצ"ל במכתב בו הוא מכנה את רבנו (בענין הצעת שידוך לרבינו שליט"א) מרא דכולא תלמודא:

שלו' כט"ס, כבר ארכו ימי שתיקתי, ר"ל לא קיימתי כתיבה כדיבור... ואני חוזר להענין ידידנו זרח שיחי הציע נכבדות בשביל מרא דכולא תלמודא חיים קניבסקי שליט"א ואם אחותי תחי' תסכים, לפי ראות עיני וכו' ואכפול שלו' ואחתום ברכה הדו"ש אי"ש.

וכאשר נכנס מרן הרב אלישיב אל מרן החזון איש כדי להוועץ עמו בענין השידוך אמר מרן החזון"א, כי מדת הבקאות שלו (של רבנו שליט"א) בכל התורה דומה לידיעותיו של הרוגאטשובר (שנודע כמי שכל התורה מונחת לו בכף ידו).

וכבר חזה ברוח קדשו רבינו הגאון החסיד בעל החזון"א זי"ע אשר שמעתי מאדוני אבי שראה [ואף שמע בבירור] ברשימות בן אחותו [הגר"מ גריינמן שליט"א] אשר רשם זאת סמוך ממש למעשה, כאשר עברו לפנייהם בעת טיולו של החזון"א בעל הקה"י ועמו בנו יבלחט"א, אמר להגר"מ כאן עוברים שני גדולי הדור, וזאת בהיותו צעיר לימים ממש, והוא נפלא לכל בר לבב.

(עדות מהגאון הגדול רבי יהודה שפירא זצ"ל)

שמעתי מרבינו שבילדותו היות וראה את אביו מוציא הרבה ספרים, רצה גם, הלך וכתב מחברת הלכות סוכה, שכלל בתוכו דברים ששאל את החזון"א [דברים פשוטים], ובא לחזון"א לבקש הסכמה, החזון"א כתב לו, "כתב יפה מאד".

מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א

שמו נסים

מרן הג"ר נסים קרליץ שליט"א בשעת לידתו היה בסכנה גדולה ובי"ה היה נס גדול ונשאר בריא בחיים. ואמר מרן ז"ל שיקראו לו בשם נסים על שם הנס הגדול.

חי בנסים

באחד השנים שחי הגרנ"ק בתנאים קשים בא הגאון

מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

ידוע מפי באי ביתו של רבינו שליט"א, כי מרן זללה"ה קירב באופן מופלג ביותר את רבינו שליט"א, ובהיותו נער צעיר ממש קבע עמו זמנים ללמוד בהם. על אחד מהם, סיפר רבינו שליט"א עצמו תחת

החזו"א חיבבו עד מאוד ואף קבע עמו חברותא ללמוד עמו בקביעות.

החזו"א סמך עליו מאוד בעניניו האישיים, ופעם היה החזו"א צריך שיעזרוהו בדבר הנצרך לו, ופנה אל אחד מבני הבית שראהו מאחוריו וחשב זה הגר"נ שליט"א בבקשת עזרה, אך כשאה החזו"א שזה לא הוא, הסביר החזו"א שטעה, אתו אחד הציע את עזרתו, אך החזו"א סירב ואמר שרצונו שרק הגר"נ שליט"א יעשה זאת.

בענינים הלכתיים שונים שהיו צריכים לעשות בבית החזו"א אמר שהגר"נ שליט"א יעשה זאת.

בשמחת נישואי רבינו הגר"נ שליט"א החזו"א קבע את כל הכיבודים מה כ"א יקבל.

כשחלה החזו"א והיה צריך שיהיו איתו סמך על רבינו הגר"נ שהיה נמצא אצלו במשך כל הבוקר, וכשנסע לצפת נסע איתו רבינו הגר"נ שליט"א, והיה איתו כמה שבועות ואח"כ החליפו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן רה"י שליט"א היה מרבה לשוחח עם מרן החזו"א צוק"ל בשנות בחורו, כאשר מרן הראה כלפי מרן שליט"א הערכה רבה ונדירה, כשניכר היה שהוא מייעד את דרכו לגדולות, כפי שגם עולים הדברים בעדותו של רבי שרגא וילמן זצ"ל שאמר כי "היתה לנו קנאה גדולה ברבי גרשון, כאשר מרן החזו"א היה משוחח עמו בלימוד היה מראה גילויי חיבה, מרבה לטפוח על שכמו שוב ושוב, וזה לא היה מצוי אצלו".

עוד בהיותו צעיר לימים, זכה מרן שליט"א ונבחר לכהן כבעל התוקע אצל מרן החזו"א, כשהעיד הדבר ברבים עד כמה סומך עליו מרן החזו"א.

בהגיעו לפרקו, כאשר נכנס חמיו הגר"י יהושע זליג דיסקין זצ"ל שהיה ממקורבי החזו"א, למרן החזו"א לדבר עמו אודות שידוך לבתו, קבע החזו"א ואמר לו בלשון מופלאה כהאי לישראל: "הרי יש לכם רק בת יחידה, אם כן יהא לכם רק חתן אחד, הוא צריך להיות מיוחד, קחו את גרשון אדלשטיין, אני מכירו היטב".

גם אחיינו של מרן החזו"א, מרן הגר"נ קרליץ שליט"א העיד בכמה הזדמנויות, כי נוכח כיצד מרן החזו"א כיבד באופן מיוחד את מרן הגר"ג כל אימת שהיה סר למעונו, והיה נוהג בו ברחשי כבוד יותר מן הרגיל אצלו.

כבר נודע והתפרסם בשערים, את ההגדרה המיוחדת שמרן החזו"א התבטא על מרן שליט"א שהרי הוא

ר' שלמה זלמן אולמן למרן החזון איש לספר לו על מצבו הדחוק של אחיינו הרב ר' נסים. השיב לו החזון איש: כך הוא נולד בנסים והוא יחיה בנסים. פעם התפנה אחד החדרים בדירה, ובאותו זמן ראונו אליצור שהיה חברותא של הגר"ק במשך עשרות שנים חיפש לשכור דירה למשפחתו במקום אחר. החזון איש קרא לו ואמר לו ולמשפחתו להתגורר בחדר ליד ר' נסים קרליץ והרבנית. אף אם יהיה הדבר כרוך בהוצאות ישלם זאת החזו"א מכיסו הפרטי היות וחשוב הוא להיות בקרבתם.

לא להיות מבוהל

כשנשאל מרן הגר"ק בהזדמנות מה קיבלנו ממרן החזון איש השיב בהתרגשות גדולה **לא להיות מבוהל**. וכלשונו 'נישנו וערען צו נוומעלנו'.

הדרכה מהחזון איש

שח מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א הלכתי עם החזו"א לאחר מחלה שלקה בה מגבעת רוקח ועד לרחוב בלוי הוא פסע לאיטו כל הדרך. ולפני שהגענו אמר לי רואה אתה הולכים לאט לאט ולבסוף מגיעים. לו היינו עומדים על מקום אחד לא היינו מגיעים. חשבתי לתומי שדיבר דברי מוסר גרידא לאחר זמן הבנתי את הדברים יותר טוב. היה זה לאחר שלקה בלבו ורופאיו הזהירוהו לבל ידבר במשך ששה שבועות במשך הזמן כשיכל לדבר כמה תיבות רמז לי להוציא מחברתו ושאכתוב עבורו כמה תיבות כתבתי שלוש תיבות כפי שיצאו מפיו ויותר לא יכל למחרת שוב ביקש ממני שאמשיך באותו ענין ושאכתוב עוד כמה תיבות וכך נמשך הדבר במשך תקופה קצרה לבסוף מכל התיבות האלו נהיה סעיף קטן בספר חזו"א על הלכות שבת. הוא ידע שלאחר זמן ימשיך לכתוב כרגיל ובכל זאת נהג כפי מה שנהג.

כבר בצעירותו כנער צעיר הביע החזו"א את גודל הערכתו אליו, היה זה כשנצרך לעשות פעולה מסוימת בבית מרן החזו"א ואמר החזו"א שבו אי אפשר להשתמש כי הוא כבר היום תלמיד חכם, והיה זה כשרבינו הגר"נ היה כבן חמש עשרה.

בהזדמנות נוספת ביטא את הערכתו כשהגיע אל חזו"א חמיו של רבינו הגר"נ שליט"א הגה"צ ר' צבי הכהן קופשיץ זצ"ל לאחר האירוסין וטען שהחתן שותק ולא שומע ממנו כלום, ענה החזו"א ואמר השתיקה היא מום משפחתי... ואני אומר לך שהוא יודע ללמוד, ומה שאתה טוען שאתה לא שומע ממנו, עוד ישמעו ממנו רבות!

החזו"א הורה לו לצאת מד' אמותיו ולהורות הלכה, כאשר עסק בחברותא עם הגרש"ז אולמן שליט"א במסכת מנחות הורה לו החזו"א "מחר אתם מתחילים מסכת חולין" והסביר לו שהוא צריך ללמוד הסוגיות הנחוצות לרב לפסוק בהם הלכה למעשה, ולאחר מכן אף שימש את מרן ז"ל בשאלות שבאו לפניו.

בעל מום, ומפני שאין לו את השמינית שבשמינית של גאוה.

העיד הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, כי כאשר דיברו עם מרן החזו"א אודות מרן שליט"א נענה ואמר כי איננו נופל בגדולתו מראשי ישיבות גדולים באותה התקופה [כאשר החזו"א מונה את שמותם בפרוטרוט].

מרן רה"י הגרא"ל שליט"א מספר תמיד, כי מרן החזו"א אמר לאחד מבני משפחתו, בעודו בחור צעיר לימים, שילך לשמוע שיעורים אצל מרן הגרי"ג בישיבת פוניבז' כי ממנו יקבל דרך הלימוד הנכונה והבנת התורה.

כאשר הגיע מרן שליט"א להזמין את החזו"א לשמחת נישואיו, אמר לו החזו"א "אבקש ממך שתפטרני כי מחמת חולשה קשה עלי הנסיעה". אמר לו מרן שליט"א כי לא חשב כלל להטריחו אלא רק להזמין מפני הכבוד. מרן זצוק"ל העניק לו את ספר חזון איש על מס' שבת, ואמר לו כי באמת הספר איננו שלו, אלא כל זכויות הספר שייכים לר' יעקב הלפרין, רק ר' יעקב מרשה לי לתת את הספרים שלו במתנה לכל מי שארצה, אם כן הא לך הספר במתנה.

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מעיד על ימי בחרותו בישיבת לומז'ה שבפתח תקווה, כי כאשר הגיע ללמוד בישיבה בהוראת דודו הגדול מרן החזו"א זי"ע, ציווה עליו החזו"א לדבר בלימוד עם הבחורים הטובים בלומז'ה. בין השמות ציין החזו"א את רבי גרשון שליט"א באומרו 'דאס איז א'דמות פון די ישיבה'.

- 'זוהי ה'דמות' של הישיבה'. וסיים מרן הגר"ח שליט"א ואמר: "אך אני לא העזתי תמיד לגשת אליו כי הגר"ג נחשב העילוי בישיבה. היה זה בחינה של 'יראת הרוממות' לגשת אליו".

מעשה שהיה בפרדס חנה, שם כיהן כרב הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל, חמיו של מרן שליט"א, שהתעוררה שאלה הלכתית האם לכהן מותר לישא צרת חלוצה, שכן החלוצה עצמה אסורה לכהן. ולענין כמה דינים מצינו שדין הצרה כדין החלוצה [המעשה היה במשפחה מעדת התימנים שמנהגם לישא שתי נשים] ובאה השאלה לפני רב העיר הגרי"ז דיסקין זצ"ל. מרן שליט"א שהיה אז תקופה קצרה לאחר נישואיו, ושהה בבית חמיו זצ"ל שמע את השאלה, ועל אתר הוכיח מגמ' ביבמות דף מ"ד שאין איסור בצרת חלוצה לכהן. חמיו זצ"ל שלח את השאלה למרן החזו"א זצוק"ל עם תשובת חתנו, ומרן השיב במכתב כי הוא מסכים עם הפסק הלכה למעשה "אין שום איסור בצרת חלוצה לכהן, וכמו שאמר חתנם היקר שליט"א".

הרה"ג ר' ישעיהו פייער זצ"ל מרבני כפר סבא סיפר שמרן החזון איש אמר לו פעם על רבי גרשון אדלשטיין שליט"א שראוי לבקש ממנו ברכה.

שח הרה"ג משה שטיגל שליט"א שהיה גר בשעתו ליד מרן החזון איש ששני בחורים היו מגיעים כמעט ידי יום למרן החזון איש היו האחים הגאונים מרן הגאון ר' גרשון ואחיו מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל.

יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

הערות והוספות יתקבלו בברכה

בכתובת: k.gilyonot@gmail.com

לקט עצות והדרכות ממרן החזו"א כפי שכתב במכתביו בדרכי הלימוד

הדברים דלהלן היו למראה עיניו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ולאחר העיון בדברים אמר שהדברים יפים ונכונים.

לימוד הסוגיא משרשי הדברים

א. לימוד הסוגיא צריך להתחיל משרשי הדברים, דהיינו קודם שמתחילים את המשנה, צריך ללמוד את הפסוקים בתורה, ולהבין את הדין שכתוב בתורה שעליה המשנה והגמרא יעסקו.

עיקר הלימוד העיון בבירור הפרטים בסוגיא

ב. עיקר הלימוד הוא העיון בבירור הכללים והפרטים בכל סוגיא, שיהיה המשא ומתן שגור ושנון, לדעת ולזכור טוב טוב את ההוה אמינא, לדעת ולזכור טוב מה היא מסקנת הגמרא, וצריך טוב לדעת את ההלכה שיוצאת מהמסקנא, את הלכות שיוצאות מהסוגיא בוודאות, ואת אלה שנותנים מקום לדיון. ולאחר לימוד הסוגיא ילמד פסקי תוספות.

לא לחדש חידושים בתחילת לימוד הסוגיא

ג. לא לנסות לחדש חידושים בתחילת לימוד הסוגיא, כי הלומד בתחילת הסוגיא כדי למצוא חידושים, לא ישאר בסוף עם שום דבר ממשי ביד, כי אז נאבד הבסיס, והעיקר הוא לחזור בסוף כל לימוד סוגיא ולסכם את פרטיה.

לחזור היטב על כל פרטי הסוגיא

ד. לאחר שגמרו את הסוגיא יש לחזור על כל הסוגיא שקליא וטריא בעל פה, דהיינו יש דין בתורה כך וכך, ועל זה המשנה אומרת כך וכך, ועל זה הגמרא מקשה כך וכך, וצריך לחזור על כל התוכן עשר ואף עשרים פעמים. וזה דורש מלחמה פנימית נגד העצלות בשינון כמה פעמים אף בלי חידוש, ולחזור מיד כמה פעמים ולדקדק בדברים שאין השכל נהנה מהם בתחילתו, ואדרבה מכבידים עליו, אבל העמל הזה הוא עמל התורה, אשר כל סגולות לימוד התורה נאמר על עמליה.

לימוד המהרש"א הוא דבר טוב מאד

ה. לאחר שהסוגיא ברורה ויודעים מה היא ההוה אמינא, ומה היא המסקנא, ואת כל ההלכות שיוצאות מהסוגיא, יש ללמוד את המהרש"א על הסוגיא, כי המהרש"א הוא מלא בעמלך בדברים מוכרעים ועמוקים, ומרגיל את האדם בעיון נכון ועמוק, וגם מועיל הדבר מאד לזכרון כל סוגיא לפרטיה, והדור שלפנינו החזיקו מאד בספר הקדוש הזה, והגאון רבי עקיבא אייגר לא הניח דבר מספרו שלא למד, ומיום שעזבו את לימוד המהרש"א אבדו את ידיעת הפשט כולו.

המהרש"א היא מתנה טובה שמרגיל את האדם לעמל התורה

ו. התורה מהפכת את הגשמיות של האדם לרוחניות, ואת הגוף הופכת לנפש, וזה נכנס ברמ"ח אברים של אדם לשככם ולעדנם לקיום חיי התורה, ואין זה בלימוד רגיל, אלא רק בעמל התורה, והמהרש"א הוא מתנה טובה שנתנה לישראל לזכות הדורות הבאים אחריו, שזה מרגיל את האדם לעמל התורה.

לא ללמוד את כל הראשונים על הסוגיא

ז. כשלומדים סוגיא לא ילמדו יותר משניים או שלשה ראשונים כדי שזה לא יבלבל, ובמסכתות שיש עליהם שיטה מקובצת, יש ללמוד רק בזה, מפני שהוא מביא את מה שצריכים, ובמסכתות שאין עליהם שיטה מקובצת, יש ללמוד את הרשב"א הריטב"א והרמב"ן.

ללמוד את התוס' יר"ט

ח. לאחר שלומדים את הסוגיא עם הראשונים, ילמד את המשנה עם תוספות יום טוב, כי התוס' יר"ט זה מאד טוב כדי לבאר ולהעמיד הסוגיא. לגבי ספרי אחרונים אפשר ללמוד בהם באקראי בעלמא.

בלי נפקא מינה אין לחקור חקירות

ט. בלי נפקא מינה להלכה אסור לחקור חקירות, אף על פי שעל ידי זה נמנעת מן הלומד הרגשת סיפוק, [אמר זאת כשבחור הציע בפניו חקירה בריש מסכת בבא בתרא אם היזק ראייה הוא מדיני מזיק, או מדיני שותפים, ושאל אותו למאי נפקא מינה, השיב הבחור שאין לו נפקא מינה, הגיב על כך בפסקנות בלי נפקא מינה אסור לחקור חקירות וזו הוראה חינוכית בדרך הלימוד אף על פי שנמנעה מן הצעיר הרגשת סיפוק].

לשמוע דעה שמנוגדת לדעתו, ולשקלה

י. עיקר העליה בתורה לשמוע דעה שניה שמנוגדת לדעתו, ואחר כך לשקול בפלס איזו דעה מכוונת יותר.

עיקר החידושים הם הערות קצרות בעומק הסוגיא

יא. ענין החידושים בתורה אינם החידושים הארוכים בדרך הפלפול, אלא עיקר החידוש הוא בהערות קצרות בעומק התורה, ואין עומק התורה שבעל פה מתגלה אלא אחרי רוב השקידה והעמל, וכל המתגלה בעומק הסוגיא, נקרא חידוש, והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית, מורם מכל שפלות הגופניים, ומהפכים גשם לנשמת חיים.

לקבוע את הערות בספר מכורך

יב. יש לקבוע את הערות בספר מכורך, כדי שתהיה למשמרת, וזה חיזוק לעיון.

דרכים בקניית עסק התורה

התורה מתקיימת במי שממית את המידות הטבעיות

יג. אמרו חז"ל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, וכוונת המיתה היינו להמית את המידות של האדם, את נטייתו לחיים פשוטים, ולרדת ולעומקו של החיים, כי שהאדם מרבה בשבירת המידות מרבה חיים, כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים ומיתה של היצר הממלא כל הגוף, ומיתה זו תחיה את בעליה ודברי תורה מתקיימים בידו, ובפרט במדת העצלות התופסת מקום מכובד בין מדות המושחתות, העצלות משתרעת על כר נרחב על המחשבה ועל התנועה, לפעמים אפשר למצוא אדם זריז למלא תאוותו חשקו ומתקן, אבל זה נוסע מעצלות שלא להלחם ביצרו.

לקניית התורה צריך מסירות יתירה

יד. התורה דורשת מסירות יתירה, ולא בחיים רגילים התורה נקנית, כל שבירת הרצון הטבעי של האדם, היא אבן אחת מאבני רצפת העזרה לבנות החיים בקודש, הרצונות של האדם בטבע, מבלים כל חלקה טובה.

עיקר הלימוד היא ההתמדה בלא הפסק

טו. עיקר הלימוד היא ההתמדה בלא הפסק, וזה סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד.

להזהר מאכילת תענוגות

טז. להזהר מאד מאכילת תענוג, ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה, ויש אב הטומאה ויש אבי אבות, בטומאת הנפש של מילוי התאוה באכילת תענוג, מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה, דבר זה הוא מן הדברים שמאד מעכבים את הלימוד, וכדאמרו במדרש (תוס' כתובות דף קד ע"א) עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך פיו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ואמרו בגיטין (דף ע ע"א) סעודת שהנאתך הימנה משוך ידך הימנה.

להזהר מטומאת הידיים

יז. יש להזהר ממפסידים טבעיים וסגוליים, מן הסגוליים שלא להקל בנטילת ידיים המבוארים בשו"ע סימן ד', ובנטילה זו יזהר שלא יהא חציצה על ידיו, ושתהיה הנטילה למעלה מקשרי אצבעות, וזהו בכלל טהרה המביאה לידי קדושה.

תפילת על הצלחת הלימוד

יח. התפילה להצלחת התורה היא מטה עוז ביד על אדם, שהכל בידי שמים גם הצלחת הלימוד ועליה ביראת שמים, וכל אדם בכוחו למצוא טוב על ידי תפילה, וה' מתאוה כביכול לתפלתו של צדיקים, וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך כן יעלה וכן יצליח, הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, עמל הלימוד עוזר לאור התפילה, והתפילה עוזרת את הלימוד, תפילה בבחינת קבע [ללא כוונה] מרחיקה את הלימוד, והלימוד בעצלתיים מונע את התפילה.

צריך קצת גאווה להלחם ביצרו

יט. צריך שיהי לאדם קצת גאווה שיוכל ללחום נגד העייפות והעצלות הטבעי כדי לעסוק בתורה, וזה נכלל במה שאמרו חז"ל בכל לבבך בשני יצריך, ואדם שיש לו רק ענווה לוחם רק עם היצר הטוב.

כשהולך ללמוד ירגיש שבזה הוא מקרב רחוקים

כ. כל אדם יש לו רגש לקירוב רחוקים, כי הוא יודע שבזה הוא מצילו ממות לחיים, וצריך האדם גם כך להרגיש כשהולך ללמוד שהוא מציל כעת נפש מרדת לטמיון, וזה הצלת נפשו שלו, כי הלומדים מועטים, אמנם בראשית הדרך מזמין השטן עיכובים ומכשולים לפני האדם, כי זו מנסיונות של בן אדם בארץ, אבל סוף האדם לנצח, והבא לטהר מסייעין אותו.

הזוכה לתורה הוא מלאך הגר בין בני תמותה

כא. איש הזוכה לידיעת התורה, הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעינים כבן אדם, אבל באמת הוא מלאך הגר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות ומרומם על כל ברכה ותהילה.

(ווי העמודים)

ליום היארציית של מרן הרב שך זצוק"ל

שיחה עם תלמידו הגאון רבי גבריאל טולדינו

כפי שנמסרה ביום היארציית הראשון לפטירתו

הגאון רבי גבריאל טולדינו שליט"א, ראש ישיבת "אור ברוך" ירושלים:

"מסר נפשו על כל התלמידים שיגדלו בתורה - ובמיוחד על הספרדים!"

בשבת קודש שלפני היארציית, אנו קוראים בתורה את "פרשת העקדה" ומעלים על נס את אברהם אבינו על שעמד בניסיון העצום של הקרבת בנו על גבי המזבח!

הקשה מרן זצוק"ל: מה הניסיון של העקידה? הרי הקב"ה ציווה עליו מפורשות "קח את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק... והעלהו שם לעולה" (כב, ב) היעלה על הדעת שאברהם לא ישמע לצו השם? מדוע העמידו את ניסיון העקדה כפסגת מעשה אנוש עלי אדמות? והכיצד עומדת דווקא זכות מעשה זה לזרעו לנצח נצחים?! הקב"ה ציווה - אז עושים! כך הוא מקשה בחיבורו הגדול 'אבי עזרי' (הלכות יסודי התורה).

עצם קושייה זו מעידה כאלף עדים על הדמות שניצבת מאחורי הקושייה, ועל דרגתו העל אנושית! הוא פשוט לא מסוגל להבין מה הניסיון של אב לשחוט את בנו יחידו אם כך ציווה השם. בינו זאת!...

האומנם גם אנו מתקשים בכזו פשטות בקושייה זו? בעינינו לא היה זה ניסיון שאברהם יעביר את המאכלת מעל בנו יחידו, מחמד נפשו, בזריזות ובשמחה. האם מוכר לנו אדם כזה שישלוט בצורה כה מוחלטת על שכלו ועל רגשותיו?!

מתרץ מרן זצוק"ל לפי דברי מרן המהר"ל דיסקין זצוק"ל, שנבואתו של אברהם אבינו הייתה באספקלריא שאינה מאירה, דהיינו שהיה נצרך כאן שהנביא עצמו יפתור את דבר הנבואה, וכאן עמד אברהם אבינו בניסיון עצום ונורא. מצד אחד נאמר לו: "כי יצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב) ואם כן לא יעלה על הדעת להקריב את יצחק, אך מצד שני נאמר לו: "והעלהו שם לעולה".

אברהם אבינו עומד בתווך ועליו להכריע איזה מהם יצדק...

והוא עמד בניסיון! למרות שהעלאת יצחק על המזבח עמדה, לכאורה, בסתירה מוחלטת לדבר השם - הוא לא היסס, אלא "וישכם" פירש"י: נזדרז. "ויחבש" פירש"י: הוא בעצמו... לפי שאהבה מקלקלת את השורה. "וילכו שניהם יחדיו" פירש"י: אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו, היה הולך ברצון ושמחה, כיצחק שלא היה מרגיש בדבר.

הניסיון בו עומד האדם אינו רק ביחס למחשבות שהוא מזהה בהכרתו, אלא בעיקר בהתמודדות עם המחשבות והדחפים שבתת ההכרה! האם גם הרבדים העמוקים ביותר של אישיותו הם נקיים? האם אין בהם שום סיג ופסולת שהתערבבו באהבה הטהורה להשם יתברך?

מטבע האדם, כאשר הוא צועד עם עיקרון חזק וברור בנושא מסוים, הרי סתירה קלה שתתייצב נגד העיקרון - תידחה מיידית. ואילו כאן צועד אברהם אבינו עם העיקרון החזק ביותר: כל קיומו והיווצרותו של עם ישראל תלוי בבנו יצחק! ולעומת עיקרון חזק זה מתייצבת סתירה יחסית קלה, שהרי ציווי העקידה נאמר באספקלריא שאינה מאירה, והיה מקום לאברהם לתת "פרשנות" לנבואה. אך הוא פתר את החיזיון אך ורק לפי מובנה הפשוט, ללא נתינת מקום לכל דעה מוקדמת - חזקה ככל שתהיה. "נקיות" בדרגה שאין למעלה הימנה!

דומה שהתירוץ מאפיין עוד יותר את אישיותו הגדולה של מרן זצוק"ל! הוא האיש שה"נקיות" הייתה נר לרגליו, ומתוך כך נבע יחסו לעולם התורה הספרדי בארץ הקודש:

הוא התבטא פעם באוזני מקורביו, שמסר נפשו על כל התלמידים שיגדלו בתורה - ובמיוחד על הספרדים! נשאלת השאלה: ניחא שמסר נפשו על התלמידים הספרדים כשם שמסר נפשו על כולם, אך כיצד מסר נפשו במיוחד עליהם? והרי הוא גדל כל ימיו בישיבות דאשכנז. אלא היא הנותנת: מחמת שראה בכך צורך - פעל באופן זה.

אני באופן אישי מרגיש שאני חייב לו את חיי. כשהגעתי לישיבה לא הבנתי את שפת האידיש בה נמסרו כל השיחות והשיעורים. אחרי השיעור ניגש אלי מרן זצוק"ל ושאל אם הבנתי, הודיתי בצער שלא הבנתי אפילו מילה אחת... למחרת, ובימים שאחריהם, היה מסתכל עלי באמצע השיעור ואני שואל את החברים מה חידש הרב, ועל זה אני מנסה להקשות, ומיד היה מבין לרוחי וחוזר על הדברים בלשון הקודש.

הוא ראה את הצורך המיוחד לעודד ולדרבן בחורים ספרדים שיהיו שקועים בתורה, ותכנן מהלכים לרומם אותם, שיהיה להם ביטחון עצמי, וכך נקשרו התלמידים אליו בעבותות אהבה. ואף על רישום במוסדות שם עינו: באה לפניו אימא ספרדייה ובכתה בפניו שלא רוצים לקבל את בנה לתלמוד תורה. מיד ביקש שיזמינו מונית, נטל את תעודת הזהות של הילד ונסע לת"ת. כל הצוות נבהל בראותו מי הגיע, הוא פתח ואמר: באתי לרשום את בני לתלמוד תורה, והנה תעודת הזהות שלו. כמובן שהילד נרשם מיידית.

זכיתי לקרבה יתירה ממנו, ישיבתנו הקדושה "אור ברוך" קמה אך ורק בזכות עידודו והוא המשיך ללוותנו במשך שלושים שנה. כמה פעמים בא לישיבה למסור שיעורים ולחזק. בכל הזדמנות בא להאציל עלינו מרוחו הטהור. בחנוכת הישיבה קבע הוא את המזוזה על הפתח, ואח"כ התאספו גדולי ראשי הישיבות ומרן זצוק"ל דיבר בהתרגשות עצומה שעה שלימה, כשעיניו זולגות דמעות גיל ושמחה. כמה אהבה הרעיף על ראשי הישיבה באותו מעמד! וכל מי שהיה נוכח באותו מעמד, העיד שלא ראה התפרצות של שמחה כזאת מזה עידן ועידנים.

מה גרם לו לגלות כזו שמחה בשמחת בני התורה הספרדים, אף יותר מגילויי השמחה שראו אצלו בשמחת ישיבות אחרות? הוא הדבר: ה"נקיות" שלו קבעה שכך יש לנהוג, וממילא התנהגו טבעיו בהתאם למה שראה כרצון השם!

מכתב ממרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זי"ע

קביעת גדרים לתלמידי הישיבות

נקבע ונכתב באסיפת "ועד הישיבות"

ב"ה, כ"ג לחודש מתן תורה תשמ"ח

לכבוד הרבנים הגאונים ראשי הישיבות מרביצי תורה שליט"א, ולכל תלמידיהון תלמידי הישיבות הקדושות די בכל אתר ה' עליהם יחי'

אחדשה"ט באהבה, חסד ה' גבר עלינו שבני תשחורת וצורבי דרבנן ממלאים את חצרות בית ה', הישיבות הקדושות, ומקדישים עצמם לתורה וליראת-שמים טהורה, ומהם יתד ופינה להחזיר תורה ליושנה להגדילה ולהאדירה.

ברם, לצערנו הרב, נראו בקיעים בחומת הקדושה המקיפה את הישיבות. צעירים, אמנם מעטים שבמעטים - מרשים לעצמם לעשות דברים אשר לא יעלו על דעתם של בני תורה, החרדים מפני חלול ה' ומקפידים על טוהר המדות והצניעות המאפיינות את אלה הממיתים עצמם באהלה של תורה.

ובכדי לבער את הנגע הזה - הוחלט באסיפת הועד הפועל של 'ועד-הישיבות', ובעודם של רבים מראשי הישיבות הק' בארה"ק, לפנות אל כל ראשי הישיבות ותלמידי הישיבות לקיים ולקבל עליהם כדלהלן:

תלמידי הישיבות, לא ביחיד ולא ברבים, ואף לא "בין הזמנים":

א. לא ישתתפו בטיולים

ב. לא ילמדו נהיגה

ג. לא ישכרו ולא ינהגו ברכב שכור

ד. לא יסעו ברכב שכור נהוג בידי תלמיד ישיבה

ה. לא ימצאו באירועים, או באסיפות, או במקומות שאינם מתאימים לרוחו ומעמדו של בן ישיבה (בערבי שירה, בתחנונות הסעה וכו').

כל תלמיד ותלמיד יחתום כי הוא ראה את התקנות הנ"ל, ומתחייב למלאותן לכל פרטיהן.

ואין מזרזין אלא למזרזין, להנהיג את האמור בכל הישיבות, בין בישיבות גדולות ובין בישיבות קטנות, והגדולים יזהירו את הקטנים, ואיש אל רעהו יאמר חזק - לבלתי תת למשחית לבוא אל שערינו, והיה מחננו טהור.

ונותן התורה ינחיל ברכה במעשה ידינו להגדיל תורה ולהאדירה, עד כי מלאה הארץ דעה את ה'.

ביקרא דאורייתא

אלעזר מנחם מן שך

נא לעשות הכל כדי שדבר זה ימצא את ההד הדרוש בין התלמידים, ויביא פרי ברכה לתורה וללומדיה.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

חשון (1) תשע"ח

גליון מס' 158

דברי מוסר והתעוררות

בדרכי קנייני התורה

בתחילת הזמן כל אחד בא לישיבה במטרה בשאיפה וברצון כדי להשיג את המעלות הגדולות שיש להשיג בלימוד התורה הק'.

הנה ראשית דעת, הוא הידיעה, שהדרך איך צריך ללמוד ואיך אפשר לזכות להצלחה בתורה הוא רק על פי הנלמד בדברי קדשם של חז"ל, כי תורתנו הק' אינה חכמה כשאר חכמות שלימודם הוא לימוד מקצוע, תורתנו הק' היא תורה מן השמים, והיא שעשועיו של הקב"ה כביכול כמבואר בחז"ל שהוא משתעשע עמה בכל יום. ידיעת עמקות התורה הוא ידיעת דעת ה', וכלל ישראל במעמד הר סיני זכו לחמדה גנוזה זו לדעת דעת ה'. ולכך אי אפשר לקנות קנין אמיתי בתורה בדרכי הקניינים כמו שקונים ידיעת שאר חכמות, אלא יש את הדרכים שהורינו רז"ל שדבריהם הם דברי התורה, לדעת הדרך נלך בה, ואי אפשר שיבוא אדם עם הנחות וקביעות שקבע והעמיד לעצמו בדרכי לימוד התורה ודרכי קנינה, אלא הכל רק לפי איך שקבעה התורה.

והנה שנו לנו רבותינו בלשון המשנה ארבעים ושמונה דברים התורה נקנית בהם. לא אמרו באחד מהמ"ח דברים התורה נקנית אלא צריכים להשתמש בכל המ"ח דברים בכדי לגדול ולהצליח. ובכלל המ"ח דברים מצינו דברים אשר על פי שכל האדם אין להם שייכות לקניני תורה אלא הם הליכות והנהגות לדרך החיים, כמו ההנהגה בבין אדם לחבירו שלהבנת שכל האנושי אין לו קשר ישיר להצלחת התורה, אמנם מדברי התורה למדנו בזה שהנהגה הישרה בבין אדם לחבירו הוא הדרך להצלחה בתורה, כי דרכי קנין התורה שונה לגמרי מקנין שאר החכמות וכמו שדיברנו.

זאת הידיעה היא ההקדמה לדברינו, לדעת שדרך לימוד התורה, וכל אלו שזכו להיות גדולי תורה, הוא רק על ידי שלמדו כפי אשר קבע ואשר למדנו בדברי חז"ל הק'.

ונביא כמה מאמרי חז"ל בנוגע לאופן לימוד התורה ודרכי קנינה.

התקן עצמן במידות טובות

שנינו באבות רבי יוסי אומר התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, ופירש רבנו יונה: "התקן עצמך במדות טובות כדי שתלמוד התורה ותגיע אל מעלת החסידות", כדי שיגיע האדם על ידי לימוד התורה למעלת החסידות שהיא הדביקות בו ית' [כמבואר במסילת ישרים פרקים י"ט-כ"א], -כפי שתורה באמת צריכה לעלות את האדם לדרגה זו-, צריך שיתקין עצמו, דהיינו להקדים הכנה קודם הלימוד, מהי ההכנה "מידות טובות".

גילוי לנו חז"ל שהקב"ה קבע שהדרך להשיג תורה הוא על ידי מידות טובות.

ועוד אומר התנא באבות [פ"ג] ר' אליעזר בן עזריה אומר "אם אין יראה אין חכמה" וכתב רבנו יונה: "שצריך שיקדים היראה לחכמה שבלא כן לסוף לא יקיים החכמה", והוא כדברי התנא שם [מ"ט] "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת". ואת המעלה של יראת חטאו לא שייך להשיג ללא תיקון המידות, כי אם לא תיקן האדם את מדותיו הרי מסובב הוא במידות של כבוד, גאווה, רדיפת המותרות, ענייני עוה"ז, וכשיש לאדם את התאוות והמידות האלו ממילא רחוק הוא לגמרי מיראת חטא שכל אלו המידות רעות הם היפך הגמור ליראת שמים.

ואמרו בגמרא [שבת פ"ט א'] "אריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא וכו' א"ל לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה כו' א"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, א"ל הקב"ה משה בדאי אתה, אמר לפניו חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי, אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי". למדנו כאן שכל הזכות שזכה משה שתיקרא התורה על שמו הוא על ידי ש"האיש משה עניו מאד" דהיינו שנהג במידת הענוה, שאף שלמד תורה מפיו של הקב"ה והוא היה המוסר את התורה לכלל ישראל מ"מ מיעט עצמו וסבר שהוא אינו ראוי שיקבל את התורה, ומהו ענוה זהו מידות טובות, ורק בזכות זה שהתקין עצמו לתורה במידות טובות זכה בה לקנין נצחי שנקראת על שמו. כי יסוד התורה מוכרח להיות עם מידות טובות. [ובדברי הגמרא נראה לפרש דהמ"מ היה לענין פלפולה של תורה, דחלק זה נתן הקב"ה למשה רבינו ובניו ומשה רבינו בטובת עין ובמידת הענוה לא החזיק טובה לעצמו ונתנה לכל ישראל].

לימוד התורה יכול להשפיע חיים או ח"ו להיפך

ולמדנו עוד בגמרא [שם פ"ח ב'] אמר רב חננאל בר פפא מ"ד שמעו כי נגידים אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות היינו דאמר רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא. הנה מבואר לנו בדברי חז"ל שלימוד התורה יכול להשפיע לטוב ולרע, הזוכים לימודם נעשה להם סם חיים להיות תורה התבלין-סם רפואה כנגד היצה"ר שיוכל לזכות לחיי נצח, ואילו לאלו שמשמאילים הרי התורה נהפכת להם לרועץ לסמא דמותא.

וידוע בשם הגר"א עה"פ "יערוף כמטר לקחי" דהתורה נמשלה למטר, כמו שהמטר יורד ומצמיח מה שזרעו באדמה כך

התורה מצמיחה מה שזרע האדם בנפשו, אם זרע האדם סמא דחיי קניינים של מידות טובות וישרות הרי המטר הנשפע בלימודו מוסיף להגדיל הטוב ומוסיף לעצמו זכות לחיים נצחיים, אך אם זרע ח"ו סמא דמותא אז המטר גורם לו היפך החיים.

לכך הזהיר התנא התקן עצמך ללמוד תורה, שהיסוד צריך להיות הכנה במידות טובות, שאז יערוף כמטר לקחי, וכפי שלמותו במידות טובות כך יזכה בהשגות בתורה. אך אם ח"ו חסר המידות טובות, אז התורה נהפכת לסמא דמותא רח"ל.

כשיושבים ולומדים ומתכוונים בלי רצון להבין דברי זולתו, זהו לימוד ללא הכנה הנדרשת של מידות טובות, אך אם יתקין עצמו ללמוד תורה בקנין מידות טובות, הרי אף בשעה שמתווכח עם חברו להבין איזה סברא כל הויכוח הוא רק על הבנת הסברא, להבין את המר"מ של הגמרא, ללא ח"ו חשבונות עצמיים של כבוד, גאוה, או רצון לאוקמא דבריו וכד'. מידות טובות מחייבות להשתדל להתעמק ולרצות לפרש דברי השני אף כשאין סבורים כמוהו, ואז התורה לו סמא דחיי וזוכה להבין ולהשכיל. ומאיך אם מתערבים אצלו בלימודו עוד חשבונות נוספים, הרי לימוד כזה מוסיף לו סם של הצד השני רח"ל, והולך וגדל בקרבו סמא דמותא.

ויש להתעורר מדברי חז"ל אלו עוד, שאמרו למיימינים בה סמא דחיי ולמשמאילים סמא דמותא ופירש"י מיימינין בה, עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר. ולעיל מיניה בדף ס"ג א' פירש"י מיימינין של תורה שמפשפשו טעמיה בדקדוק ובוררין כימין המיומנת למלאכה. משמאילין בה שאין יגיעין בה כל צרכן. הנה למדנו שהחילוק בין חיים למוות, הוא בעסוקין "בכל כחן", שהוא דבר הנראה לנו כמעלה מיוחדת "בכל כוחן", היינו דזה שהם יגיעים עדיין אינו מספיק שאם וכל זמן שאין היגיעה בכל כוחן הרי זה בכלל "משמאילין" וח"ו התורה להם כסמא דמיתה.

להרגיש שאין מנוחה מיגיעה כל זמן שחסר בהבנת הסוגיא על פי דברי הראשונים

מה זה בכל כוחן?!, אינו כפי הבנתנו וכפי שאנו רגילים, לישוב עם החברותא לחפש בספרים ולפלפל בסברות, זה עדיין אינו מחייב שאנו בכלל מה שקראו חז"ל "עסוקים בכל כוחן", אלא צריך להתייגע להבין מה שכתוב, להרגיש שאין מנוחה מיגיעה כל זמן שעדיין לא הגיעו להבנת הסוגיא על פי דברי הראשונים איך שהם ביארו לנו את דברי הגמרא, זהו נקרא "טרודין לדעת סודה" - כלשון רש"י ז"ל-].

ויסוד כל הדברים האמורים מבוארים בדברי חז"ל [שבת ל"א א'] ד"אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך וגו' חכמה ודעת אמונת זה סדר זרעים וכו' חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה יראת ה' היא אוצר". [ולמדנו כאן בדברי חז"ל בכלל הערה גדולה, שחכמה ודעת קשורים רק לרוחניות קדשים-טהרות] הנה לימדונו חכמינו ז"ל שהיראה היא האוצר - הבית קיבול, לשמור בתוכה את החכמה, וללא היראה אינו זוכה לחכמת התורה, והנה לפי מה שביארנו הדברים פשוטים כי ללא יראת שמים לא שייך שהוא יתעלה בתורה, כי הוא משועבד לגמרי למידות שלו, ומי שמסובב במידות לא שייך שיהיה לו הבנה ישרה.

ובנפש החיים ביאר הדבר וז"ל: [ש"ד פ"ה] "לפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן ע"ז הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו, כי האב המחלק תבואה לבניו, הוא מחלק ונותן לכל א' מדת התבואה כפי אשר יחזיק אוצרו של הבן אשר הכין על זה מקודם, שאף אם ירצה האב וידו פתוחה ליתן לו הרבה אמנם כיון שהבן אינו יכול לקבל יותר ממה שאין אוצרו גדול כ"כ שיוכל להחזיק יותר גם האב א"א לו ליתן לו עתה יותר, ואם לא הכין לו הבן אף אוצר קטן גם האב לא יתן לו כלל כיון שאין לו מקום משומר שתתקיים אצלו, כן הוא ית"ש ידו פתוחה כביכול להשפיע תמיד לכל איש מעם סגולתו רב חכמה ובינה יתירה, ושתתקיים אצלו ויקשרם על לוח לבם, להשתעשע אתם בבואם לעולם המנוחה ותלמודם בידם אמנם הדבר תלוי לפי אוצר היראה שתקדם אל האדם שאם הכין לו האדם אוצר גדול של יראת ה' טהורה כן ה' יתן לו חכמה ותבונה ברוב שפע כפי אשר תחזיק אוצרו הכל לפי גודל אוצרו, ואם לא הכין האדם אף אוצר קטן שאין בו יראתו ית' כלל ח"ו, גם הוא ית' לא ישפיע לו שום חכמה כלל, אחר שלא תתקיים אצלו".

וזהו הביאור לפי דבריו, בדברי המשנה באבות שאם אין יראה אין חכמה, שכל זמן שלא הכין האוצר של יראה אינו זוכה לקבל מהקב"ה הצלחה בתורה, שהרי אין לו אוצר של יראה ששם נשמרת התורה, ואם יקבל החכמה ללא ההכנה הזאת לא תתקיים בידו וסופו לבעוט בה שהיא עליו כמשאוי, כלשון הרבנו יונה שם.

ולפי איך שביארנו בריש דברינו הדרי הדבר פשוט שכיון שתורה הוא דעת ה' אי אפשר לזכות לתורה בלי דביקות בו ית' ובלי יראת שמים, ורק אחר שמתקן האדם עצמו במידות טובות [שהם המביאות לדביקות בו ית'] וביראת ה', יוכל לזכות לקבל השפע שמשפיע עליו הבו"ת ויזכה לתורה.

זה חלק אחד השייך ללימוד דרכי קניני התורה.

חזרה יש בה שני חלקים, חזרה לקנין הלימוד, וחזרה לזכרון הלימוד

והחלק השני בקנין התורה:

אמרו בגמרא [שבת ס"ג א'] מאי דכתיב "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך" האי בדברי תורה כתיב. דהיינו על מלחמתה של תורה. ופירש"י: הוי זהיר לחזר על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין להביא ראיה כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה והוא הודך והדרך. הרי שלימדונו חז"ל שצריך להרבות בחזרה, לקבוע תמיד את החזרה על מה שכבר למד וכמה שאפשר יותר עדיף.

ובחזרה יש שני אופנים. האחד, חזרה כדי לקנות את מה שלומד, וחזרה זו נלמדת בעיון ביגיעה ובעמקות כמו שלמד פעם ראשונה, להתייגע להבין לימודו, שירגיש עגמ"נ וצער כל זמן שלא נתחוורו הדברים, והנהוג כך ירגיש שבכל פעם שחוזרים מרגישים שנוסף בהירות ובירות יותר מפעם קודמת שלמד כבר את הסוגיא, והדבר יוסיף לו מתיקות התורה. ואם אינו מרגיש בלימודו בפעם השניה שנוסף לו יותר ממה שנתברר לו בפעם הראשונה, צריך לבדוק שמא אין לומד כראוי.

ויש עוד חלק של חזרה, לאחר שכבר בירר וליבן את הענין, צריך לחזור כדי שלא ישכח תלמודו, ומובא בכתר ראש בשם

ידי שמשפיל עצמו כמדבר, "שיהא שפל רוח ביותר" [לשון הר"ן שם], הכל תלוי במידות, כל מצב של הלומד אם הוא מצליח או אם הוא ח"ו אינו מצליח יסוד הכל הוא המידות, ואם ח"ו מגביה עצמו "הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיה וכו'".

אחרי היגיעה עדיין צריך תפילה לזכות לקנין התורה

ואחר כל זה, -דהיינו אפילו שהאדם התקין עצמו כראוי ללימוד התורה והרבה בשיבה להתייגע ולעמול בתורה, מכל מקום אמרו בגמרא "הרבה עשו ולא עלתה בידם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו", דזה וזה גורם, ההכנה של התקן עצמך ללימוד תורה, השקידה בלימוד עם מיעוט בשאר טרדות, ובקשת רחמים לבקש מהקב"ה שיתן לנו בריאות ומנוחת הנפש ללא הפרעות וטרדות שיקויים בנו "כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", הכל יחד גורם יזכה לתורה.

עלינו להתחזק בכל האמור ולהרבות בתפילה בכל לבנו לבקש ממי שהחכמה שלו שיחון אותנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, וכבר הזכרנו כמה פעמים מה שהעיד על עצמו רבינו יהונתן ז"ע ביערות דבש [עמ' כ"ח טור ב'] שביום שהתפלל תפילה כראוי ראה הצלחה בלימוד התורה, וביום שלא היתה תפילתו שגורה כ"כ הכיר בזה בלימודו. עבודת היום צריכה להתחיל מהתפילה, וכדי שתפילת השחר תהא כראוי צריך להתכונן לזה מהלילה, שיהא סדר של זמן שינה וזמן קימה. וכן עלינו לחפש בכל האמצעים לעורר לבנו בלימוד המוסר, שיהא תועלת למעשה מקביעות לימוד המוסר, ולעמוד תמיד תחת העול של "בכל דרכיך דעהו" ואז נזכה ל"והוא יישר אורחותיך".

[נאמר בכינוס בני ישיבות ואברכי הכוללים שנת תש"ס]

הגר"א שאמר דענין החזרה הוא "כל ימיו בעמוד וחזור" אין מצב שנפטרים מהחובה לחזור ולשנות תלמודו, ולענין זה של חזרה נראה שאפשר לחזור במהירות.

אמנם אנחנו עדיין לא הגענו למידה זו שאנו חייבים לחזור מצד החובה של כל ימך בעמוד וחזור, אלא עדיין אנו מחוייבים בחזרה מצד החלק הראשון של ענין החזרה להבין ולהשכיל, שבכל חזרה נוסף לנו עוד בהירות שלא נתבהרו בפעם הקודמת, שלא זכינו עדיין להבין דבר עד תכליתו. ובזה קאי דברי הגמרא חגור חרבך וכו' הוי זהיר לחזור על משנתך.

ואמרו בגמרא [נדה ע' ב'] "מה יעשה אדם ויחכם ירבה בשיבה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו". כשאדם יושב ולומד ומתייגע להבין והקב"ה עוזרו ומתבהרים לו דברים שלא היו ברורים קודם יגיעתו ועמלו, הוא מגלה מתוך דברי הראשונים כי הדברים ברורים ומחוזרים כשמלה ומפורשים הם בלשון הגמרא –אלא שלפני שלמד את הראשונים לא ראה זאת, זה נקרא שקיבל כעת תורה מפיו ית' ולא מאוצר אחר. מהו אוצר אחר. כשרונות זהו אוצר אחר, הן אמת שכשרונות הוא דבר טוב אך לתורה צריך לקבל מפיו, בתורת מתנה, "כי מפיו דעת ותבונה".

וכיון שקנין התורה הוא על ידי קבלת מתנה ממנו ית' לכך אפשר לזכות לדרגות גבוהות מאד. וכדאמרו בגמרא [נדרים נ"ה א'] עה"פ "וממדבר מתנה וממתנה נחליאל" כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל ניתנת לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו-אל וכו' וכיון שנחלו-אל עולה לגדולה.

אלא שלזכות לקבל המתנה צריך ההכנה של מידות טובות כמו שלמדנו, וכן מבואר בדברי חז"ל אלו דמדבר מתנה על

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

לעת מלאת השלושים להסתלקותה של הרבנית הצדקנית מרת חוה אסתר ליפקוביץ ע"ה, בת הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק גרשנוביץ זצ"ל אב"ד ז'אבינקא בפולין וראש ישיבת תפארת ציון בבני ברק, ואשת חבר לרבינו זללה"ה. נלב"ע ט"ז תשרי א' דהוהמ"ס בעש"ק אחר הצהרים והובאה למנוחת עולמים סמוך לכניסת השבת ת.ג.צ.ב.ה.

בגליון הקודם של חג הסוכות הרחבנו אודות הבית ברחוב וילקומיר 4 בבני ברק. בית שמלבד ששכנו בו אנשים גדולים כרבינו והרבנית מאז היבנותו בשנת תשי"ב עד היום. הרי הבית – הקירות וכל מה שנמצא בתוכו היווה סמל לצניעות פשטות ולחיים אמיתיים של אנשים שחשו את העראיות בעולם הזה, אוירה של נעימות וחוץ היתה נסוכה בבית, הכל מסודר נקי ונעים אבל פשוט בתכלית, בית נאמן לחיי תורה אמיתיים.

כתבנו על מסירותה של הרבנית ע"ה בבניית הבית, שלקחה על עצמה את העול של קניית חומרי הבניין, הזמנת הפועלים וכו'. כתבנו על הבית של שני החדרים, על המטבח בלי ברז למים חמים, על מיטות השינה שלא שינו את עצמם במשך עשרות שנים - מיטות סוכנות. - 'ארמון' של כבוד התורה.

עוד שמענו מפי בתה הרבנית קורלנסקי תחי' המון עובדות ונרשום כאן אחדים מהם. חלקם מופיעים גם במאמרו של הרב שורץ שליט"א בהמשך.

ניצול הזמן

הרבנית ע"ה ניצלה את זמנה ולא בזבזה רגע, גם כשהיתה נשכבת לנוח היתה ממחרת לקום, פעם כששאלה אותה בתה הרבנית תחי' "אמא מדוע את ממחרת לקום" היא ענתה יש מה לומר, כיוונה שיש לה לומר תהילים ושיר השירים וכו'.

פעם שמעה ממנה כשראתה שתי נשים עומדות ליד ביתה ומדברות הרבה זמן, הגיבה אינני יודעת מה יש לדבר כל כך הרבה.

היתה צנועה ושקטה אינה מרמת את קולה ונזהרת מדיבורים אסורים, אבא ע"ה [רבינו זללה"ה] אמר שיש לה פה קדוש וכדאי לבקש ממנה ברכות. היתה בורחת מן הכבוד והרגישה שוה עם כולם, נושאת בעול עם כולם במצבי שמחה וח"ו בעת צער. גם ממרומי גילה המבוגר היתה הולכת לעזור בגופה בבתיים שהיו צריכים עזרה. והיתה עושה כל עבודות הבית ומסייעת בטיפול בילדים.

פעם כשהציעה לה בתה תחי' ללכת לבקר אשה שמרותקת לכסא גלגלים, סרבה בטענה שלא נעים לה כשהיא הולכת ברגליה והיא מסכנה לא הולכת על הרגליים.

פעם ספרה שלמדה מוסר השכל איך צריכים להזהר לא להפריע לבעל מלימוד התורה, שהלכה למשפחה להתרים אותם לצדקה - שהיו שנים שבאופן קבוע הלכה כל חודש להתרים משפחות קבועות לעניני צדקה, אם זה עבור ישיבת פוניבז' או אגודת צדקה להכנסת כלה, ועוד ענינים של משפחות פרטיים - וכשדפקה בדלת של משפחה מסוימת אמרה לה בעלת הבית שאינה יכולה להפריע לבעלה שהוא עסוק בחדרו בעניני מסחר. כעבור ימים מספר הגיעה שוב וגם נענתה כך שאינה יכולה להפריע לבעלה כעת שהוא עסוק בחדרו. היא לא נפגעה כלל מעצם זה שנדחתה שוב והיא תצטרך לטרוח ולבוא שוב. אלא למדה מכך מוסר השכל!!!

מילדותה התייחדה במצות כיבוד הורים בשלימות, שהיתה הולכת בתור ילדה לקנות שמרים שהיו נמכרים בבית הרב בעיירה כנהוג אז באותם ימים, ובדרכה ננשכה על ידי כלב, כעבור שבוע נשלחה שוב ללכת לקנות ומאוד פחדה שמא שוב תינשך, אך לא אמרה דבר והמשיכה ללכת כרגיל, כי היא נשלחה על ידי ההורים לכך.

כל מאווייה והנחת שהיה לה הוא לראות את צאצאיה גדלים בתורה, וזה היה כל תפילתה עליהם. והיתה יושבת ומקשיבה איך שהסבא לומד עם הנכדים והננינים וזה היה אושרה הגדול שראתה שהם יודעים.

פעם סיפרו לה על נכד שמסר חבורה בכלל והאברכים מאוד נהנו ושיבחו את החבורה, לאחר מכן כשנכנס אליה הנין בן לאותו נכד, אמרה לו בפנים בורקות שמעת שאבך אמר חבורה בכלל, בעז"ה שאתה תגדל גם תגיד חבורה, ויתווכחו אתך, ואתה תתווכח בלימוד, היא תיארה לנכד הילד איך נראה ההתלהבות מריתחא דאורייתא והכניסה אותו לאוירה הזאת שישאף לזה.

דברי מרידה קצרים שנאמרו סמוך לקבורה על ידי בניה הרבנים שליט"א

דברי הגאון ר' משה דוד שליט"א

כל החיים שלה היה המסירות נפש לתורה, ואף את הדירה שגרו בה כל השנים שעתה הלוייה יצאה משם בנתה בעצמה, היא דיברה עם הפועל שבנה את הלבנים אני זוכר שהיא הלכה איתי כשהייתי ילד קטן להזמין את הלבנים יצאה לכביש השחור לדבר עם מי שמכין את הלבנים, הכל בכל מכל כל, הכל היא עשתה לבד! מסירות נפש אמיתית לתורה והיא לא הרגישה שזה מסירות נפש אלא היא הרגישה שכל השמחה שלה וזה מה שהיא רצתה ואת זה היא הנחילה לילדים ולכל הצאצאים שלה, וזה הצוואה שלה. ועוד דבר שבחודשים האחרונים היא חזרה כל הזמן על והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ואף מיד כשהיתה מתעוררת זה מה שאמרה, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כשהייתי מתפלל איתה מנחה בזמן האחרון כשהיא כבר לא ראתה, בתחילה היא היתה אומרת כל מילה אח"כ כשכבר קשה היה עליה הדיבור רק היתה עושה תנועות עם היד, ולפעמים היתה מתקנת בתנועת יד (שאוילי לא שמעה כראוי), אבל אחר התפלה הייתי שר לה, זאל שוין זיין די גאולה משיח זאל שוין קומען, והיתה חוזרת משיח זאל שוין קומען !

וכעת היא נכנסת ישר לשבת קודש איזה זכות זה שב"ה היא לא צריכה לעבור את הדינים של ההתחלה, וגם בסוף היא הזדככה ויכולה להכנס כבר לגן עדן, שהקב"ה יעזור שהיא תהיה בשבילנו מליץ יושר על כולם, על אחותי הגדולה שתהי' בריאה שבמשך 18 שנה בלי הפסק, 18 שנה בלי הפסק! וגם לשני האחיות האחרות שבמסירות נפש, במסירות נפש! מסרו עצמם למענה ביום ובלילה, שתהיה מליצת יושר בשבילם ובשביל אחי היקר ר' אברהם יצחק ובשבילי וכל משפחתנו הנכדים והננינים ובני ננים שילכו כולם בדרך ה' בבריאות שלמה, ונזכה לגאולה ושלמה ותהיה נשמתה צרורה בצרור החיים ובלע המוות לנצח אמן.

הגאון ר' אברהם יצחק שליט"א

שמע בני מוסר אבך ואל תטוש תורת אמן, מה זה תורת אמן? אמא אף פעם לא אמרה לנו מוסר, אבל המציאות שלה שחיפשה רק מה רצון הקב"ה זה אמר הכל, בשנים שטיפלה בנו היתה קמה מוקדם להתפלל ולעשות הכל שזה לא יהיה על חשבון אף אחד, ובשנים יותר מאוחרות הלכה להתפלל בבית הכנסת, וכשכבדה שמייעתה אמרה לי שאין לה מה ללכת לבית הכנסת כי בין כך היא לא שומעת, ואז התפללה בבית וישבה ואמרה תהלים כל היום, וברגע שהיא לא ראתה ולא יכלה להגיד תהלים, אז היתה דבוקה בה' אחד ושמו אחד! לאהבה וליראה שמך! שזה מהשש מצוות תמידיות לחשוב על יחוד ה' אהבת ה' יראת ה', שזה כל המציאות שלה היה לעשות רצון הקב"ה.

ואל תטוש תורת אמן אמר האבא זללה"ה בהלווית אמו ע"ה שזה המעשים של האמא, שזה מה שראינו ואת זה אנחנו צריכים להמשיך, שתהיה מליצת יושר על כולנו, שכולם ימשיכו ויגדלו בדרך התורה והיראה לעשות נחת רוח להקב"ה, ושיהיה לה נחת מכולם, רוכב ערבות שש ושמו בבוא אליו נפש נקי וצדיק, אחרי כל החיים האלו היה לה חודשים של יסורים, בודאי נפש נקי וצדיק נכנס לשבת קודש.

דברי התעוררות על יד קברה עם כלות שבעת ימי האבלות

מחתנה הגרמ"א שוורץ שליט"א

כתוב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, הק' החת"ס אמאי כתיב לשרה הרי עוסק באותו ענין של פטירתה והלוויתה, אלא בא לומר דכשבא לספוד לשרה ספדה לא מצד שהיא אשת אברהם ואמו של יצחק וכו' אלא מצד מעלתה עצמה ולא בזכות אחרים, כאן גם זה ניתן להאמר וצריך

להאמר, והחי יתן אל לבו צריכים להתבונן, ואני חושב קו אחד שהיה אצלה מילדותה והיה עיקר העיקרים אצלה שלא היה אצלה אני והכל היה עבור אחרים, סיפרה פעם כשרצתה לומר לנכדים שלא יבקשו מההורים דברים ... אמרה שאחיה הג"ר ראובן יוסף היה לומד בקמניץ מרחק 20 דק' בעגלה והיא היתה מאד קשורה אליו כמו שראינו, מ"מ לא ביקשה מהוריה אף פעם ליסוע אליו לבקרו בישיבה, שמא הדבר קשה עליהם מחמת ההוצאה. הפי' בזה שהיא לא חיה את הרצונות שלה מעולם.

אם נגדיר שהיתה מסתפקת במועט זה לא יהיה נכון אלא הסתפקה בכלום! כפשוטו, תמיד שהיתה באה היה רק לעזור בעניני הבית השוטפים ואם לא היה משהו לעשות מיד היתה הולכת ולא היתה מתעכבת סתם כך אף לרגע, וידוע שאת החלות היתה אופה לש"ק בסיר פלא, ואח"כ כשאצלנו היה תנור הפצירו בה שתבוא לאפות את החלות, עשתה את הבצק בביתה וסחבה את הגיגית עם הבצק בעגלה אלינו והיה בזה שיעור הפרשת חלה שזה כבד מאד ובכל זאת לא עלה על דעתה לבוא לעשות אצלנו את הבצק, ואף אם לא רצתה לקחת מאתנו קמח אלא משלה יכלה להביא קמח ולעשות את הבצק, והיינו ששום דבר לא לקחה לעצמה ואם זה אולי לא נח אצל השני אז אין כזה דבר אצלה. /כתוב באור החיים שלעת זקנה שכוחות הגוף הולכים גם כוחות הנפש נחלשים, ואז כשלא יכלה לראות ולקרוא מתוך הספר עם הזמן גם לא יכלה לומר על פה הכל כסדר אף שהתהלים היה שגור על לשונה עשרות שנים וכמו ח"י שנים שהיתה אומרת כל התהלים בכל יום, ובתקופה זו היה שגור על לשונה הרבה התפלה עושה שלו' במרומיו הוא יעשה שלום עלינו וכו', וכן הכתוב והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא 'היה ה' אחד ושמו אחד, כי הרי לא שמענו ממנה ביקורת על אדם מעולם, ולא ראתה רק את צד הטוב של כל אחד, ולא הבינה איך אנשים רבים, ותמיד היתה אומרת תוותר, תוותר! ואף אם אתה צודק במאה אחוז אבל תוותר, כי מי שלא חי את עצמו לא מבין למה לא לוותר, וכך ניסתה לעשות שלו' בין אנשים ואף בדברים גדולים.

עוד דבר מפליא שכהיום כבר לא רואים את זה ואצלה זה היה דבר פשוט אם היה חולה או מתקשה בידיעת הגמ', היתה רצה מיד לגדולי עולם לבקש שיתפללו ויברכו, לפני כל שאר העצות שמחפשים והיתה הולכת למשגיח זי"ע ולהרב שך זי"ע ופ"א באה אליו עם רשימה של כל הנכדים בבקשה שיגדלו בתורה ויהיו ת"ח, ואמר הרב שך תראה איזה אשה יהודיה מה היא מבקשת ומה היא רוצה.

עוד דבר נפלא שראו בבית הזה, אמרו בעלי המוסר שבכדי להשתתף עם אחר בצערו צריך להיות אדם (מענטש) אבל להשתתף בשמחתו צריך להיות מלאך, ובבית זה קורות הבית מעידים כמה שמחה היה בשמחתו של כל אחד, והכל מאותו סיבה אם אין אדם מרגיש את האני רוצה לראות רק כמה טוב ושמח אצל השני, כמה זה היה בולט אצלה השמחה עם כל אחד.

וכן לענין ההסתפקות הרי היא ידעה מה זה יופי, ואצלה לא היה שולחן בלי מפה בכניסה לבית היה פעם על השולחן עציץ קטן של כמה פרוטות, ועד היום ג"כ עציץ אחר של עוד כמה פרוטות, והכל היה מסודר בסדר נאה אבל לא דרשה לעצמה כלום, פעם באו שני נכדים עם כל המשובת נעורים ואמרו סבתא אנו רוצים לצבוע משהו, ונתנה להם איזה דלת צדדית לצבוע כי ידעה שלא יחזיקו אף עד סוף צביעת הדלת כמו שכך הוה, אבל לא מנעה מהם.

אם אנו נלמד מזה למעט ביקורת קצת ולראות את הטוב אצל השני, זה יהיה לעילוי נשמתה אם נתבונן בכל מעשיה, איך שכל העוה"ז לא תפס אצלה כלום רק תורה ותורה, יהיו הדברים לע"נ ותנוח בשלו' על משכבה

המאמר דלהלן נכתב ע"י הרה"ג ר' יחזקאל שורץ שליט"א – נכדם חביבם וכן ביתם של רבינו והרבנית זללה"ה שזכה כל השנים לעמוד לימינם ולקחת חפניים מאורם הגדול. זכות זו תעמוד לו ולורעו להתברך בכט"ס

מעט דברים על זקנתנו הרבנית הצדקנית מרת חוה אסתר א"ח לזקננו מרן רה"י רבינו הגדול הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה ובת הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק גרשנבוץ זצוקללה"ה ראש ישיבת תפארת ציון באה"ק ומלפנים רב בכמה קהילות בחו"ל והאחרונה שבהם ק"ק ז'אבינקא, ועל שמה היה נקרא כאן בא"י זאבינקע'ר.

נסינו לסדר את הדברים קצת לפי נושאים, ולהציג מעט מזעיר ממגוון פעולותיה הכבירים במשך כל שנות חייה הרצופים במעשים טובים רבים, אך בהיותם מלאים מזן אל זן א"א כל כך לחלק הענין ולסדרו לכן אספנו אחת הנה ואחת הנה, ונקוה שיהיו הדברים לתועלת.

צופי' הליכות ביתה

בצעירותה עסקה רק בביתה עם הילדים לגדלם ולחנכם בלא להפריע ללימוד בעלה הגדול זללה"ה, ואח"כ שגדלו הילדים התפנתה לעסוק גם בחסדים וצדקות שהיתה הולכת לאסוף כספי צדקה עבור משפחות נצרכות שעסקה עבורם, חלק מן הצדקות היו בשותפות עם אחותה הרבנית הרשלה ע"ה וחלקם היו חשבון נפרד שלה, אח"כ בשנים מאוחרות יותר שכבר קשתה עליה ההליכה מאחר שעברה אירוע מוחי ואף שבס"ד התחזקה אבל כבר לא יצאה מביתה כמקודם ואז ישבה לומר תהלים והיתה מסיימת את כל הספר תהלים בדרך כלל כל יום ולא בכדי לסיים אלא שהיתה אומרת הרבה ומגיע עד הסוף, [בדרך כלל היתה מתחילה מהתהלים של אותו יום לפי החלוקה של השבוע (כיון שלפני כן היתה אומרת רק את התהלים של אותו יום) וכיון שהיה לה יותר זמן היתה גומרת את הספר ומתחילה שוב ומגיעה עד של היום] והיתה מוסיפה תפילות עבור כל ישראל.

וכן בשנים שהיתה עסוקה בגידול הילדים היתה משכמת להתפלל מוקדם לפני שהם קמו, ואח"כ כשכבר לא היו ילדים בבית היתה מתפללת בבית כנסת עד שקשתה עליה ההליכה, ועדיין היתה הולכת לתפילות ש"ק ולתפלת יו"ק, ובשובבי"ם שהיה לפני יו"ק סליחות רצתה להקדים להספיק גם את הסליחות ואמר לה אאזמור"ו זללה"ה שזה לא שייך אליה ואינה צריכה לאומרם.

כך כל תקופה עסקה בעבודת השי"ת מה שנדרש באותו זמן בלי לחשוב חבל שא"א לעשות כך או כך מה שנמנע ממנה לעשות עתה, אף פעם לא שמעו ממנה טרוניה כל שהיא על מצבה ואף אחרי שכהו עיניה וכבר לא יכלה לקרוא מן הספר היתה אומרת על פה מה שיכלה בלי

להתאונן, וכן כשכבדה שמיעתה היתה אומרת בחיך אני לא שומעת, ומכיון שכך נהיה לה קצת ניתוק מן עוה"ז והיתה אומרת את הפסוקים השגורים על לשונה והיה זה מחזה של אדם הדבוק ושקוע במה שלמעלה ממנו.

תורה

משאת חייה היתה התורה הק' מצעירותה שהיתה מתגעגעת לאחיה שנסעו לישיבה, ואף שהגאון רבי ראובן יוסף למד בישיבת קמניץ שהיה מרחק פחות מחצי שעה נסיעה בעגלה והיה נוסע לישיבה מפסח לסוכות, לא ביקשה ליסוע לראותו שמא ההוצאה הזו כבדה להוריה, ומתוך כך היתה אומרת לנכדיה שבאו הביתה מהישיבה אחרי חודש הלא רק עתה הייתם בבית מה כבר חזרתם.

בהזמנות מסוימת סיפר אאזמו"ר זללה"ה על השנים הראשונות שלאחר הנישואין שהיו בעניות גדולה ממש, וסיים "ובכל אותם השנים אף פעם סבתא לא הפריעה לי בלימוד אפילו באיזה התעסקות כלשהו עם הילדים", והילדים לא זוכרים את אביהם זללה"ה שהיה משתתף אף לא פעם אחת בעת השכבת הילדים בערב וכד'.

פ"א בשעת הצהריים נפלה ובחסידי השי"ת לא אירע לה כלום, רק שלא יכלה לקום לבד ואאזמו"ר זללה"ה גם לא יכל לעזור לה בזה, רק שהיה שם אחד הנכדים אברך שהיה נח מעט בהפסקת צהריים כדי לשוב ללמוד סדר ב' ברעננות, ואמרה שלא להעירו אלא היא תחכה כך עד שיקום, הביא אאזמו"ר זללה"ה כרים והניח תחתיה, ולא העירו את האברך שצריך לחזור לתלמודו.

ושלל לא יחסר - הסתפקות

שאלו אותה איך היא מסתדרת במטבח בלי מיקסר ובלנדר, עם 3 להבות בכיריים ובלי תנור (בזמנו, בזמן מאוחר יותר נתנה לה אחת מבנותיה תחי' תנור תא אחד) וברז רק למים קרים במטבח וכו' דברים שמי שלא ראה לא מבין מה המדובר, וכן לא היה מכונת כביסה הרבה שנים והיתה מכבסת ביד או מביאה לבית ביתה שתחי', ואמרה ב"ה מה שצריך יש ומה שבשביל נוחיות אין צורך וזה היה אצלה בגדר מותרות, ובהיות ש'לחם עצלות לא תאכל' לא נמנעה לטרוח במה שצריך ומה שא"א הרי שלא צריך.

והביאו בזה את דברי הגר"י הוטנר זצ"ל שאדה"ר לפני החטא לא היה צריך בגד ללבוש ואחר החטא הבגדים הם הכרח, הרי שככל שאדם יורד כך נעשים אצלו דברים שאינם נצרכים להכרח, ובזה מובן ג"כ שכל אדם כפי כמה שהוא פחות מחובר לעניני גשמיות עוה"ז כך הצורך אצלו הוא פחות וממילא מה שלא צריך הוא מיותר, ודברים מיותרים עדיף שלא יהיה, אמנם בירידת הדורות דהיינו שאנו יותר מחוברים אל עניני הגשם הרבה דברים נהפכו מחויבי המציאות, ועל כגון זה אמר לי פעם אאזמו"ר זללה"ה שדבר שהוא בשביל שיהיה יותר קל בעבודות הבית אי"ז בכלל מותרות, רק מה שהוא בגדר תוספת ולוקסוס מעבר לעניני הבית המחויבים. ומה שיש לנו ללמוד מזה שלא לעשות מהתפל עיקר ואז ממילא יהיו הרבה דברים מיותרים נצרכים לפתע בגדר הכרח, אבל אם נחשיב את התורה וכל הרוחניות לעיקר אז שם יהיו כל הדברים נצרכים ובעניני עוה"ז מיותרים.

ויש להבחין שהסתפקות במועט אינו אומר זלזול בעניני הבית וכד' מה שנקרא מוזנחות, אלא שהכל התנהל על הצד היותר טוב רק בפשטות, ואפשר לראות שכל פינה בביתה הקט היתה מסודרת להפליא, ויותר מזה בהיות שהיתה נהנית מן היופי שעשה השי"ת בבריאתו היתה מקשטת כל פינה באיזה מפית קטנה וכד' וכל הארונות הפשוטים היו מצופים בניר מקושט או סרט בד וכד' בדיוק רב ללא כל עצלות, גם בחצרה שתלה עץ שושנים והשקתה אותו וטיפחה את החצר - מלבד את עצי האתרוגים הידועים - והיתה נהנית מן השושנים היפות ממש עד שנותיה האחרונות ואומרת בהתפעלות איזה בריאה יפה של הקב"ה!

ועוד נקודה בהסתפקות שאף בשנים הראשונות שהיה עניות ממש השתדלה בכל מיני השתדלות למלא כל צרכי הבית לבל יחסר המזג בשום דבר, וידוע שהיו כמה חדשים שלא היה משכורות, רק יכלו לקחת מהמכולת על חשבון המשכורת ומה היה שם לקחת? כלום! לחם וחצילים, ועשתה מזה מטעמים (ממרח לארוחת בוקר, ותבשיל לארוחת צהרים, וסלט לארוחת ערב וכד') שלא יורגש שום חסרון, וכן שנה אחת מעבודתה בהוראה לבנות ישראל לא שילמו את המשכורות במשך שנה שלמה ולסוף השנה שנתנו משהו קנתה מזה ארון פשוט עם כמה מדפים להניח בו כלים במטבח, עד שאותו ארון נפל והניחו במקומו את הארון שהיה מיועד לספרים ועמד בחדר, ולשם הביאו ארון ספרים אחר שעמד אצל אחד מבני המשפחה ללא שימוש, וזה מה שעומד שם עד היום.

קדושה

פ"א אגב ענין מסוים רמז אאזמו"ר זללה"ה על הפלגתה בעניני קדושה, והעירו שזה כתוב מפורש בצואתו הק' שנתפרסמה אחר פטירתו לחיי עד, וז"ל הרבה נחת רוח יהיה לנשמה בשעה שהיא נפרדת מהגוף כשהיא עוברת דרך בית זה בדירה שאנו גרים בה, מצד הרבה טעמים הנוגע לטהרה וקדושה וסגורים ומליצי יושר, כיון שבית זה היה נשמע מפעם לפעם קול תפילה ולימוד התורה ומיעוט מותרות של תענוגי עולם הזה, וקצת עשיית חסד עם אחרים להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים שזהו מעיקרי חובת האדם בעולמו, עכ"ל, אם כי מדבר על הדירה קירות האבן, מ"מ הרי ביתו זו אשתו, ויש דברים התלויים בה, ומי לנו יודע בזה יותר ממנו זללה"ה הרי שהעיד עליה במפורש על רום מעלתה הגדולה, ואף קירות הבית ממש חל עליהם קדושה, ויש להוסיף גם שנעשו מתחילה בקדושה כמ"ש הגר"א ז"ל על מה שידוע בחז"ל שהיו יושבים תחת האילנות לעסוק בתורה (עי' חגיגה יד) וז"ל כי אין השכינה שורה אלא על פועל צדק וכן ר' חייא בפי' הפועלים דשדי כיתנא וכו' ראה שיהי' מתחילה ועד סוף בפועל צדק, לכן בכל מקום קבעם להשראת השכינה לא רצו שיהיה בבית מעשי ידי אדם שמא היה בו מעשה אחד שלא בכונה קדושה והסתופפו תחת מעשה ה' עכ"ל. וכיון שאת הבית שלהם היא בנתה וכל הלבנים והעצים הצריכים לבנין נעשו על פיה הרי שהכל נעשה בפועל צדק ולכן רבתה קדושת הבית גם בעציו ואבניו. [לפני הבית היה שביל שנעשה מבלטות בכל מיני צבעים שאינם קשורים זל"ז ואמרה שזה מהבלטות שהיו בצריך, שהביאה אותם מדודתה שהחליפה אותם בביתה וכדי שלא יצטרכו לקנות חדשות לקחה מרצפות יד שניה לרצף בהם את הצריך חוץ מהחדר שישנו בו בחורי הישיבה כידוע, שבו ריצפו עם מרצפות חדשות]. גם הרהיטים היו במינימום, חלקם הביאו להם יד שניה והיא ע"ה אמרה שגם זה מיותר רק כיום שכבר הביאו שישאר.

באופן כללי אחזה בפלך השתיקה, ולא היתה מתערבת בענין שאינו קשור אליה בהכרח, ולא היתה אומרת דעתה אם לא שהתבקשה, ואף שהיתה באה לעזור ולבקר הרבה בבתי משפחה או שהיו אצלה לא התערבה בעניני החינוך של הנכדים רק בירכה והתפללה, עם כל זה היה פ"א כשהתפללה בעזרת נשים ראתה שאחד הנכדים שבעזרת הגברים לא מתפלל יפה וכו' והיה לה עגמ"נ גדולה מזה עד שהחליטה לעבור לבית כנסת אחר לתקופה מסוימת.

וכשהיתה אומרת אימרה קצרה היה בזה הרבה מן החכמה, ויקר בעיני להביא אימרה שאמרה בענין הפגישות הנעשות בין האירוסין לחתונה (שאזמו"ר זללה"ה כאב את הפירצה שנפרצה בתקופה האחרונה לגמרי ואכמ"ל) וכשדברו פ"א בענין זה אמרה "כל מטרת הפגישות הנעשות מפעם לפעם הם רק כדי שלא יהיו זרים זל"ז אחר החתונה, וידעו על מה לדבר מה הם פחות או יותר הענינים המעניינים אחד את השני" וכשיודעים מטרה זו הרי שאין צריך להפריז ככל מה שנפרץ כהיום ואכמ"ל.

כל מה שעשו או לא עשו עברה היה טוב לה, ורק היתה מודה ושוב מודה, ובשנים האחרונות שהיו בנותיה שתחינה ישנות עמה בלילות על כל עזרה ולו קטנה וכן על כל פרט בפני עצמו היתה אומרת תודה ושוב תודה ..., ובאמת יש לציין את הכיבוד המופלא שכיבדה ובמשך שש שנים מאז שאזמו"ר זללה"ה נתבש"מ ונסתלק לבית עולמו, ישנו עמה בלילות רק בנותיה הרבניות החשובות שתחינה, כל אחת בשמה הטוב תבורך, השי"ת ישלם להם פרותיהם הטובים בעוה"ז והקן קיימת לעוה"ב ויזכו לכט"ס כל אשר יפנו יצליחו בכל מכל כל.

כל השנים הרגישו שהיה לה רק טוב ואף היא אמרה כן, עד כדי שפ"א בחזרה מתפלת יום כפור קטן נפלה ונהיה לה שבר, ואמרה למי שהיה עמה בבית"ח כשחזרתי מהתפלה חשבתי לעצמי ב"ה הקב"ה משפיע עלינו רב טובה והרי צריכים כפרה, און מ'דארף דאך מיט עפעס האפ קומען אויף יענער וועלט (צריך לבוא לעוה"ב עם איזה צער וכד') ומיד אח"כ נפלתי, וכשאמרה כן לאזמו"ר חיך ואמר אתם שומעים מה סבתא אומרת!, וכששאלוה הרי היו דברים במשך השנים... אמרה שאינה זוכרת הרי הקב"ה עושה עמה רק טוב.

תפילה

היתה מתפללת כל יום ג' תפלות לאט בסבלנות בנעימה מיוחדת, וכן ברכת המזון שהיתה מברכת מתון מתון בניגון מתוק מדבש בהברה הליטאית (חילם), כל ברכה בניגון המתאים לה אם הודאה או בקשה ותחנונים, והיתה מוסיפה אחרי הפסוקים של יראו את ה' קדושו עוד פסוק אחד של בטחון והוא: הַשֶּׁלֶךְ עַל ה' יִהְיֶה וְהָאֵל יִכְלֹךְ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק. הנדפס בכמה סידורים מסוימים, וספרו ששמעה את זה מבית דודתה נערה כשהיתה בביתם לפני המלחמה, (ה"ה הרבנית פרומע בת ר"ח יחזק"ע"ה שנישאה אח"כ לר' יוסף רוזנטל הי"ד ולא זכו לעלות לא"י, הוא נשאר להרביץ תורה שם ונספו במלחמה) ולזכרה אימצה לעצמה לומר כן.

ואגב זכורני שפ"א לעת זקנתה בליל שישי עסקה בהכנות לש"ק ואחרי חצות לילה רצתה לעמוד להתפלל מעריב, ואמר לה אזמו"ר זללה"ה הרי עסקת בצרכי שבת קודש וכבר מאוחר אז תתפללי מחר (היינו תפלה של מחר, ואמר לי הרי אשה אינה חייבת במעריב מעיקר הדין) וכמובן ששמעה לקולו אך אמרה לעצמה קצת בקול, נו! לפחות ק"ש שעל המטה נקרא טוב.

תפילות על כל ישראל היו שגורות על לשונה שהיתה מדברת עם הקב"ה "כַּדְבָּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ ורַעְהוּ שוֹמֵעַ וּמִקְשִׁיב אֵלָיו מֵאֲזִין לְדִבְרֵיו" והיתה אומרת באידיש ברכה והצלחה מנוחה ושמחה זאל זיין אין אלע אידישע הייזר, פאר אלע וואס האפען און בעטן ביי דיר, העלף טאטע העלף, זאל ניט זיין קין צער ביי קיינעם, און מיר זאל'ן ניט האפ'טאן צער פאר קיינעם, העלף טאטע העלף, [מנוחה ושמחה שיהיה בכל בית יהודי, לכל מי שמקווה לך וכל מה שהוא מבקש ממך, אבא תעזור, שלא יהיה צער אצל אף אחד ושנחנו לא נצער אף אחד, אבא תעזור]...

בימים האחרונים שחלה אזמו"ר זללה"ה ושכב בבית החולים שערי צדק בי-ם במשך יומיים, אמרה תהלים כל הזמן ואף לא רצתה לנוח בצהרים, והרגישה שהתפילה לא שגורה בפיה כהרגלה, ואמרה ווייס'ט אויס אז אויף זיך דאווענט זיך ניט, (כנראה שעל עצמי זה לא הולך התפילה), וכששאלוה אם רוצה ליסוע לבקר אמרה מה זה יוסיף עדיף לומר תהלים, אח"כ כשנלב"ע והביאו את מיטתו לביתם אמרו לה בבוקר של לפני הלוויה שכבר נפטרה לבית עולמו, ומיד נסעה הביתה ונכנסה לחדר ששכב שם, וכשאמרו לה אימרי לנו משהו על סבא אמרה הוא רק רצה ללמוד, תמיד אמר שהוא עדיין לא יודע כלום, וזה נאמר באופן ספונטני ממש בלי לחשוב מה לומר, הרי שזה זרם בדמה ובעצמותיה משך שבעים שנה, כמו שידוע הסיפור שהלכו לבקר קרובי משפחה ואחר הביקור הרגישה שלא ניחא ליה ושאלה למה? ואמר לה אם אלך לביקורי משפחה אשאר עם הארץ, ומאז לא הלכה עמו לביקורים כלל וכלל, וגם בבית משך כל השנים כשהיה לומד ומכין את השיעור לא היה סוגר את הדלת של החדר כי ידע שהיא אפילו אינה נכנסת לחדר כלל, וממילא גם בני הבית לא הפריעו כלל, ודבר נשאר אצלה כל כך חזק שזה מה שאמרה מיד בשעת חימום שכזו.

אח"כ אמרו לה שהמנהג לבקש מחילה, ביקשה מחילה ואמרה אני רציתי לעשות יותר אבל הוא לא נתן אלא רצה לעשות לעצמו לבד כל מה שיכל. וזה אף שלא עשה בעניני הבית כלום, ופעם אמר שלא ילמדו ממנו שיושב בבית מדרש ביום ששי אחה"צ כי באמת צריכים לעזור לכבוד שבת אלא שהרבנית אינה נותנת לו. רק כשעה לפני שבת היה חוזר והיה מסדר הנרות ומטמין את החמין ומזרז על הדלקת נרות בצפצוף הראשון.

וכשהיו צריכים ישועה בביתה הרבתה ללכת לצדיקים שיתפללו בעדם, החזו"א המשגיח ה"אור יחזקאל" הרב מטשעבין הסטייפלער הגרא"מ שך ועוד זכר כולם לברכה, וכשהיתה אצל הטשיעבינער'ר אמר לה בתוך הדברים שעם שמחה אפשר לפעול הרבה, והיה אזמו"ר זללה"ה חוזר על מימרה זו כו"כ פעמים. והם העריכו אותה למאד, המשגיח ציין שהיא אשה חכמה כיון שכשנהיה טוב יותר היא באה מיד לומר ולא כמו הרבה שבאים כשצר להם ואינם מודיעים כשטוב להם, והגרא"מ שך שהיה מלווה אותה, ופ"א אמר בהתפעלות תראו מה שהיא מבקשת רק על צאצאיה שיהיו גדולי ת"ח ויר"ש.

אמר ת"ח אחד מן המנחמים שלהכנס לבית הזה היה לראות אנשים הדבוקים בבו"ע כל הזמן וזה דבר שא"א לבארו במילים, רק זה היה התחושה של מי שהיה וראה, וכבר ידוע שבשנים האחרונות שלא יכלה להתפלל מתוך הספר היו שגורים על לשונה פסוקים ותפלות של

אהבת ויראת ה' וישועתן של ישראל, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עושה שלו' במרומיו וכו', והמשפט האחרון שנשמע ממנה היה לאהבה וליראה שמך, והניגון האחרון שעוד שמעה והשתתפה וחזרה עליו הרבה היה "זאל שוין זיין די גאולה משיח זאל שוין קומען" ובזה אפשר לומר עליה ג"כ מה שכתב אאזמו"ר זללה"ה בצואתו הק' באתי לבקש אם ח"ו יהיה מצב של יסורים לא להשתמש בסממני הרגעה המחלישים את כח המחשבה וריכוז הדעת, כי האושר הגדול לאדם שהולך מעולם הזה בדעה צלולה להיות מחשבתו דבוק בבורא עולם ית"ש ולהשיב נשמתו למקום בטהרה וקדושה לזכות לראות פני מלך עולמים וכמאמר רז"ל צדיקים יושבים ועטרתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה דאף שהוקשה עליה הדיבור כמה חדשים לפני פטירתה מ"מ הרי זה היה זורם בדמה החיבור והדבקות אליו ית' והצפייה לישועתן של ישראל כנ"ל.

ותורת חסד על לשונה

היתה מכתתת רגליה לבתים שהיו צריכים עידוד וחיזוק ולא היתה נמנעת ללכת כמה פעמים ולא היה אצלה המושג טלפון ממילא יכלה ללכת ולא היו בבית וכאשר אמרו לה למה לא טלפנת קודם התנצלה שאינה רגילה בכגון זה כלל, ואילו להתעצל או לחשוב פעמיים אם ללכת או לאו לא היה קיים אצלה.

היה בית שהדחקות היתה גדולה שם וראו שאם יעברו לדירה יותר רחבה יהיה שם יותר רגוע שלו' ושלוה לקחה על עצמה את תשלום המשכנתא למשך 25 שנה על חשבון כמה אנשים שאמרו לעזור לה בזה ובאחריותה היה לאסוף מהם ולשלם בזמן כל חודש עד לפני כעשר שנים.

בית שהיה שם ענין של שלו' בית היתה באה לחלק לילדים ממתקים, והילדים שבנתיים נעשו לאברכים אינם שוכחים את החום שזה הוסיף להם וכמה זה היה חשוב להם, וכן לדבר מה שצריך עם מי שצריך ואף שהיתה עולבים בה היתה סובלת עלבונה ולא נשמע ממנה אף פעם תגובה או טרני', והיתה ממשיכה לבוא למרות הכל ולמרות שלא היו מכירים בטובתה.

אמנם בחכמתה פעם שמעה ששיבח מאן דהוא את פלוני שהוא מעביר על מדותיו ואמרה שפעמים השתיקה היא התשובה היותר חזקה וממילא לא היה צריך לעשות כן אלא היה עליו לענות ולומר משהו, ושיבח אאזמו"ר זללה"ה את דברי'.

פ"א במלחמת המפרץ היה עליה לתורה בישיבת פוניבז' ובאמצע התפלה היה אזעקה ומובן שאף אחד כבר לא בא לקידוש בעזרת הנשים, והיא ברגישותה הבינה שבטח המחותנים הכינו קידוש יפה ואין מי שיבוא, נכנסה לשם והתעניינה על העוגות מי עשה וכו' וטעמה מהם, שלא ירגישו שהכינו הכל לריק.

ברכותיה מתוך אהבת ישראל עשו פרי, והיה לה נוסחאות ארוכות לברכות, ברכה והצלחה, ברכה ושמחה, והיתה מברכת את הנשים שיהיה לך נחת מכולם נחת מעצמך נחת מבצלך וכו' וכו' כל מה שתעשו תצליחו, בכל מכל כל, והיתה אומרת שהכל כבר כלול בזה, ופעמים שהיתה אומרת חלק זה או זה והרבה פעמים שהדברים כווננו במיוחד למי שהיה צריך לשמוע דבר זה או זה והיו הנשים מתפעלות איך היא ידעה שאת זה בדיוק אני צריכה, והיינו שמן השמים היו מכוונים דבריה לכל אחד מה שצריך לשמוע, ופעם אחת אמרה לאחת מתוך קבוצה שלמה ברכת נוחותי, ואותה אחת היתה בימי אבל על אחד מהורי' ולא אמרה כלום בענין זה, וכשמעה הדברים יוצאים מפיה שאלה מי אמר להבנית שאני אחרי אבל, ויהי לפלא!

היתה מתעניינת בכל הבאים מאיפה באו וכד' כמה שאלות של השתתפות, והרבה בנות מסמינרים של בנות אמריקאיות באו אליה בשבתות לשמוע ולהתברך, ואמרו אח"כ שעיקר מה שהשפיע עליהם השבת בעיה"ת ב"ב היה הביקור אצל הרבנית ע"ה, ודבריה להן היו בדרך כלל שלא תפריעו לבעליכם ללמוד ואם אתן רוצות חיים מאושרים אתם תצאו לעבוד כדי שהוא יוכל רק ללמוד. פ"א באו קבוצה תלמידות שודאי היו לבושות בצניעות, אך אח"כ כשעברה הבת של המורה שלהן הדרה בעיה"ת ב"ב ונתנה לה יד וידה היתה מכוסה לגמרי בשרוול ארוך, אמרה לה "יש לך יד יפה" בסמנה על השרוול הארוך.

ופ"א באו תלמידים צעירים ממתיבתא והתעניינה מאד מאיפה הם ולהיכן הם ממשיכים ללמוד, וברכה אותם מעומק לבם שידגלו לומדי תורה ויראי שמים. ועוד באה אמא אחת שבנה מרבה להתרועע בחוץ ואינו שב הביתה רק מאוחר וכו', ודברה על לבו כמה שהוריו אוהבים אותו וחפצים בטובתו ולמה הוא מסתובב בחוץ וכו', ולאחר זמן באה אמו לומר ששינה את התנהגותו ממש.

הסתלקותה היתה בא' דחוה"מ סוכות ערב שבת אחר חצות ונטמנה תוך ב' שעות סמוך לבעלה הגדול מרן זללה"ה, מחמת השעה הנחוצה לא נאמרו אף לא דברי פרידה ברבים, רק הכניסוה לביתה באותה דירה שבנתה לעצמה בעוה"ז ושכרה עומד לעוה"ב מכל התורה והקדושה שהיה שם ונאמר שם קדיש ומיד יצאו ללוותה בדרכה האחרונה, [בבית הקברות לפני הקבורה הוצרכו להמתין כמה רגעים אז נאמרו דברים קצרים ע"י בניה הרבנים הגאונים שליט"א], וכן כמו שכל חייה היו בזריזות כן עד זיבולא בתרייתא היה הכל בזריזות יתרה ונכנסה לשבת בישיבה של מעלה, מת אחר יוה"כ סימן יפה לו, וכאן זכתה גם לימים שאחר יוה"כ שכתב הגר"א בשו"ע שהם ימים של כפרה במקצת, וגם שלא להשבית את שמחת יו"ט וסתלקה בחול המועד, וליווה ציבור גדול וחשוב של תלמידי חכמים רבים בראשות רבותינו שליט"א, עם זכות הד' מינים - האתרוגים שהשקיעה בהם הרבה לטפחם ומהם נפוצו בכל הארץ ובחו"ל, וכן כל האתרוגים הם המעשים טובים שהם פרותיהם של צדיקים (רש"י ריש נח), וכן כל צאצאיה פירות ופירי פירות של תלמידי חכמים ומרביצי תורה אברכים ונערים הולכים בדרך ה' ובנות ישראל כשרות וצנועות, יזכו כולם להמשיך בדרכה עד ביאת גואל צדק בב"א

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

גליון 159 וירא תשע"ח

דבר המערכת

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנזרים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ילמייל: shneiderav1@gmail.com

בשורה בשורה טובה" בשלטון ישמעאל, ולימוד

ההשגחה במאה האחרונה [עניי ישראל ח"ג המשך]

ז. רמז לנחמה הנ"ל בפרשת בחקותי

"נחמה" זו [של רשב"ן] רמזה להדיא בתורה הק' בתוכחה של פרשת בחקותי "והשמותי אני את הארץ, והיתה הארץ שממה, ושממו עליה אויבים הגרים בה" (כ"ו ל"ב), וברש"י שם דזוהי מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם וכו', וברמב"ן שם (פסוק ט"ז) הוסיף בזה"ל היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות, שאין ארצינו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ, אשר היא טובה ורחבה, ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה וכו', וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם עכ"ל, מבואר בזה שהמצב בו הארץ שוממה ואין האויבים מצליחים לפתח אותה, היא הוכחה על כך שהארץ יושבת ומצפה לבניה שיחזרו להיות סמוכים על שולחן אביהם, וזוהי בשורה על הגאולה.

מצב זה שהאויבים יושבים בארץ בהיותה שוממה, הוא המדובר במאמר חז"ל שפתחנו בו, שקיבל הקב"ה את התביעה של שרו של ישמעאל, ונתן לו את הארץ בהיותה שוממה, והגם שהפסוק הוא בפרשת בחקותי, ועוסק בחורבן בית ראשון [כד' הרמב"ן] אבל נתקיים בפועל בגלותינו זו – גלות אדום, שנתיישבו הישמעאלים בארץ כ- 400 שנה לאחר החורבן. והסיבה לכך הוא על פי מה שכבר נתבאר (אות ג') שגלות אדום היא גלות "כללית", ולכן גם עניינים השייכים לגלויות אחרות יכולים להתקיים בה.

והתיישבות ישמעאל בארץ ישראל בזמן שוממותה, היא בשורה טובה על הגאולה כדברי הרמב"ן הנז', והרי זה מקביל ממש למה שנאמר לרשב"י שבראותך את ה"רכב גמל" – שלטון הישמעאלים, תצפה ל"רוכב על החמור".

ה. חתימת התלמוד – כניסת עמוד התורה באלפיים דימות המשיח

מה שהתביעה של השר של ישמעאל התקבלה רק אחר 400 שנה מחורבן הבית, נראה בס"ד לומר דהענין כרוך עם חתימת התלמוד שהיה באותו הזמן בערך. וענינו כך, דהנה אמרו חז"ל (ע"ז ט' א') דעולמינו מחולק ל- 3 תקופות, אלפיים תהו, אלפיים תורה, אלפיים ימות המשיח, שמאז תחילת האלף החמישי היא תקופה המסוגלת לביאת המשיח, אלא שבעונותינו יצאו מה שיצאו עיי"ש.

והנה הגם שבעצם תקופת האלפיים שנות תורה היו צריכים להסתיים בסוף האלף הרביעי, אבל למעשה, חתימת התלמוד היתה כ-250 שנה בתוך האלף החמישי, שזו היתה שלמות השגת התורה, וקביעתה לדורות עולם. נמצא שנכנס עמוד התורה לתוך האלף החמישי, ואין לך מפתח לגאולה יותר מכח התורה הק', ועל כן חתימת התלמוד בתוך האלף החמישי, שהוא המסוגל בעצם להיות ימות המשיח, זה פתח את הדרך להתפתחות הגאולה. ומשום כך באותו הפרק חלה הפקעה של גלות אדום, והישמעאלים כבשו חצי אירופה וכל צפון אפריקה, ויבשת אסיה, ונעשתה ממלכה אדירה – קיום ההבטחה "וארבה אותך במאד מאד" – שבזה מונח כבר "בשורה טובה" על הגאולה.

ט. ה"פקידה" אחר מלחמת העולם הראשונה

ניכנס קצת לבאור ההנהגה עם כלל ישראל ב-100 שנים אחרונות, בחוץ קוראים לזה "הסטוריה", אצלינו היא פרשה של השגחה, הנה אחר מלחמת העולם הראשונה, היתה הכרזה של האו"ם שצריך לתת ליהודים "בית לאומי", שתינתן להם ארץ ישראל, והקדוש החפץ חיים זצ"ל התבטא על כך (כעדות תלמידו הג"ר שמואל גריינימן זצ"ל) שיש כאן פקודה מן השמים על הגאולה, אבל הוא חושש שהחפשים יקלקלו, אלו דברי קדשו. המושג "פקידה", מקורו בש"ס (מגילה י"ב א'), שההכרזה של כורש מלך פרס "כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלקי השמים, והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים" לא היתה תחלת הגאולה, אלא "פקידה בעלמא", שנתקיימה בזה הנבואה (ירמיה כ"ט) "לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם" עיי"ש.

בפרשיות הבאות עוסקים אנו בישמעאל. ישנה מבוכה אודות התעוררות כחו של ישמעאל בזמן הנקרא "גלות אדום" [מי דמיין בזמן תחיבת המאמרים לאן יגיע היקף שליטתו בארצות המערב]. מה פשר שילוב זה. על כך במאמר הראשון שחלקו השני יובא בשבוע הבא בע"ה.

מאמר נוסף בסדרת מאמרים בענין עבודת התפילה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ן כעידוד. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח תמיד על כל הערה והארה.

המערכת

לאור פנית רבים הוברר שמיים פריסמייל כרגע לא פועל עד לעדכון.

עומק ענין ה"פקידה" שאחרי מלחמת העולם, הוא ע"פ היסודות שהקדמנו, שהשתלטותו של ישמעאל על חלק מעם ישראל, היה הפקעה מסוימת מגלות אדום, והוא מפני "זכות המילה" של ישמעאל, וגם כאשר יקבל שכרו ותיבטל זכותו, שוב לא יוכל אדום לחזור ולשלט על ישראל, דכבר יצאו מידו ע"י ישמעאל, ועל כן במלחמת העולם הראשונה שחלק גדול מארצות ישמעאל בדרום אירופה, נפלו בידי בני עשו, וכן ארץ ישראל השתלטו עליה הבריטים והאנגלים בני עשו, ואות הוא שבטלה זכותו של ישמעאל, הרי מעתה יש מקום ל"פקידה" על הגאולה, שהילוך העניינים הוא כבר בכונן של חזרה לארץ ישראל. אמנם חשש החפץ חיים זצ"ל שהחפשים יקלקלו הענין, ונפרש דבריו בס"ד.

י. ארץ ישראל בהפכת ל"ארץ אויביהם"

הנה כתיב (בחקותי כ"ו מ"א) "אף אני אעשה זאת להם, והבאתי אתם בארץ אויביהם, או אז יכנע לבבם הערל, ואז ישאו את עונם". והדברים תמוהים מאוד, הרי מדובר שנמצאים כבר בעומק הגלות כמש"כ (לעיל) "והשמותי אני את הארץ וכו', ואתכם אזרה בגויים וכו', אז תרצה הארץ את שבתותיה וכו', ואבדתם בגויים, ואכלה אתכם ארץ אויביכם", ומה הפירוש שעכשיו "הבאתי אותם בארץ אויביהם", והוא פלא נשגב.

נראה שקושיא זו הביאה את הרמב"ן (שם) לפרש בדרך נפלאה, שמדובר על הזמן שכבר יושבו לארצם, ואעפ"כ יהיו להם צרים ואויבים, כפי שיהיה בתחלת בנין בית שני, שהציקו להם אויביהם, ומנעום מבנין הבית, וכן אמר עזרא בתפלתו "הנה אנחנו עבדים היום, והארץ אשר נתת לאבותינו, הנה אנחנו עבדים עליה וגו', ובצרה גדולה אנחנו" עכ"ד, כלומר דבאמת יצאו מארצות הגויים וישובו אל אדמתם, אבל יהפוך הקב"ה את ארץ ישראל גופא ל"ארץ אויביהם".

וכל זה הוא מפני שלא נכנע עדיין לבבם הערל, ועל כן למרות שחזרו לארץ מפני הזמן לשוב לארץ, אבל עדיין הוא בגדר של "ארץ אויביהם", עד אשר "יכנע לבבם הערל ואז ישאו את עונם".

זה מה שאירע לנו ממש בעוה"ר, שגם כאשר חזרו חלק גדול מעם ישראל לארץ ישראל, יש מלחמות וצרות איומות מבפנים ומבחוץ, וממש מאז ה"פקידה" הנז' בתרפ"ח התחילו פרעות הערביים, ולא נפסק עד היום הזה, [מלבד בזמן קצר שסגרו את שערי הארץ שהיתה תקופה שקטה]. זהו ממש קיומו של הפסוק הנז', שהקב"ה הפך את ארץ ישראל גופא להיות "ארץ אויביהם", וזהו "קלקול החפשים", שחשש מכך החפץ חיים זצ"ל.

יא. מלחמת העולם – "העדר קודם להויה"

מבט נוסף על ענין ה"פקידה" שאחר מלחמת העולם הראשונה, וקלקול הענין ע"י החפשים, הנה יש כלל בקדמונים "העדר קודם להויה", כלומר שכל הויה של מציאות חדשה, דורשת ביטול והעדר של המציאות הקודמת, דא"ל להלביש צורה על צורה, וצריך לבטל את הצורה הקודמת, כדי להתחיל הכל מחדש, כדוגמת הדין (תמורה ל"א) דביצא אפרוח טריפה מותרת, ואין בה דין יוצא מן האסור, משום "דאימת גדלה וכי מותרת, וכי אסרחת עפרא בעלמא היא", כלומר דתהליך ההתהוות של האפרוח, הוא, שהביצה מתקלקלת עד סרחון. ואז מתחיל ההתפתחות של יצירת האפרוח [היות שבשלב הסרחון הוא עפרא ועלמא ופקע איסורו, שוב אינו נידון כיוצא מן האסור]. והנה חורבן בית שני היא גדר של כעין מיתה של כלל האומה שהיא קומת "אדם" כללי,

כמש"כ הגר"א ז"ל "מעת יצאה רוחינו, פרחו נשמתנו, והרי אנו בגוף בלי נשמה", דתיכף עם החורבן נעלמו התופעות הרוחניות המופלאות שבזמן הבית, והרי זה גדר של מיתה בערך המצב הקודם, וכל ירידת התורה מדור לדור, היא ירידה באיכות החיים, של עם ישראל, ונמצא שבאחרית הימים שתהא "תחיה" של קומת האדם הכללי, הוא הויה חדשה, ועל כן צריך להיות תחילה "העדר" של הויה הקודמת, ד"ה העדר קודם להויה".

וזוהו הענין שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"א א') דסדר הדברים באחרית הימים היא "בשביעית מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא", דזהו מהלך של "העדר קודם להויה", וכן מלחמות גוג ומגוג המוזכר בנביאים (יחזקאל וזכריה) הוא ממהלך זה. מלחמת העולם הראשונה שנשחתו ארצות שלמות, ונהרגו אלפים ורבבות היה גדר של "העדר קודם הויה", וזהו באמת תכונת ה"רצח" של עשו, שהוא העדר של קומת האדם, ותיכף לאחר מכן היתה צריכה להתחיל הויה החדשה, וה"סימנים" לכך שנעשו גבולות חדשות ברחבי שטחי אירופה, וזהו סימן להנהגה העליונה שמדובר כבר על התפתחות הויה חדשה, וזו היתה ה"פקידה" על חזרת עם ישראל לארצם. אמנם קלקלו החפשים, ולא נתנו לפתח את הויה החדשה, ומפני כך נעשה גרוע יותר, ופרצה מלחמת העולם השנייה, אשר כמעט לא נשאר שריד ופליט מעם ישראל רח"ל, וכשהתקרב הצורך ימ"ש לארץ ישראל הכריז שתוך כמה ימים ירושלים בידינו, משום שכאשר מגיע זמן הויה, ובכל זאת יש עיכובים, מתבטלת הויה החדשה באופן קיצוני ונכנסת להעדר ה' ירחם. והרב מפוניבז' זצ"ל אמר בשם החפץ חיים, שיהיו ג'

מלחמות, שהאחת קשה מחברתה, וכל זה הוא משום שקלקלו הפיתוח של הויה החדשה, גרם שצריך להעמיק יותר ויותר את ההעדר, בשביל לעשות הויה חדשה ממש.

יב. בהר ציון תהיה פלטה

אימרה נוספת מסר הרב מפוניבז' בשם הח"ח, כאשר עלה הצורך ימ"ש על כסאו בברלין, והתחיל לדבר שלא ישרא זכר לשונאיהם של ישראל ח"ו, ושאלו הרב זצ"ל האם יצליח במזימתו ח"ו, והשיב שהגם שיצליח הרבה רח"ל, אבל "והיה המחנה הנשאר לפלטה", ושאלו הרב, היכן, והשיבו "בהר ציון תהיה פלטה והיה קדש", כלומר דהגם שלא יפקע השעבוד מלכויות, אבל עצם "הפקידה" של קיבוץ עם ישראל, וחזרתם לארצם, לא תתבטל. אבל הקדמנו כבר בשם הרמב"ן שגם החזרה לארץ, אינה מובטחת שתהיה בדרך של "חירות", דאם חלילה לא יכנע לבבם הערל, תהפוך להיות "ארץ אויביהם", וכמה נכונים הדברים במציאות, ראשית הפיגועים והאסונות והמלחמות שעוברים כאן, הוא גרוע יותר משנות תר"פ תר"צ ה' יצילנו, והיא ארץ אויב ממש, ושנית דהשלטון הוא בידיים של חפשים שהם "ערב רב", כמש"כ הגר"א ז"ל בשם חז"ל, וגדר ה"ערב רב" הוא "לאו בני אברהם יצחק ויעקב נינהו" (ביצה ל"ב ב'), שאין בהם שום תכונה המסמלת את זרע האבות הקדושים, והרי זה "ארץ אויביהם" וד"ק. אמנם האמונה הצרופה, שברגע שיכנע לבבם הערל וירצו את עונם, תיכף תזרח אור הגאולה ללא שום עיכובים, יחישנו השי"ת אכ"ר.

הדרך לקבל הרגשה שעומד לפני מלך – עסק התורה [עיני ישראל עמ' שפ"ח]

והנה פשוט שאדם העומד לפני מלך בשר ודם, גם באם המלך עטוף ולבוש ב-10 מלבושים, העומד במחיצתו, הוא עומד לפני המלך עצמו, וכשנותן שם כבוד מלכות, הרי הוא נותן כבוד למלך בעצמו, והגם שאינו יכול לראות את המלך מרוב מלבושים המסתירים אותו, אבל כלפי ההמצאות עמו אין חילוק כמה לבושים יש כאן, דהיינו הוא נמצא במחיצתו ממש, ויכול לדבר אליו פנים בפנים, ואין המלבושים חוצצים כלום בזה, והגם שבאם יבוא לעסוק ולהתבונן בעצם הלבושים של המלך, בודאי דיש כאן הסתרה ומחיצה גמורה, דאינו יכול לראות את הלבוש הפנימי, עד שסיר תחילה את הלבוש החיצון, אבל במה שנוגע למלך בעצמו, אין הלבושים משנים את עצם מהותו, והעומד שם עומד במחיצתו ממש. וכן הוא ממש אצל הקב"ה, דהגם שיש הרבה לבושים המסתירים אותו מאיתנו, שבכל עולם יש לבוש נוסף, עב יותר, שמסתיר מאיתנו את המצאו ית', אבל אינם משנים במאומה את עצם המצאו, דהוא נמצא בכל מקום ומקום בלי שום שינוי והדרגה, ועומדים אנו במחיצתו ממש, ואין הלבושים חוצצים ומשנים בזה כלל.

והדרך להגיע להרגשה זו, שהוא עומד במחיצתו של מלך ממש, הוא ע"י עסק התורה, בהתמסרות ויגיעה מתוך יר"ש טהורה, כי התורה היא הכלי המכניס לתוך גבולות העולם את ההכרה בהמצאו ית', באופן שאין חילוק בעצם גילוי זה בין עולם לעולם, כי היא באותה קדושה בכל מקום, ופנימיותה היא שם הויה, שאינו משתנה מעולם לעולם כלי, ושינוי ההסברים של התורה הוא רק שינוי הלבושים של התורה, אבל עצמות התורה אין בה שום שינוי, ומגלה את שם העצם של הויה, שהוא נמצא בכל מקום בלי שינויים, ואין הגבולות והמחיצות חוצצים לפניו במאומה. וע"י העסק בה לשמה ביראה טהורה מגיעים להכרה פנימית זו, שנמצא במחיצתו של מלך תמיד, ואין זה רק משום שהתורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביא לידי זריזות וכו', אלא שהתורה היא מבטלת את מחיצות העולם בעצם.

והנה האדם נולד בחוסר דעה והשכל, ורואה את העולם כמצאות קיימת ומוכרחת, והגם שיוזע שיש אלקים המשגיח ומפקח על דרכי בני אדם, נתפס אצלו שהוא רק משגיח מלמעלה, אבל העולם הוא מציאות חזקה שא"א לשנותה, ומתפתח והולך בתפיסה זו, ומסתכל על העשיר כמוצלה, כי יש לו הנאות העולם ביד רחבה, והעני אינו מוצלח. מבט שטחי זה התחיל מאז עה"ד שכתוב ותפקחנה עיני שניהם, ושואל המדרש וכי יש חוטא ונשכר? ומפרש שנפקחו עיניהם לשטות דהאי עלמא, כלומר שקיבלו מבט על העולם שיש בו אוצרות ופלאות של הנאות ותענוגים, ונמשכו אליהם. מבט זה הוא בחינת הנפש בלי רוח, כי הנפש הטבעית מבחינה רק את המציאות הטבעית של העולם, חק נתן ולא יעבור, ורק רוח השכל היא המעמיקה לתפוס את פנימיות האמת, ומפני שאדם נוחה ירדו למדורת נפש בלבד וכמשנ"ת, לכן נפקחו עיניהם לשטות דהאי עלמא, לראות את העולם כמצאות נפלאה וקיימת.

אמנם המבט האמיתי הוא שאין כל העולם מציאות קיימת, ועיקר המציאות הוא בעולמות הרוחניים למעלה, וממילא מבט זה אין החציצות והמחיצות של העולם חוצצים כלום בעדו, וכשיגיש האדם לתפילה וצריך לעמוד לפני קונו, בהכרה שהוא הנמצא היחיד, ואין שום דבר חוצץ כנגדו, מחיבתו אותו ההלכה להיכנס לרקע זה, להביט נכונה על העולם, שאין עוד מלבדו, והדרך לזה הוא רק ע"י עסק התורה לשמה ובטהרת הלב, שע"י יהיה "יוזע שמך", בהכרה פנימית נכונה, ויקבל את המבט הפנימי, שרק הווייתו ית' היא המציאות האמתית, ולא משתנה ומוגבל ע"י גבולות העולם, דפנימיות התורה היא גילוי הווייתו ית' וכמשנ"ת.

תפילה [ג] [מתוך פירוש יראת חיים על נפש החיים ש"ב]

להיות שם, אך הנפש שהיא בת העליונים כשמשתחררת מהגוף היא יכולה ליכנס שם, ממילא נתנים אלו ששחררו את נפשם מחומרות גופם הם היו שם בראיית נפשם ולא היו במקום גופם כלל (ועי' ר"ח שם), וכיון שתפלה היא עמידה לפני המלך כי תפלה היא מדברים העומדים ברומו של עולם לפניו ית' רחוק מן החומרות, ויש חיוב להגיע לזה ממילא יש לזה סייעוה בשעת התפלה, עד שכל כח לבו נמשך רק למעלה, כי נמשך אחר התענוג שבתפלה. ומה שכתב נפח"ח [שם] שמתענג על ה' לבד בתיבות התפילה ביאורו בשער ב' פרק י"ג שעם התיבות אפשר להגיע עד רומו של עולם כיון שתיבות התפילה באות משם [ואין זה סותר לידעת פירוש המילות. והפשט הפשוט של הבקשות על כבוד שמים הם המשל למה שנעשה בעומק התפילה באותיות והתיבות], ועי' שחי בתוך התיבות ח' ברומו של עולם, ששם רואים רוממותו ית' וזה תענוג רוחני לנפש האדם כי זה מקום הטבעי, לכן יש לזה משיכה עצומה למעלה. ואם בשעה זו [שטועם תענוג זה] יציעו לו איזה תענוג גשמי ששאף אליו מקודם, כשהגיע לתענוג הרוחני הזה הוא ממש מואס בגוף והנאותו, ואי"ל אפילו כהנאה פחותה אלא מואס בה תכלית המיאוס ושנאה ומה שחוזר אחר התפילה למצבו הקודם משום שיצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ומחמת כח ה"חידוש" הזה יכול לחזור אף אחרי שכבשו אותו לגמרי בשעת התפילה.

כשיגיש לתפילה צריך לשרש מליבו בעבודת התפילה תענוגי העולם מכל וכל [נפח"ח ש"ב פ"א] ביאורו שהמדבר לפני המלך הוא מלא פחד ואימה, ובשעת הפחד הוא עצמו כלא קיים כלל ורק הדבר שמפחד ממנו כעת קיים אצלו, וכ"ש כשעומד לפני ממ"ה, וזה מחייב שלילת כל מה שהיפה המלוכה הזו, והם תענוגי העולם, ואז זו עמידה לפני ה"מלך" כפשוטו.

עבודה זו של "לשרש מלבו תענוגי עוה"ר" הוא רק בזמן התפלה, מכיון שהאדם בכל זאת חי בעוה"ר וא"א להפטר מזה לגמרי כי יש לו נטיות לחמירות, אך אם הנטיה חיה אצלו או לא תלוי בידו, וכמ"ש הגר"ס שלא ראה אדם שעקר מדה אלא שאפשר לשלוט על המדות ולכוונם, אך לעקור לגמרי א"א כי נטיות אלו הן חלק מהנפש. ובשעת התפלה הוא הזמן המסוגל להתנתק מעט מעניני עוה"ר שלא יתעוררו תענוגים בלב, אבל שלא בשעת התפלה אין זה שעת הכושר ואין בזה חיוב, רק שלא לחטוא ח"ו, אך בעת התפלה כל זמן שהוא מקושר לעוה"ר לחמרי אינו יכול לעמוד ברומו של עולם.

וזוהו מש"כ "המתפלל צריך שיתן לבו למעלה", היינו שהלב עומד שם ממש, לא רק שהוא מסוגל לעמוד שם או שחושב על למעלה, אלא שניתק לגמרי מלמטה עד שהוא נמצא שם ממש. כדוגמת הגמ' (חגיגה יד:) ד' נכנסו לפרדס ששוטטו במקום של המלאכים, מה שאחר החטא א"א לאדם

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת וירא תשע"ח -

זריזין או מצוה בו

וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וְגו' (כ"ב ג')

הנה ילפינן מהכא דינא דזריזין מקדימין למצוות, וכדאיתא בגמרא פסחים (ד' א') כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצות, שנאמר 'וישכם אברהם בבקר'.

ויש לחקור מאי עדיף, מעלת זריזין מקדימין למצות, או מעלת 'מצוה בו יותר מבשלוחו', כגון באופן שיכול למול בנו בעצמו אבל רק יותר מאוחר, או יכול למולו מיד על ידי שליח, מי אמרינן דזריזין עדיפא וימול מיד על ידי שליח, או דילמא 'מצוה בו יותר מבשלוחו' עדיפא, ואם כן ימתין למולו בעצמו.

א. זריזין עדיפא

הנה נראה דזריזין עדיפא ממצוה בו יותר מבשלוחו. נוכח כתב במשנת אברהם (שער כתיבת ס"ת א' כ"ט בביאורו סקל"ו) וכדחזינן דזריזין דוחה תדיר. ובשדי חמד (כללים מערכת המ"ם אות נ"ח) אייתי דברי מגדים (א"י ריש סי' תרכ"ה) נסתפק בזה. אך בשדי חמד כתב דמסתברא דמצוה בו עדיף, דהרי אינו מבטל מעלת זריזים אלא כדי לעשותה בעצמו.

ב. בערוך לנר מבואר דמצוה בו עדיפא

אמנם בערוך לנר ביבמות (ע"א א') כתב להיפוך, דהנה אמרינן בגמרא יבמות (ע"א ב') באביו ואמו של תינוק ביום השמיני שהיו חבושין בבית האסורין בערב פסח, נמצא דההורים אינם יכולים לקיים ב' מצוות המוטלים עליהם, קרבן פסח ומילת בנם.

ומבאר בערוך לנר (שם, ע"פ דיוק בדברי רש"י שם ד"ה חבושין) דאע"פ דיעשו שליח להקריב הקרבן פסח, מכל מקום לא יעשו שליח גם למילת בנם. [וממילא חשיבי אנוסים על המילה ואם כן מילת זכרם אינו מעכב הקרבן פסח].

והטעם, דהרי מצוה בו יותר מבשלוחו, ואם כן היכי שהאב יכול למול בנו בעצמו אסור ליתן לאחר למול וכן מביא מהר"ם מרקנטי, ולכן אין להאב לעשות שליח למול בנו, דהרי חושב להמתין שמא ישתחרר ועדיין יהיה שהות ביום למולו בעצמו, [ואם כבר הוא מילה שלא בזמנו יוכל למול בעצמו לאחר יום טוב], אבל הקרבן פסח אינם יכולים לעשות כשיצאו ולכן עשאו שליח.

חזינן דסבירא ליה לערוך לנר דמצוה בו עדיפא מזריזין, ומשום הכי מאחר המילה כדי לקיים המצוה בעצמו.

* * * 'מצוה בו' עדיפא

הנה יש לדון בדברי הערוך לנר בג' אנפי:

א. מצוה בו רק מדרבנן

הנה משמע בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' מ"ז אות ב') דמצוה בו יותר מבשלוחו הוה רק דרבנן, דהרי כתב במי שיכול לכתוב ספר תורה בעצמו אך לא בהידור כל כך, או על ידי סופר ואז יהא בהידור טפי, דיש לעשות על ידי הסופר כיון דהדור מצוה דאורייתא, משמע דהא דמצוה בו יותר מבשלוחו אינו אלא מדרבנן.

מעתה צריך עיון בדברי הערוך לנר, דהנה זריזין הוה מדאורייתא וכהנ"ל דילפינן מקרא דידן 'וישכם אברהם בבוקר', ואם כן כד נקטינן כהדובב מישרים ד'מצוה בו' הוא רק מדרבנן, היאך יתכן שבשביל 'מצוה בו' דהוה רק מדרבנן יניח זריזין דהוה מדאורייתא.

ב. ספק מעלת מצוה בו

עוד קשה בדברי הערוך לנר, דכיון דהוה רק ספק אם ישתחרר היום, אם כן אמאי בשביל ספק מעלת מצוה בו, יניח ודאי מעלת זריזין.

ג. מצוה בו או הידור מצוה

הנה דן בדובב מישרים (ח"א סי' מ"ז אות ב') אלוה עדיפא, מצוה בו יותר מבשלוחו או הידור מצוה, כגון לענין מצוות כתיבת ספר תורה, בגוונא דהשליח יכתוב יותר מהודר, מי אמרינן דעדיף שהוא עצמו יכתוב אע"פ דהוי פחות מהודר, דמצוה בו יותר מבשלוחו עדיף ממעלת הידור, או דלמא עדיף שיכתוב על ידי שליח, דהידור מצוה עדיף מהמעלה דמצוה בו יותר מבשלוחו.

וכתב בדובב מישרים דהידור מצוה עדיפא ממעלת מצוה בו יותר מבשלוחו, ואם כן עדיף שיעשה על ידי שליח באופן מהודר, ויליף לה מהירושלמי (יומא פ"ו ה"א) לענין העומר, דאם חטים של אתמול מהודרים יותר משל היום, יביא משל אתמול, אע"פ שבמבטל מצוות קצירה, חזינן דהידור מצוה עדיפא ממצוות קצירה, וכל שכן דהידור מצוה עדיפא ממצוה בו יותר מבשלוחו.

מעתה תיקשי דברי הערוך לנר, דנימא דכמו דהידור עדיפא ממצוה בו יותר מבשלוחו, הכי נמי זריזין עדיפא.

ליישב הערוך לנר

אמנם אינו סתירה, דהרי הידור עדיפא מזריזין, ואם כן נימא דדוקא הידור עדיפא מ'מצוה בו' אבל לא זריזין.

והוכחה דהידור עדיפא מזריזין, דהרי דעת תרומת הדשן (סי' ל"ה) דממתניין לקדש הלבנה עד מוצאי שבת, דהוי הידור מצוה לקדש הלבנה כשהוא מבושם ובגדיו נאים, חזינן דהידור עדיף מזריזין.

[ומצאנו דנחלקו בזה הפוסקים, דבשבות יעקב (ח"א סי' ל"ד) וחכם צבי (סי' ק"ו), סברי דימתין לקדש הלבנה, דהידור מצוה עדיף מזריזין, משא"כ בחסד לאברהם (מהגר"א תאומים זצ"ל תניינא סי' ע"ז) פליג, וסובר דיעשה המצוה מיד, דזריזין עדיף על הידור מצוה, דמקימימס המצוה מיד אע"פ דאחר כך יהא מצוה דעדיפא. [א"ה, ועי' בחסד לאברהם דמבאר דברי התרומת הדשן דשאני קידוש לבנה דעיקר זמנו במוצאי שבת].

* * * מילה וקידוש החודש

וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כִּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹקִים (כ"א ד')

הנה קיימא לן דמילה בזמנה דוחה שבת, דאע"פ שהמילה היא אחת מל"ט אבות מלאכות, שהרי בעת המילה יוצא דם וזה מלאכת חובל, מכל מקום ילפינן מקרא דדוחה שבת. [דכתיב ביום השמיני ימול בשר ערלתו, ודרשינן 'ביום' אפילו בשבת].

והנה יש לעיין האם מותר לקיים המצוה למול בשבת באופן שיודע שאחר כך יצטרך לחלל שבת משום צרכי רפואה.

והנה לחד גיסא מצאנו בזה מחלוקת הראשונים לענין מילה, אמנם לאידך גיסא מצאנו לענין עדות החודש דבכהאי גוונא שרינן. ויש לחלק בין הנידונים:

א. מחלוקת רמב"ן והר"ה לענין מילה

הנה יש לעיין במי שיודע שאחרי המילה יצטרך לחלל שבת לצורך רפואה של אחר המילה, כגון שיודע שיצטרך מים חמים אחר המילה בשביל לרחוץ את המילה, ואם לא ירחוץ יש חשש סכנה, ואין לו מים חמים, ויצטרך לחמם בשבת שזה איסור בישול ואיסור הבערה.

ונחלקו בזה הראשונים, דעת הרמב"ן (שבת קל"ד ב' ד"ה הלכה) דמלים אע"פ דאחר כך יהא פיקוח נפש ויצטרכו לחמם את המים.

אמנם דעת הר"ה (מגל המאור שבת נ"ג א' מדפי הרי"ף) דאין מלים, דכיון שיודע שאחר כך יצטרך לחלל שבת אמרינן ליה שלא ימול,

דדוקא המילה דוחה שבת, אבל לא הבישול, ואע"פ שאחר כך יהא היתר של פיקוח נפש, מכל מקום לא שרינן להכניס עצמו לפיקוח נפש. וקיימא לן כהר"ה כמבואר במשנה ברורה (סי' של"א ס"ק כ"ד).

ב. לענין קידוש החודש שרינן

אמנם לאידך גיסא חזינו לא כך, דהנה מבואר במשנה במסכת ראש השנה (פרק א' משנה ט', כ"ב א') מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור אפילו במטה, ואם צודה להם לוקחין בידם מקלות, ואם היתה דרך רחוקה לוקחין בידם מזונות, שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש, שנאמר 'אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם'.

חזינו דמכיון דכדי לקיים המצוה דעדות החודש, דוחין את השבת, אם כן גם אם יודע שיהא בזה פיקוח נפש אפילו הכי מקיים המצוה, דהרי אם יש סכנה בדרך, יכול לקחת מקלות להתגונן מחסכנה, למרות שלקחת המקלות הוה חילול שבת, דמעבירים אותם מרשות לרשות וגם לוקחים אותם מחוץ לתחום.

והשתא תיקשי, דהא תינח לרמב"ן דמכיון צריך לקיים מצוותו, לא איכפת לן אם יהא פיקוח נפש שידחה שבת. אבל להר"ה תיקשי מהמשנה.

ג. ליישב הסתירה

יש ליישב, דהנה במילה קיימא לן דדוקא מילה דוחה את השבת ולא המכשירין, כגון דאסרין להביא איזמל מרשות הרבים לרשות היחיד כדי למול.

אבל בעדות החודש, הרי גם המכשירין דוחין שבת, שהרי ההליכה בדרך אינה גוף העדות, אלא המכשירין, ובכל זאת דוחה שבת.

ולפי זה אתי שפיר, דבשלמא בעדות החודש, הרי אם לא יקח את המקלות, לא ילך בדרך, ואם כן דמי למכשירין ולכן שרי.

משא"כ במילה למרות שאם לא יחמם המים, לא ימול, בכל זאת לא שרינן ליה, כיון שאין זה המילה עצמה אלא מכשירין.

מילה בשבת על ידי שנים

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רס"ו סעי' י"ד) דיש יזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע.

וטעמא, דההיתר למול בשבת הוה דוקא לעשות כל המילה, אבל לא רק חלק מהמילה. [ויסודו מהא דדייק בבית יוסף מרש"י שבת קל"ג ב' ד"ה ונימא].

ובהקדם יש להביא בזה דברי הפוסקים אם נקטינן הכי :

א. דעת הרמ"א

הרמ"א כתב דלא מצא ראייה לדבריו, ואדרבה נראה דשרי, דהרי מכיון דמילה דחיא שבת, אם כן גם בכהאי גוונא ידחה, והוה כמו עבודה במקדש שכמה כהנים היו עובדים ומחללים שבת, דמאחר דשבת ניתן לדחות הרי הוא כחול לכל דבר.

וכן מצא הרמ"א בספר התרומה ישן (סוף הלכות שבת) דכתב בהדיא דשרי. אמנם מצא בקובץ שיש לאסור, ועל כן כתב דטוב להחמיר לכתחילה, אע"פ שמדינא נראה דשרי.

ב. ט"ז וש"ך לקולא

בט"ז (שם ס"ק י"א) כתב להתייר, וכתב דכבר נהגו כן בהרבה מקומות גדולות. וכן בש"ך (שם ס"ק י"ח) כתב דכבר פשט המנהג להתייר, ואייתי שגם הבית יוסף כתב בספר בדק הבית (סוף הסימן), דבארחות חיים (הלכות מילה סי' ו') כתב בשם בעל התרומה לחקל.

ג. פתחי תשובה

בפתחי תשובה (שם ס"ק ט"ז) אייתי בשם שאגת אריה (סי' נ"ט) דמחמיר בזה, שכתב דבשבת אסור למוהל לסלק ידיו משהתחיל למול עד שיגמור הפריעה, אלא כתב דבדיעבד אם אירע שסילק ידיו מותר גם לאחר לגומרו. [וכתב דשבת ויום טוב שוין בזה].

אמנם לאידך גיסא, אייתי בפתחי תשובה מדברי הנודע ביהודה (תניינא או"ח סי' כ"ב) שכתב שהוא מחמיר לעצמו, אבל חס ושלום להורות לאחרים לחומרא, דפוק חזי מאי עמא דבר בכל מדינות פולין

תמיד היו שני מוהלים זה חותך וזה פורע בין בחול בין בשבת. וכעין זה כתב בתפארת צבי (או"ח סי' ז'), ונחלקו על הים של שלמה ביבמות (פ"ח סי' ג') שמחמיר בזה.

ד. ראיית היד אליהו

בתשובות יד אליהו (הקדמון, סי' נ"א) אייתי ראייה לרמ"א דמותר למול כך בשבת ויום טוב, דהרי איתא במדרש רבה פרשת נשא (פרשה י"א אות ג') בענין מילה שישאל מלו במצרים, דמשה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה, ויש אומרים יהושע מוהל ואהרן פורע ומשה משקה. והרי התם היה בליל ט"ו ניסן דהוא יום טוב. חזינו דגם ביום טוב אפשר למול על ידי שנים.

מילה ביום טוב

הנה כתב בתשובות פנות הבית (להגאון ר' אברהם מטיקטין בעל פתח הבית או"ח דיני יו"ט סי' כ"ג) דיש לחלק בין שבת ויום טוב, דאף להסוברים דבשבת אסור למול בשנים, מכל מקום ביום טוב מותר. ויש לדון בהאי חילוק בכמה אנפי :

א. ביאור החילוק

הנה ביאור החילוק, דהרי היתירא דמילה בשבת הוה רק מכח הגזירת הכתוב דמילה דוחה שבת, ובזה יש לומר דהגזירת הכתוב הוה דוקא בעושה כל המילה.

אמנם לענין יום טוב הרי איכא היתר אחר, והיינו משום מתוך, דהרי ביום טוב הותרה מלאכת חובל לצורך אוכל נפש, כגון שחובל בדג להוציא את דמו, ונמכל שכן לדעת הפוסקים דחובל הוא משום נטילת נשמה ואם כן שוחט בכלל חובל, ומכיון דהותרה מלאכת חובל לצורך אוכל נפש, הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש, ואפילו לדעת הפוסקים דצריך שיהא צורך קצת, מכל מקום הא עסק בדבר מצוה מקרי צורך קצת. מעתה כיון דהיתירא משום מתוך, ודאי שרי על ידי שנים, דהרי כמו בבישול ודאי שרי לבשל על ידי שנים בזה אחר זה אף שאפשר על ידי אחד, אם כן הכי נמי נימא לענין מילה.

ב. אדם שלא מל מעולם

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' של"א סעי' י', יו"ד סי' רס"ו סעי' ז') אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת, דחיישין שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת שלא במקום מצוה.

וכתב בגליון הגרע"א (או"ח סי' של"א שם) דהיינו דוקא בשבת, אבל ביום טוב יש לומר דשרי, דהרי מן התורה שרי משום מתוך. חזינו כיסוד הג"ל דהיתר מילה ביום טוב אינו משום דחיה כמו בשבת, אלא היתירו משום מתוך.

[אמנם בפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ו סק"ו) כתב בשם הגאון מהר"ר יהונתן (בינה לעתים ה' יום טוב פ"ב הי"ד) דאע"פ דהיתירא ביום טוב משום מתוך, מכל מקום אסירא, דלא ידעינן אם רוב מוהלים חדשים הם בקיאין. אך כתב דביום טוב שני של גלויות יש להתייר. עיין שם].

ג. שרינן לקחת הקטן למולו

הנה בשבת אסור להביא איזמל להמילה מרשות הרבים לרשות היחיד, דמכשירי מילה אינם דוחין את השבת, משא"כ ביום טוב שרי לקחת איזמל לצורך יום טוב, [היכא דהוה מילה בזמנה].

וראייה לכך, דהרי תנן במתניתין בביצה (י"ב א') דבית שמאי אומרים דאין מוציאין את הקטן ביום טוב, [ובית הלל מתירין], וכתב הר"ן (על הר"ף ה' ב' מדפי הר"ף) בביאור דברי בית שמאי, דאין מוציאין את הקטן 'למולו או לטיילו', ואם כן משמע דתרווייהו מתירין בית הלל. חזינו דמותר להוציא תינוק ביום טוב כדי למולו, דמכשירי מילה מותרין משום מתוך.

ואם כן ודאי דגם מילה עצמה דהוה מלאכת חובל נמי יש היתר של מתוך. ואם כן מבואר כדברי פנות הבית.

ד. ספק שמיני ספק תשיעי

הנה תנן במשנה בשבת (קל"ז א') דבספק שמיני ספק תשיעי אין מלין ביום טוב.

ותיקשי, דבשלמא אם הוה רק היתר של דחיה אתי שפיר, דמספק אין לחלל היום טוב, אך אם הוה היתר של מתוך, הנה יש לעיין אם מותר ביום טוב לבשל מחמת ספק דשמא יצטרך לו. ואם נימא

דמותר לבשל מספק, אם כן הכי נימא יהא מותר למול מספק, ואם כן מהא דאסרינן למול מספק, על כרחך יהא ראייה דהיתר דמילה ביום טוב אינו מחמת מתוך.

אבל אינה ראייה, שהרי באמת לא מתירין מחמת מתוך באופן שהצורך הוא רק ספק, דהרי כתבו תוספות בחולין (פ"ד ב' ד"ה תקיעת) שאסור לטלטל שופר ביום טוב ברשות הרבים לצורך טומטום, דשמא היא אשה, אע"ג דהטומטום חייב לתקוע מן התורה דספק דאורייתא לחומרא, והרי שם ההיתר לטלטל שופר ביום טוב על כרחך משום מתוך.

ומדברי התוספות נלמד גם לענין בין השמשות, דאסור לבשל ביום טוב לצורך בין השמשות, דהרי איכא רק ספק צורך יום טוב, דדילמא הוי חול. ובאמת כן מבואר בגליון הגרע"א (או"ח סי' תצ"ה) דאסור לבשל לצורך בין השמשות. ולפי זה לכאורה הוא הדין יהא אסור לבשל לספק נכרי ספק ישראל.

[ומכל מקום יש לחלק, דאין ללמוד דאסור לבשל שמא יצטרך לו, דהתם יתכן שיתברר שהיה צריך, משא"כ בספק שמניי וטומטום ובין השמשות הוה ספק צורך].

מעתה, אין להקשות על פנות הבית מדינא דמילה מספק דאינה דוחה יום טוב, דגם אם ההיתר משום מתוך, מכל מקום נימא דבספק צורך לא אמרינן מתוך. וכל זה צריך תלמוד. וצריך לעיין בספר מלאכת יום טוב (להגר"מ סוקולובסקי, סי"ק פ"ט, ועיי' סי"ק מ"ט והלאה).

ספק אכילת קדשים בישיבה

הנה בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' קי"א) הביא קושיית הגאון רבי נפתלי בן הגה"ק מאוסטרובצא, ויש להקדים ב' הקדמות:

הקדמה א'

חדא, דהנה איתא בגמרא מנחות (מ"ז ב') בשחט שני כבשים של עצרת על ארבע חלות, במקום על שתי חלות, והקידוש לא חל אלא על שתי חלות, ולא ברר מתוכן קודם שחיטה איזה שתי חלות שהן יהיו לחמו של זבח, הרי זה מושך שתיים מהן ומניפן, ומבררן עתה ללחמי עצרת, בכך ששתי חלות אלו הן המונפות עם הכבשים השחוטות כדין הלחם שצריך תנופה עם הכבשים, והשאר שהן השתיים האחרות, נאכלות בפדיון, ואוכל בעזרה כל הארבע.

הקדמה ב'

תו יש להקדים, דהנה הקשו תוספות ביומא (כ"ה א' ד"ה אין) היאך יושבין בעזרה כשאוכלים קדשים, הרי אין ישיבה בעזרה. ותירצו בתירוצי השני, דמכל מקום לצורך אכילת קדשים מותר משום דבאכילת קדשים כתיב בהו 'למשחה' לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין, והיינו מיושב.

לפי זה תיקשי היאך אוכל כל החלות

מעתה הקשה הנ"ל, היאך יכול לאכול כל הדי' חלות בעזרה, הרי אם יאכל אותם בעמידה, לא יקיים מצות אכילה באותן הדי' חלות שהן קדושין, ולאכול בישיבה אי אפשר משום הדי' חלות שנפדו ובהם הרי אין ישיבה בעזרה.

[ובפשוטו כשם דלתירוץ קמא דתוספות (יומא שם) אוכלים קדשים בעמידה בעזרה ומבטלינן דין למשחה, הכי נמי לתירוץ השני באופן הנ"ל].

א. תירוץ דובב מישרים

תירץ בדובב מישרים, דכיון דאינו יודע איזה מהם קדושות ואיזה אינם קדושות, שפיר מותר לאכול מיושב, דספק מצוה גס כן חשיב לצורך.

וכתב דזה תליא בדברי התוספות בחולין הנ"ל, האם מותר להוציא שופר לצורך טומטום ביום טוב. נאיייתי שם דברי מגן אברהם (סי' שכ"ג אות י"ב) ומחצית השקל (שם סי' ק"ג).

ב. להוכיח גם ממילה בבין השמשות

הנה למה שכתבנו לכאורה יש להוכיח גם מדינא דמילה בבין השמשות דאסרינן בספק שמניי ספק תשיעי. [ואולי יש לחלק דדוקא במילה אסרינן מדרבנן מכיון דאפשר למחר משא"כ בתקיעת שופר].

ג. אינו אוכל בעזרה לעצמו

אך לענ"ד יש לומר דאף אם נימא דאסור לעשות מלאכה לספק מצוה, דספק לא חשיב צורך, מכל מקום לענין ישיבה בעזרה יש לדון דכל שאינו עושה לצורך עצמו, שרי. וצריך תלמוד.

חיוב האב למול בנו הגדול

הנה איתא בגמרא קידושין (כ"ט א') האב חייב למול בנו, דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו. ואחרי שהגדיל הבן ונתחייב במצוות, חייב הבן למול עצמו.

ודן במנחת חינוך (מצוה ב' במהדו"ח אות ד') בקטן שהגדיל, האם עדיין האב חייב למולו, מי אמרינן דכיון שכבר הגדיל, אין המצוה על האב רק על הבן, או דלמא אכתי הוי מצוה גס על האב, דלא נפקעה מצוות האב. ומסיק במנחת חינוך דאין המצוה על האב, אלא המצוה רק על הבן, והוכיח כך מהא דכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ה) דבנים גדולים אינם מעכבים את אביהם מקרבן פסח, חזינן דמשהגדיל הבן פקע מצוות האב.

והשתא יש לעיין להצד דהאב פטור למול בנו שהגדיל, מהו כשהבן ספק גדול, והיינו שאין זוכרים מתי נולד והלכך אין יודעים מתי נעשה גדול, האם מוטלת המצוה על האב או על הבן.

א. נפקא מינה לענין חומש ממונו

הנה נפקא מינה מי חייב ליתן עד חומש ממונו, דאם החיוב על האב, אם כן חייב האב, אבל אם החיוב על הבן אם כן חייב הבן.

ונראה לכאורה דכיון דהוה ספק אם גדול או קטן, ממילא הוה ספק מי מחוייב, והנה שניהם ספק מחוייבים, ונמצא דכל אחד בפני עצמו חייב בספק מצוה, ובפשוטו בספק מצוה גס חייב עד חומש ממונו, ובנידון דידן יתחלקו בחומש. [והעירו, דכשעולה שני חומשין כל אחד יתן חומש, וצריך עיון].

ב. באב איכא תרי ספיקות

אלא יש לדון דאין שניהם שוין, אלא האב חייב מדין ספק ספיקא, ספק שהבן קטן, ואף אם הבן גדול, דילמא חייב האב גס כשהגדיל הבן. [והבן יהא חייב רק מספק]. ואם כן רק האב ישלם חומש ממונו.

דנהה מצאנו דפליגי קמאי אם האב חייב למול בנו גס משהגדיל, דהנה לחד גיסא מבואר בפירוש המשניות להרמב"ם (שבת סוף פרק י"ט) דהחיוב למול בנו הוה רק עד שיגדיל. [וכך הוכיח במנחת חינוך מהרמב"ם בדינא דקרבן פסח וכהנ"ל].

[ואגב, יש לעיין בבנו שוטה, אם בגדלות יוצא מרשותו, והנה אם הגדיל ואחר כך נשתטה, בפשוטו אין האב חייב, רק מסתפקנא בשוטה עוד מקטנות].

אמנם לאידך גיסא, הרי מבואר בתשובות הרשב"א (ח"ב סי' שכ"א בסוף התשובה) דאיכא חיוב על האב גס לאחר שהגדיל, [דהרי כתב דכל אלו ששנינו (קידושין כ"ט א') דמצוות הבן על האב, למול ולפדותו ולהשיאו אשה, הוה למצוה ולא לעב, והיינו דאם הגדיל אין כופין האב אבל מצוה איכא].

וכן מבואר בספר החינוך (מצוה שצ"ב) דכתב לענין פדיון הבן דלפי הדומה האב חייב לפדותו אף לאחר שהגדיל, וכתב דכן נראה במסכת קידושין, וכוננו כדפירש במנחת חינוך (שם) מדקתני (קידושין כ"ט א') מצות האב על הבן לפדותו, ומשמע גס בגדול, והתם הרי איתא נמי למולו. [אמנם בריב"ש (סי' קל"א) כתב דבפדיון הבן האב חייב רק על בנו קטן].

ג. חזקת קטנות

אך יש לעיין בהאי ספק קטן, דנימא דמספק הוי קטן ודאי.

ונקדים בזה, דהנה בשב שמעתתא (ג' י"ג) דן אם אמרינן חזקת קטנות והעלה דהוה חזקה (עיי' שם).

ואם כן נימא דהבן הוה בחזקת קטנות, נמצא דהבן פטור למול לעצמו, אלא החיוב מילה הוה רק על אביו, ואם כן רק האב יתחייב בחומש ממונו והקטן פטור לגמרי.

ד. דברי החזון איש דנימא חזקת קטנות

כעין זה יש למילף מדברי החזון איש, דהנה בספר דרך שיחה (ח"א פ' קדושים) איתא ששאלו את הגאון דרך אמונה שליט"א, האם יש לקום לפני אדם שהוא ספק בן ששים, והשיב דהחזון איש אמר דאיכא רובא וחזקה דאינו זקן, דהיינו רוב אנשים פחותים מגיל ששים, נוצריך לומר דאף במסופקים קמן רובם פחותים מששים שהרי ככל שגדול יותר מצוי יותר שנסתלק מן העולם, וגם מפאת חזקה שהוא פחות מששים, דאמרינן דכמו דקודם לא היה זקן, כך גס עכשיו אינו זקן.

מעתה, אם אמרינן חזקה שאינו בגיל ששים כי מקודם היה פחות מששים, אם כן הוא הדין נימא כהנ"ל, דבספק אם נעשה גדול, איכא חזקה שהוא עדיין קטן.

ה. רוב שהוא קטן

הנה העירוני דכמו שיש רוב אנשים פחותים מששים, הכי נמי יש רוב דמוספקים שהינם קטנים, כיון שבכל שנה יש יותר לידות מהשנה הקודמת שהרי העולם מתגדל, ואם כן בספק אם הוא קטן ניזיל בתר רוב דהוא קטן.

אך סברא זו חדשה בעיני ולא העליתיה בכור הבחינה, וחזינן דהשב שמעתתא (שם) כשדן בחזקת קטנות לא אתי עלה מדין רוב.

[ויש לומר דלא שייך רוב דהנידון עליו אם קטן או גדול ותליא במה שכתב בחזון איש (א"ה, אולי כוננו לאה"ע סי' ז' ס"ק ו' סד"ה יש לעיין)].

ו. חזקת פטור במצוות

תו יש לדון לפטור הספק קטן, מפאת חזקת פטור דמצוות. אך תליא

עניני שבת

אם שייך חזקה כשלא היה שייך בזה מקודם. ובעיקר דין חזקת חיוב במצוות וחזקת פטור במצוות, הנה חזינן דטומטום חייב מספק במצוות שאיש חייב ואשה פטורה, ולא דיינינן חזקת פטור, [עיין במשנה בסוף מסכת בכורים (פ"ד מ"ב)].

ובחתיכה ספק חמץ ספק מצה מערב פסח, כתב הגרע"א (וחולין קל"ד א' ד"ה א"ל) דלא אמרינן חזקת היתר שלא נאסרה בפסח. וכן בחזקת חיוב, אם אכל כדי שביעה וספק אם בירך,

ועוד עיין באכל כדי שביעה ומסופק אם בירך ברכת המזון, האם יכול להוציא מי שודאי חייב בברכת המזון. וכתב הגרע"א (גליון שו"ע סי' קפ"ד) דלכולי עלמא יכול להוציא, דהכא אף להרמב"ם חיובו בתורת ודאי מפאת דיש חזקת חיוב במצוות, וכך כתב בתשובות כתב סופר (או"ח סי' ל). אמנם בתשובות הגרע"א במקום אחר (סי' ז') נסתפק אם שייך חזקת חיוב במצוות.

לנער המוקצה מקודם

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' ש"ט סעי' ד') דבמניח מוקצה על הכלי, נעשה הכלי בסיס להמוקצה, כגון במניח אבן על פי החבית, נעשה החבית בסיס להאבן, ואסור לטלטל החבית כלל.

אבל אם לא הניח המוקצה על הכלי, אלא שכח שהמוקצה נמצא על הכלי, לא נעשה הכלי בסיס, ומותר לנער ממנו המוקצה.

ואם אי אפשר לנער המוקצה, אזי מותר גם לטלטל הכלי עם המוקצה. [וכל זה כשאינו לצורך דבר האסור].

ויש לעיין מהו היכא דשכח המוקצה, ויכול עכשיו לנער, ויודע שאחר כך יטלטל הכלי לצורך דבר המותר, ואזי לא יוכל לנער, האם חייב לנער מקודם הטלטול. כגון, באבן שעל פי החבית ועכשיו יכול לנער ממנו האבן, אך אחר כך לא יוכל לנער, דעתיד להכניס שם עוד חביות ועליהם לא יוכל לנער.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דהטעם דביכול לנער צריך לנער, דלא התיירו לטלטל הכלי עם המוקצה אלא כשאי אפשר בענין אחר, משא"כ ביכול על ידי נייעור לא התיירו לטלטלו. ואם כן הכא הרי אפשר באופן אחר, דהרי יכול לנער מקודם.

או דילמא נימא דטעמא דכשיכול לנער ואינו מנער הוה ליה כמטלטל לצורך דבר האסור. ואם כן יש לומר דהיינו דוקא כשיכול לנער בשעת מעשה.

ובאמת בחזון איש (או"ח מועד סי' מ"ז ס"ק ה', וסי' מ"ז ס"ק כ"ב) כתב כהצד השני, דטעמא דחיוב נייעור דהוא משום דאז הוי לצורך דבר האסור. ויש לדון כהנ"ל, דלפי זה באמת חייב לנער דוקא באופן דיכול לנער בשעת מעשה. ואכתי אינו מוכרע.

ב. להסיר מערב שבת

הנה אם נימא דכשאפשר לנער מקודם, באמת חייב לנער מקודם, אם כן כל שכן שחייב להסירו מערב שבת, ואם כן בבסיס לאסור ולמותר, ויודע שבשבת יצטרך לטלטל הכלי, יהא אסור להשאירו כך מערב שבת אם יכול בהיתר. וכמדומה דזה לא שמענו. וצריך עיון.

ג. אמירה לנכרי

הנה יש לעיין כשאי אפשר לנער, אבל יש שם נכרי, ואפשר לומר לו

טבעת שעל בקבוק

ראיתי בספר שלמי יהודה (פ"ו הערה מ"ט) לענין טבעת של פקק שנשאר על הבקבוק אחרי פתיחתו, דלא חשיב מוקצה, דהטבעת בטל להבקבוק מכיון דאינו חשוב.

א. הוכחה מהחזון איש

כתב בשלמי יהודה, דהדבר מבואר בדברי החזון איש (סי' מ"ז ס"ק ט"ו) שכתב שמותר להוריד מעט פסולת מאוכל כי הוא בטל להאוכל. אך יש לחלק, דהתם התיר החזון איש להוריד הפסולת מכיון דלא חשיב טלטול מוקצה אלא תיקון אוכל, אך לא מחמת דפקע מינה שם מוקצה, ואם כן לענין הטבעת, אין לנו ראייה דפקע ממנו שם מוקצה.

ב. מותר לטלטלו עם הפסולת

אך ודאי האי אוכל דיש בו פסולת מותר לטלטלו ממקום למקום לפני שמוציא ממנו הפסולת, אע"ג דיכול ליטול ממנו הפסולת. חזינן דבכהאי גוונא לא חשיב טלטול מוקצה, ואם כן הכא נמי יש לדון לענין טלטול הבקבוק עם הטבעת.

ג. אבן בצד החבית

אך הרי באבן על חבית, כשאינה על פי החבית אלא מהצד, אטו נימא דיהא מותר לטלטל החבית ממקום למקום. וצריך תלמוד.

המכון להוצאת כתבי רבינו זצוק"ל

יומא טבא לרבנן

אנו שמחים להודיע בזה כי יצא לאור עולם ספר "שב שמעתתא" יחד עם חיבורו הגדול של רבינו

"בית אבי"

על כל ספר שב שמעתתא

למעלה מאלף עמודים, בתוספת השלמות משאר כתבי רבינו, ובסופו קונטרס על עניני ביטול ברוב, מפתח ערכים ומפתח ש"ס מפורטים על השב שמעתתא ועל הבית אבי

ניתן להשיגו אצל משפ' גנחובסקי רח' נועם אלימלך 14 ב"ב טל' 0527639733 וכן אצל משפחת פיש רח' הרב קוטלר 21 פינת הרב שך 7 טל' 036188995, 0533149777

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לאהובי תורתך

כל מי שנדבבה ליברי וחשקה נפשו לסייע בהפצת תורת רבינו זצללה"ה ויתרום לכיסוי הדפסת הגיליון של שבע אחד - יוכל לקבל בעזה"ת קובץ של כל הגליונות שיצאו לאור בחמש שנים אחרונות על חומש בראשית המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב. טל' 035703949 L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת וירא

אין יראת אלוקים במקום הזה - והרגוני

"ויאמר אבימלך אל אברהם, מה ראית כי עשית את הדבר הזה. ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה, והרגוני על דבר אשתי". (פרק כ' פסוק י"א-י"ב).

"על דבר אשתי". ואדרכא התרבות והנימוס יבואו בתוך כיסוי למעשה הנבלות, כאילו ומחמת כן היה ראוי להרג. והדברים ידועים ועתיקים שדווקא המדינות שיצאו מתוך תעמולה וסיסמאות של תרבות ויושר, הם אלו שהיו הרוצחים הגדולים ביותר. וברוסיה בזמן סטאלין יצאו מתוך סיסמאות של שלום ואחוות העמים וכיוצא בזה, ואילו למעשה הם אלו שהיו הרוצחים הגדולים ביותר. וכאשר סטאלין רצה להפטר מאחד שחשדו ליריב, היה מוציא פקודה שמחר הוא צריך להרג בשעה פלונית בתאונת דרכים, ועוד לפני התאונה כבר היו מודיעים בתקשורת על הריגתו בתאונה... וכלפי חוץ הוא מראה את עצמו בתור אדם טוב ונוח, אבל בפנימיות, כל הדרכים הם דרכי שחיתות ומרמה.

וכל האוניברסיטה בברלין התייסדה על תואר המידות, והפרופסור הראשי היה דמות להעצמה עולמית של אדם מושלם ויושר, ולמעשה בזמן המלחמה הם אלו שהיו הרוצחים הכי גדולים, ואת כל חכמתם ותרבותם השקיעו ברציחות מנומסות ומתורבות, שכלפי חוץ לא יהיו נראים כרוצחים שפלים וארורים אלא כאנשי מעלה וכבוד.

ויסוד הדברים הוא שבלא יראת שמים אי אפשר לעלות ולהתרומם באמת מהמידות הרעות, שבעת נסיון והתגברות היצר לא יועיל שום חוק ונימוס, אלא ימצאו תירוצים על גבי תירוצים כדי לכסות את העוולה מבני האדם, ויעשוה ללא נקיפות מצפון כלל. וזה מה שהשיב אברהם אבינו לאבימלך אם אין יראת שמים אז "והרגוני" ומה שכלפי חוץ יאמרו שמת מסיבה כזו או אחרת זה רק תירוצים, אבל הסיבה אמיתית היא תהא "על דבר אשתי". וכדי להתרומם מנסינות היצר אפשר רק בכח יראת שמים, ורק מי שיש בו יראת שמים הוא בן חורין מכל המידות הרעות.

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה

ובזה יש לבאר את דברי המשנה באבות (פרק ו' משנה ב') "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", כדי להיות בן חורין מהתאוות והמידות הרעות והשפלות, אי אפשר אלא בכח העסק בתורה. לימוד התורה מקדש ומרומם את האדם, ועל ידי זה מקבל את הכח להתרומם מתחבולות היצר. משום שבלא תורה ובלא יראת שמים, האדם שבוי בתוך המידות הרעות שלו ואין לו אפשרות להתרומם, וכשהיצר בא במלחמה הוא נופל.

ובמדרש באיכה (פרשה ב' אות י"ג) מובא, "חכמה בגויים תאמין, תורה בגויים אל תאמין", הפשט בזה שההבדל בין חכמת התורה לשאר חכמת העולם, הוא שבחכמת התורה האדם מתעלה ומתרומם, קדושת התורה מרוממת את האדם ומעלה אותו מעלה מעלה. ואילו בשאר חכמת הטבע, החכמה אינה קשורה למהותו של אדם, ויכול להיות שאדם יעסוק בחכמת הטבע ויגיע בה להשגות גדולות ונשגבות, עד שיוכל

בביאור טענתו של אבימלך ותשובתו של אברהם יש לבאר, דהנה כאשר אברהם הגיע למצרים ואמר על שרי אשתו שהיא אחותו ומחמת כן לקחו אותה לבית פרעה, כתוב בפסוק (פרק י"ב פסוק י"ט) שלאחר שנודע הדבר לפרעה שהיא אשת אברהם הוא החזיר אותה לאברהם, ואמר לו "למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה, ועתה הנה אשתך קח ולך". ופרש"י, "קח ולך, לא כאבימלך שאמר לו הנה ארצי לפניך, אלא אמר לו לך ואל תעמוד, שהמצרים שטופי זמה הם, שנאמר וזרמת סוסים וזרמתם". מבואר בזה שפרעה אמר לאברהם שייצא מיד ממצרים, שאם הוא ישאר שם עלול מאוד להגיע לידי סכנת נפשות מחמת אשתו, ובלא שום דין ומשפט יכולים להורגו על דבר אשתו, ועל כן הדבר הרצוי ביותר כדי לשמור על חייו הוא לצאת מהעיר.

אבל אצל אבימלך ההנהגה היתה שונה, שבעת שנודע לו ששרה היא אשת אברהם ולא אחותו, הוא ביקש ממנו להשאר בעירו ונתן לו אפשרות לשבת במקום הטוב שירצה, וכמו שכתוב בפסוק (פסוק ט"ו) "ויאמר אבימלך הנה ארצי לפניך, בטוב בעיניך שב", ופרש"י "הנה ארצי לפניך, אבל פרעה אמר לו הנה אשתך קח ולך, לפי שנתירא שהמצרים שטופי זמה". ומבואר שאצל אבימלך ההתנהלות של המדינה היתה עם חוק ומשפט, ולא היה מושג כזה שאדם, יהיה מי אשר יהיה, בא והורג אדם אחר על לא עוול בכפו, ועל כן אבימלך פתח לאברהם את שערי העיר שיוכל לשבת באיזה מקום שירצה, ואין לו ממה לחשוש.

מה ראית כי עשית את הדבר הזה

ומענה על פי זה יש לבאר את דברי אבימלך לאברהם "מה ראית כי עשית את הדבר הזה", שאבימלך טען לו למה היית צריך לשקר ולומר על שרה אשתך שהיא אחותך, הרי אצלנו במדינה אין לך ממה לחשוש, שכאן יש תרבות ונימוס, והכל מתנהל בדרכי יושר מתוך חוקים טובים ומתוקנים לכלל כולו. ובשלמא במצרים שאין שם תרבות ונימוס מובן שיש ממה לחשוש, אבל כאן אין לך ממה לחשוש, ומדוע הוצרכת לכל זאת.

ואברהם השיב לו, "כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה, והרגוני על דבר אשתי", שכל החוקים והתרבות שהמדינה מתנהלת בהם, אין לזה שום ערך כשהם לא באים מתוך יראת שמים. ויסוד הדבר שבמקום שאין יראת אלוקים, כל התרבות וההנהגה שנראים כאילו שהיא מתנהגת על פי דרכי היושר והמוסר, זה רק בחיצוניות, אבל בפנימיות הם ריקים מתוכן ואין בהם לא יושר ולא מידות טובות. ובאמת הם יכולים לעשות את כל התועבות שבעולם, וכלפי חוץ לכסות את זה בסיבות כאלו ואחרות, באופן כזה שיהיה נראה כאילו והנהגתם היא הנהגה טובה וישרה. וממילא גם במקום כזה יש חשש גדול שיסתכן ויבוא לידי "והרגוני", אלא שכלפי חוץ ימצאו איזה סיבה שכאילו מחמת זה הוא צריך להרג, אבל הסיבה האמיתית של ההריגה תהא

בדבריו שמה שאנו רואים אנשים חוטאים בבין אדם למקום, שהם נראים כלפי חוץ כאנשים טובים בהנהגות של בין אדם לחברו, הוא כדי לתת לאדם מקום לנסיון שיחשוב כאילו אפשר להיות אדם טוב בבין אדם לחברו גם בזמן שלא הולכים בדרכי ה'. ומדויק מזה שעל פי האמת צריך להיות שאין מושג כזה של אדם טוב בבין אדם לחברו, בזמן שהאדם לא שומע בקול ה' ומקיים את מצוותיו, שהכל תלוי זה בזה. ומה שכלפי חוץ זה לא נראה כך, הוא רק לנסיון לאדם שאע"פ שבמראה עיניים נראה לו המצב כאילו ואפשר להיות טוב בבין אדם לחברו בלא לקיים את התורה והמצוות, בכל זאת יכיר באמת שזה רק חיצוניות, והאמת האמיתית היא שכל העליה במידות טובות ובבין אדם לחברו היא יחד עם העליה בקיום התורה והמצוות בעניני בין אדם למקום.

ותלך ותתע במדבר באר שבע

"וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת חילד וישלחה, ותלך ותתע במדבר באר שבע".
(פרק כ"א פסוק י"א).

עזבה את האמונה בה' וחזרה לגילולי בית אביה, שאילו היתה עדיין מחזיקה באמונה בה', היתה יודעת שאין טעות בעולם, וה' מוליכה בדרך הזו כי בעת ההיא, היא בדווקא צריכה להיות במקום ההוא. וכך בכל הדרך שהלכו חזק הגר"מ את האיש שהלך עימו לכל יפול ברוחו מהמצב בו הם נקלעו, אלא יבטח בה' ויראה כישועתו.

ובאמת הסוף לא איחר לבוא, והתגלתה להם הסיבה המדויקת שהקב"ה הולכים לעיירה הזו שבה ישבתו בשבת. בעיר הזו התגורר יהודי שנולד לו בן בשבת שעברה, ובשבת הזו היה זה היום השמיני ללידתו, שהוא יום היכנסו לבריתו של אברהם אבינו. אבל בעיירה הזו לא היה מוהל, ועקב מזג האוויר הסוער לא היתה אפשרות לקחת את התינוק לעיר אחרת. וכשניסה להשיג מוהל שיבוא לעיירה לא מצא, ומחוסר ברירה החליט האיש לדחות את המילה עד שימצא מוהל.

והנה אותו יהודי שהלך יחד עם הגר"מ היה מוהל, ולקח עימו לדרכו את כלי אומנות המילה. וכאשר הגיעו יחד לבית אבי הבן כדי לחפש אכסניה לשבת, מיד שאלם אם אחד מביניהם מוהל, וכשהשיבו לו בחיוב היה בטוח שבאו אליו שני שלוחים משמים כדי למול את בנו, כאשר הגר"מ הוא אליהו הנביא, והמוהל הוא אברהם אבינו. וכרוך שמחה קיימו בשבת את מצוות המילה בזמנה כדת וכדין, כאשר הגר"מ כובד בסנדקות.

והנה תועה בשדה

אמנם יש להעיר דהנה בפרשת וישב, כאשר אחי יוסף יצאו לרעות את צאן אביהם בשכם, יעקב אמר ליוסף שילך ויראה את שלום אחיו ואת שלום הצאן, ולאחר שיוסף יצא לדרך בשליחות אביו כתוב בפסוק (פרק ל"ז פסוק ט"ו) "וימצאנו איש והנה תועה בשדה, וישאלהו האיש לאמור מה תבקש".

ולכאורה לפי האמור יש להבין, מדוע כתוב אצל יוסף לשון טעות שהוא "תועה בשדה", הרי יהודי אף פעם לא טועה.

אבל באמת שמעתי לבאר שאין כאן קושיא כלל, שלא כתוב בפסוק שיוסף טעה בדרכו, אלא שהאיש שמצא את יוסף הוא חשב שיוסף טועה בדרך, שאצל יוסף מצד עצמו לא היתה הרגשה של טעות כלל, אלא האמין באמונה שלמה שבהשגחה פרטית הקב"ה הביאו למקום הזה, ואין לו טעות בדרכו כלל וכלל, אלא זה המקום המדויק שהקב"ה הולכנו. ורק האיש שראהו הולך בשדה ללא מטרה מוגדרת היה נראה לו בהליכתו כאילו הוא טועה.

להמציא המצאות חדשות ונפלאות, אבל במהותו הוא נשאר כמו שהיה בתחילה, החכמה הזו אינה מקדשת את האדם ומרוממתו. וממילא "חכמה בגויים, תאמין", שהגויים יכולים להיות חכמים בחכמת הטבע, ללא גבול. אבל "תורה בגויים, אל תאמין", שכת מהותה של התורה היא לרומם את האדם, והגויים שלא קיבלו את התורה אין להם הכח והיכולת להתרומם מעל הדרגה הפשוטה שלהם, ועל כן לא יתכן שיהיה בהם תורה.

וזה היא אחת מתחבולות היצר

הנה הגר"א בספר "אבן שלמה" (פרק ד' אות י"ג) כותב, "רוב המינים והחוטאים בין אדם למקום, הם לפי הנראה טובים בטבע. וזה היא אחת מתחבולות היצר, לפרוש רשת לפני טועי רוח להמשך אחריהם". מבואר

ופרש"י, "ותלך ותתע, חזרה לגילולי בית אביה".

לכאורה יש להבין היכן יש רמז בפסוק הזה שהמשמעות של "ותלך ותתע" הוא "חזרה לגילולי בית אביה", הרי פשוטו של מקרא הוא לומר שהגר תעתה בדרכה במדבר ולא ידעה היכן ללכת, ואין כאן שום רמז על הענין הזה שחזרה לגילולי בית אביה. ובעיקר יש להבין פרש"י בכל מקום מפרש כפשוטו של מקרא, וכשמביא דרשות חז"ל הוא כותב שדבר זה הוא דרש ולא פשט, וכאן פרש"י סותם ולא אומר כלום, שלמד שדבר זה הוא הפשט הפשוט של הפסוק, וקשה הרי לכאורה בפשט הפסוק אין שום רמז לזה.

יהודי לא תועה

הגה"צ רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל ביאר בזה פשט על פי מעשה שהיה עימו, פעם אחת ביום שישי שהה הגר"מ יחד עם עוד אדם מעירו בעיר אחרת, ושניהם עלו על הרכבת הנוסעת לעירם. בדרך היו שקועים בעניניהם, ומתוך כך כשהגיעה הרכבת לתחנה הסמוכה לעירם לא הבחינו בדבר ושכחו לרדת. הרכבת המשיכה בנסיעתה המהירה לערים אחרות, ומאחר שהשבת התקרבה, לא היתה להם ברירה אלא לרדת בתחנה הקרובה שהרכבת תעצור בה. ואכן כך עשו, לאחר זמן הגיעה הרכבת לאיזה כפר נידח רחוק מעיר הבירה, ושניהם ירדו והתחילו לחפש בית יהודי שיוכלו לשהות בו בשבת.

במשך כל הזמן מהרגע שהתגלתה להם הטעות שלא ירדו בתחנה, היה אותו אדם שהלך יחד עם הגר"מ במצב רוח מאוד גרוע, וכל העת התלונן על הטעות שאירעה להם, ומי יודע אם בכלל יהיה להם היכן לשבות בשבת הזו.

הגר"מ עודד את רוחו ואמר לו, "תדע לך אצל יהודי אין אף פעם טעות, טעות יש רק אצל גוי, אבל יהודי - הקב"ה משגיח עליו בכל עת והוא מוליכו בדיוק למקום שבו הוא צריך להיות, ומה ששכחנו לרדת בתחנה, זה לא בטעות ובמקרה אלא זה בהשגחה, הקב"ה מוליך אותנו שהשבת הזו נצטרך לשבות דווקא בעיירה המרוחקת הזו".

והראיה לכך - אמר הוסיף ואמר לו הגר"מ - היא מפרשת השבוע, שכתוב אצל הגר "ותלך ותתע" ומפרש רש"י "חזרה לגילולי בית אביה", ולכאורה קשה מהיכן פרש"י מפרש את הפשט הזה שהפירוש של "ותלך ותתע" הוא שחזרה לגילולי בית אביה. אלא הביאור הוא שאצל מי שמאמין בה' אין מושג של טעות, ואם הוא מגיע לדרך שאינו יודע איך ללכת בה, הוא יודע שההשגחה העליונה הולכה אותו בדרך הזו, וזה המקום שהוא צריך להיות בו. וממילא אם כתוב אצל הגר שהיא הלכה במדבר "ותתע" שהלכה בטעות במדבר הזה, מוכרח הדבר שהיא

"וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו". (פרק כ"ב פסוק י"ג).

נתלשו הקרניים

ולפי זה כתב ב"גן רוח" שי"ל שהזמן שנתלשו הקרניים מהאיל נעשה מחיים בעת שהאיל "נאחז בסבך בקרניו", שהאיל לא יכול היה לצאת מהסבך שהיה בו מחמת קרנותיו שהיו בסבך, וכאשר ראה אברהם אבינו שאינו יכול לקחת את האיל מחמת הקרנות הוא תלש ממנו את הקרנות, ולקח את האיל בלבד ללא הקרנות להקריבו לקרבן עולה.

ודבר זה מרומז במה שהתורה כפלה בפסוק את המילה "איל", וכתוב "ויקח את האיל", ולא כתוב "ויקחהו", לומר שאברהם לקח רק את האיל לבדו בלא הקרנות, שתלש את הקרניים מחיים והשאירם בסבך ולקח את האיל לבדו להקריבה.

פירוש הפסוק הוא באופן זה **"וישא אברהם את עיניו, וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו"** - אברהם ראה את האיל נאחז בסבך בקרניו, וראה שמחמת כן אינו יכול לקחת את האיל, שאין אפשרות להוציא את קרנותיו מתוך הסבך. ומשום כן וילך אברהם ויקח את האיל - שהלך ולקח את האיל לבדו בלא הקרנות, שתלש את קרנותיו מחיים, ויעלהו - את האיל לבדו בלא הקרנות לעולה תחת בנו".

בעל מום בתלישת הקרניים

ויש להוסיף בזה, דלכאורה יש לעיין מדוע האיל לא נעשה בעל מום כשנתלשו ממנו הקרניים, אבל באמת בגמרא בבכורות (דף מ"ד א') כתוב שכל הדין שבהמה נעשית בעל מום כשנתלשו ממנה הקרניים, זהו דווקא אם נתלשו הקרניים עד הסוף ולא נשאר מחובר לגוף הבהמה כלום, אבל אם נשאר מעט מחובר לבהמה איננה נעשית בעל מום וכשרה להקריבה. וברמב"ם (הלכות איסורי מזבח, פרק ב' הלכה ד') כתב את כל מומי הבהמה לגבי הקרניים כתב "אם ניטלו קרניה וזכרותן עמהן, ולא נשאר מהן כלום". שאם נשאר מעט מחובר לבהמה אין זה מום. ולפי זה כשאברהם תלש את הקרניים מהאיל, הקפיד שלא לתלוש את זה עד הסוף, וממילא נשאר האיל שלם ולא נעשה בעל מום, והפשט בפסוק "ויקח את האיל" היינו שלקח את האיל בשלמותו ללא שנפגם ממנו משהו מחמת תלישת הקרנות.

לכאורה יש לדקדק מדוע כשאברהם לקח את האיל כתוב בפסוק "ויקח את האיל", הלא די היה לכתוב רק "ויקחהו", שהרי בתחילת הפסוק כבר הזכיר את ענין האיל וכתב "וירא והנה איל", וממילא כאשר הפסוק מסיים שלקח את האיל גם אם לא היה כתוב את המילה "איל" הדבר מובן מאליו שמדובר על האיל שהתחיל בו הפסוק, ולשם מה הפסוק הוצרך לחזור שוב ולכתוב את המילה "איל" ולא די היה לכתוב "ויקחהו".

ובספר "גן רוח" מיישב, והנה בפרשת יתרו בעת שהקב"ה אמר למשה להזהיר את כלל ישראל שלא יעלו להר סיני עד שישמעו את קול השופר לאחר מתן תורה, וכתוב בפסוק (שמות, פרק י"ט פסוק י"ג) "במשוך היוכל המה יעלו בהר". ופרש"י, "במשוך היוכל, כשימשוך היוכל קול ארוך הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות. היוכל, הוא שופר של איל וכו', ושופר של איל של יצחק היה". מבואר ברש"י שהשופר שהיה בעת מתן תורה, היה מהאיל שהקריב אברהם בעת עקידת יצחק, תחת יצחק.

והקשה הרמב"ן איך יתכן שהקריב של האיל נשאר קיים ועשו ממנו שופר, הרי כתוב בפסוק שאברהם הקריב את האיל לעולה, ובמשנה בזבחים (דף פ"ה ב') כתוב שבקרבן עולה מקריבים לעולה את כל הבהמה וגם הקרניים קרבות עימה על גבי המזבח, ודינם בשריפה כמו הבשר. וממילא כאשר אברהם הקריב את האיל לעולה בוודאי קיים בו את כל דיני עולה, והעלה גם את הקרניים לשריפה על גבי המזבח, ואם כן קשה מהיכן היה בעת מתן תורה שופר "אילו של יצחק", הרי השופר הזה נשרף מיד בעת הקרבת האיל.

וברא"ם מיישב בדעת רש"י, שבגמרא (דף פ"ו א') כתוב שכל הדין שבקרבן עולה הקרניים קרבות יחד עם כל העולה, זה דווקא אם הקרניים לא נתלשו מחיים, אלא היו מחוברות לבהמה עד אחר הזריקה, שאז חל עליהם דין עולה והם קרבות למזבח. אבל אם נתלשו מחיים או קודם זריקה, אין בהם קדושה, ויכול לעשות בהם מה שרוצה. וממילא י"ל שהקרניים של האיל שהקריב אברהם לעולה תחת יצחק בנו, נתלשו מהאיל מחיים או לפני הזריקה, ואז הם לא קרבו לעולה, ועל כן היו קיימים עד זמן תורה וכו' היתה התקיעה.

הגישה אלי עוד כלי

"ויהי כמלאות הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי ואמר אליה אין עוד כלי, ויעמוד השמן". (הפטרת וירא).

נשפך לתוך הכלים הללו ונתמלאו בשמן. ובשעה שנגמרו כל הכלים, אמר לה בנה אין עוד כלי, ונפסק עמוד השמן.

מנין ידעה שיתחברו הכלים

לכאורה יש להתפלא מהיכן ידעה האשה שאם יקחו כלים שבורים יעשה להם נס והשברים יתחברו ויעשה כלי שלם, הרי האשה הזו לא היתה נביאה שכתוב רק שהיא "מנשי בני הנביאים", אבל היא בעצמה לא נביאה, ואם כן מנין לה הנבואה הזו שהכלים השבורים יתחברו יעשו שלמים.

ברכת ה' היא תעשיר

ונראה לומר דהנה בפסוק במשלי (פרק י') כתוב "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עימה", ומבאר החפץ חיים שממון שבא לאדם מצד ברכת ה', הקב"ה שומרו שלא יבוא לו מחמתו שום עצב, אלא מכל הצדדים כולו רווח, וכל מקום שהוא משקיע את הממון הזה הוא רואה רק רווחים ולא הפסדים. כל ענין צער והפסד שייד דווקא במקום שאין בו ברכת ה', אבל כשאדם זוכה ושורה עליו ברכת ה' הברכה כוללת את הכל, ומכל הבחינות הוא זוכה לראות רק טובה וברכה.

כתב הרד"ק, "ויהי כמלאות הכלים, באגדה ובתרגום של תוספתא, והוא כמשלם מניא, ואמרת לבנה קריב לי עוד מאני תבירי דחספא, דמאן דיגזר על מאנן ריקנין דימלון יגזר על מאני תבירי ויתקנון. והוא לקיט מאני שבירי, ומשוי חד על חד, ומתחברי במימרא דה' קודשא בריך הוא. ועמודא דמישחא טייף על כולהון, עד דשלימו כל פסקי מאנייא, אמר ברא לית עוד מנא, ושמע עמודא דמישחא ופסק".

פירוש הדברים, שבעת שנועשה הנס כדברי אלישע לאותה אשה, אחת מנשי בני הנביאים, שלקחה כלים ריקים מכל השכנים ולאחר שהכל היה בביתה לקחה את הכלי שהיה בו אסוך שמן (שהוא מעט מאוד שמן, ובחז"ל כתוב שזוהו כמות שמן כדי לסוך אצבע קטנה של תינוק בן יומו) והתחילה לשפוך אל הכלים הריקים, ונעשה נס והשמן התרבה ונשפך מהכלי שהיה בו אסוך השמן עד שמילאה את כל הכלים הריקים. ומעתה מביא הרד"ק מהתוספתא שכאשר נגמרו הכלים הריקים, אמר האשה לבנה שיחפש בבית כלים שבורים מחסר, ויביא אליה, ומי שגזר על הכלים הריקים שיתמלאו בשמן יגזור גם הכלים השבורים שיתוקנו. ובנה עשה כדבריה, הביא את כל שברי הכלים שהיו בבית, והניח את השברים זה לצד זה, והכלים התחברו יחד על פי דיבורו של הקב"ה, ונעשו כלים שלמים. ועמוד השמן שנשפל מהכלי שהיה בו אסוך שמן,

ומעתה י"ל שכאשר האשה ראתה ששורה בביתה ברכת ה' בצורה כזו מופלאה, היה ברור לה שבעת הזו שהברכה קיימת והכלים הריקים מתמלאים בשמן, בוודאי שכל הבית מלא ברכת ה'. וממילא פשוט הוא שכשם שכלים ריקים מתמלאים בשמן, כך ברכת ה' תחול על כלים שבורים שיתחברו ויעשו שלמים, וכאשר יקחו את כל שבירי הכלים ויניחו אותם זה לצד זה, תחול בהם ברכת ה' ויתחבר הכלי ויעשה כלי שלם. ובאמת כדבריה כך היה, שהגם שלא היתה נביאה לא נפל דבר אחד מכל דבריה, ושבירי הכלים התחברו אחד אל אחד ונעשו כלי אחד.

עד שיחיו המתים

והנה כברכה שהיתה להם בשמן כתוב בפסוק שאלישע אמר לה, "לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, ואת ובניך תחיי בנותר". ובמדרש בפרשת נח (אות ל"ה) כותב, "ואת ובניך תחיי בנותר, עד שיחיו המתים". רואים ששמן כזה שבא להם בברכה ה', הברכה שורה בו לעולם ועד, עד כדי כך שנותר השמן קיים עד שיחיו המתים והאשה וצאצאיה ניזונים ומתפרנסים ממנו.

לא לבאשו לך

והנה ברד"ק מביא עוד מדברי התוספתא, שכאשר אלישע אמר לה "לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, ואת ובניך תחיי בנותר", היא טענה לו שמפחדת למכור את השמן, כי חוששת שבשעה שתמכור את השמן הזה ויתפרסם הדבר שהוא שמן נס, יבואו בני אחאב ויגנבו ממנה את כל השמן והכסף שתרוויח ממנו, וז"ל "הדרה ואמרה ליה, מה נעביד מבני דאחאב אי שמעי עלי ואנסי לי". וכתב שאלישע השיב לה "מתיב ואמרה לה, דסגר פומא דכלבי דמצרים, ועתיד למיסגר פום אריותא דדניאל, יטמטם עינוהי דבני אחאב ויסגר אדניהון דלא לבאשו לך". פירוש, אמר לה מי שסגר את הפה של הכלבים במצרים, ומי שעתיד לסגור את הפה של האריות שלא יאכלו את דניאל כשזרקוהו בגוב האריות, הוא יסגור ויבלבל את עיניהם של בני אחאב ועיני אדוניהם שלא יעשו לך רע.

כלי ריק

מעשה היה אצל הרב החיד"א שהגיע אליו אדם עני ואביון וביקש ממנו כתב המלצה שיוכל להסתובב עימו בעירו ובשאר הערים, ואנשים יתרמו לו מממנום. החיד"א רצה לעמוד על טיבו וחכמתו של האיש הזה, כדי שיוכל לכתוב עליו בהמלצה שבחים כפי מה שיש בו. והתחיל לדבר עימו בכמה נושאים שמתוכם יוכל להכיר את מהותו, ובכל נושא שדיבר עימו מצאו איש ריק, שאינו מבין בזה דבר וחצי דבר. וכשכתב את ההמלצה כתב בתוך הדברים, "מעיד אני במעלת האיש הזה, שאם היה בזמן אלישע לא היה פוסק השמן".

העני הזה הלך עם ההמלצה הזו, ועשה עימה הון רב, כאשר כולם בטוחים שהחיד"א התכוון לרמוז בדבריו הללו דברים נסתרים, על מעלתו ורוממותו. עד שהעני הגיע אל אחד מהרבנים, וכשהרב התחיל לדבר עימו מיד ראה שהוא איש ריק מכל חכמה ותבונה, ומיד הבין הרב את כוונת החיד"א שכוונתו לרמוז על כך ולומר שאילו היה בימי אלישע לא היה פוסק השמן, שכל מה שפסק השמן הוא משום שנגמרו הכלים הריקים, ואילו הוא שכלי ריק הוא, אם היה שם היה נחשב שיש עוד כלי ריק...

בשיגיע השידוך – זה ירוץ

החזון איש ראה שהיא לא משיבה, פנה אליה שוב, ואמר "אני רוצה לדעת מה את עושה במצב כזה, איך תמצאי את ביתם של משפחת לוי?". הבחורה ראתה שהשאלה היא אמיתית, והחזון איש רוצה לקבל תשובה, התחילה להשיב בהיסוס מה ואמרה, "אני אדפוק בדלת הראשונה בבנין, וכשפתחו אני אשאל אותם, האם כאן זה משפחת לוי".

החזון איש קיבל את תשובתה והמשיך בשאלה, "ומה תעשי אם יענו לך שכאן זה לא משפחת לוי, אלא משפחת כהן?".

השיבה הבחורה, "אשאל האם גרים כאן בבנין משפחת לוי".

מעתה המשיך החזון איש ואמר, "ואם יאמרו לך שגרים כאן משפחת לוי, את כמובן תשאל היכן הדירה שלהם, והם יענו לך שהיא בקומה רביעית בדירה האחרונה מספר 12".

והוסיף ואמר, "תארי לך שאת דופקת בדלת הראשונה, וכשאומרים לך שכאן זה לא משפחת לוי אלא משפחת כהן, את תתחילי לצעוק עליהם 'מה החוצפה הזו למה זה לא משפחת לוי, עד שטרחתי לבוא לכאן אתם אומרים לי שאינכם משפחת לוי', וכי שייך לטעון כזו טענה? בוודאי שלא! מה יש לצעוק על כך שאינם משפחת לוי, משפחת לוי גרים בקומה העליונה, ובקומה הראשונה גרים משפחת כהן, מי שרוצה לפגוש את משפחת לוי עולה למעלה ומגיע אליהם, ואין שום סיבה לצעוק ולכעוס על כך".

עתה פנה החזון איש אל הבחורה ואמר, "תדעי לך, ברגע שמציעים לך שידוך מסויים, ואת שומעת תשובה שלילית מהצד של הבחור, הפשט בזה הוא שהשידוך הזה הוא לא השידוך שלך! את צריכה להתחתן עם אחד שנגיד קוראים לו לוי, ולא כהן. ואם היתה הצעה של כהן, והוא אמר לך תשובה שלילית האם שייך לצעוק עליו למה אתה כהן ולא לוי? להפך, את צריכה להודות שברוך ה' לא התחתנת עם מישהו שהוא לא השידוך שלך. אין בזה שום ראייה שאת יותר טובה או פחות טובה ממה שאת באמת בעצמך, אלא פשוט זה לא השידוך שלך! ברגע שיבוא השידוך שלך – שיבוא הבחור ששמו לוי, תראי שהשידוך ירוץ במהרה ולא תהיה שום תשובה שלילית".

ובאמת כך הוה, בשעה שהגיע השידוך המיועד לאותו בחור, לא היו בו שום עיכובים ובזמן קצר התנהלו הענינים עד שזכתה להיות כלה בשט"מ.

לקראת היארצייט של קודש הקודשים רבן של ישראל רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצוק"ל – מרן החזון איש – החל בשבת זו ט"ו מרחשון, נביא מעשה שסיפרו הגר"צ פלמן זצ"ל, כפי שנשמע מפי הנגיד מישרים הג"ר מנחם שטיין שליט"א ששמעו מהגר"צ, שסיפר ששמע את הדברים הללו מפי בעלי המעשה. ואלו הם דבריו –

מעשה היה בבחורה טובה, ממשפחה טובה, וכאשר הגיעה לתקופת השידוכים כל שידוך שהוצע לה לא התקדם לשלב המעשה, אלא בדרך כלל הבחור לאחר פעם או פעמיים היה מוריד את ההצעה הזו בתירוץ כזה או אחר, וכך עברה במשך תקופה ממושכת הרבה הצעות, וכולם לא חפצו בה.

הרגשתה של הבחורה היתה מאוד פגועה מהמצב הזה, שכולם אינם חפצים בה, ובזמן שיתר בנות גילה כל אחת בזמנה מוצאת את זיווגה, הרי היא נשארת בודדה וגלמודה וכולם דוחים אותה השכם והערב.

יום אחד החליטה במר ליבה להכנס אל החזון איש, ולבכות לפניו על מצבה, אולי מתוך החרד הקדוש הזה תבוא לה הישועה, באיו ברכה או הבטחה. ואכן כך עשתה, נכנסה אל החזון איש וסיפרה לו על מצבה, כשהיא בוכה לפניו ואומרת "האם באמת אני כל כך גרועה, כזאת כלומניקית, שכולם לא רוצים אותי?".

החזון איש שמע בקשב רב את דבריה, וכשסיימה לשפוך את שיחה לפניו, פתח את פיו ואמר לה בצורה שלווה ורגועה, "אני רוצה לשאול אותך משהו, אבל תעני לי על כך תשובה אמיתית". וכך התחיל בדבריו ואמר – "אם למשל אני רוצה לשלוח מכתב למשפחת לוי מרחוב רבי עקיבא 35, ואני אמסור לך את המכתב וכאשר תעברי ברחוב הזה תעלי לביתם ותמסרי להם את המכתב. ואת הולכת ומגיעה לבנין הזה, ואת רואה שמדובר בבנין גדול עם הרבה דיירים ואין בו תיבות דואר שכתובים בהם שמות הדיירים, וכשאת מתחילה להתבונן בדלתות את רואה שגם ברוב הדלתות לא כתוב שם המשפחה, מה תעשי כדי למצוא את משפחת לוי?".

סיים החזון איש את שאלתו, והמתין לתשובתה של הבחורה. הבחורה היתה נבוכה מהשאלה שפתאום החזון איש שואל אותה, שלכאורה אינה קשורה לנושא, ושתקה במבוכה.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

- למעשה, אתה היית צריך לבוא לביקור הכירות בביתי [כי אני מבוגר]
אבל, כפי שהבנתי, אין לך זמן לכך. נאלצתי אפוא לעלות אליך. האם אפשר
להיכנס?"

"בבקשה, היכנסו, אפשר לשבת."

הזקן התיישב: "אולי כוס תה אם אפשר..."
"עוד מעט הוא יבקש ללון בביתי, מה קורה כאן?!"... חשב היהודי לעצמו,
ומיהר להכין לו כוס תה חם.

"היות ואנו שכנים חדשים, אשמח מאד לקיים עתה מגישת היכרות" והזקן
החל להתעניין: "כמה שנים אתה מתגורר כאן בבנין? כמה ילדים אתם
מגדלים בדירה הזו?" - סדרת שאלות והתעניינות.

לאחר שקיבל תשובות אמר הזקן "מה שאני מבין, כי יש לך עשרה ילדים,
עדיין לא חיתנת ילד, זאת אומרת - שנים עשרה נפשות".
"כן ברוך ה'".

- וכמה חדרים יש בדירה שלך?

- שניים וחצי גדולים, לא קטנים, ומסדרים איך שהוא. אגלה לכם סוד, כי
גם במטבח אני מניח מזרון, ובערב, אחרי הניקיון, ישנים גם שם, ברוך ה'...

- ומדוע שלא תרחיבו קצת?

- לא נורא, מצטמצמים ונדחקים".

- מה יש, וכי לא כדאי להקל קצת על הדוחק?

- האמת שרציתי, אבל הבחנתי כי ישנה התנגדות חריפה מצד אחד השכנים,
או נאלצתי לסגת מהרעיון.

- אבל מדוע שלא תבנה?

- הסברתי לך, מה אני יכול לעשות שלא נותנים לי לבנות.

- רצוני לשאול: אם בכל זאת תרצה לבנות, איך יהיה לך כסף לבניה?

- בבני ברק אין בעיה של גמ"ח, אני כבר אסתדר... החל לגמגם.

- אז אספר לך, יש לי גמ"ח. עוד בהרצליה היה לי גמ"ח גדול, כדאי לך עכשיו
לרדת לקחת טופס, תמלא אותו, ואלווה לך שלושת אלפי דולר".

- אני לא צריך גמ"ח, כבר הסברתי לך - הבעיה הגדולה היא שיש מתנגדים
לבניה שלי.

- עזוב, ראשית כל קח כסף, שיהיה לך בשביל ההתחלה, תחתים על השטר
שלושה ערבים לשלושת אלפי דולר. יש לי גמ"ח גדול, מה איכפת לך.

הוא שוב מסביר לו: "לא זו הבעיה - - -".

"שמע נא מה שאני אומר לך, תרד ותיקח טופס, תקבל את הכסף, תלך
לעירייה לבקש אישורים ותוכל לבנות..."

"מה אתה רוצה מהחיים שלי?"

"אני רוצה את מה שאמרת, שתתחיל לספל בבניה, וקח כסף מהגמ"ח שלי".

"אבל יש בעיה עם - - -"

"זה תשאיר לי אני כבר אספל בנושא".

הביקור הסתיים.

בינתיים הוא יורד ודופק אצל הגרויסער מתנגד - השכן מלמשה, שביקר
אצלו לפני כשעה.

נכנס גם אצלו לביקור: "כמה ילדים יש לך?"

"חמשה ילדים, כולם כבר התחתנו, ברוך ה'".

"כמה חדרים יש לך כאן בדירה?"

"שניים וחצי, ועשיתי מהם שלושה, חסדי ה'".

"אני רוצה משהו לשאול. אין לך ילדים בבית, ועשית משנים וחצי - שלוש,
ולמעלה יש שכן עם שנים-עשרה נפשות בדירה, ישנים שם במטבח עם מזרון
על הקרקע, וכי אין לך רחמנות? ולא זו בלבד, אלא שאתה בא אלי להחסיא
גם אותי, להיות חוסא ומחסיא?" המשיך ודמעות נצנצו בעיניו הישישות
מלאות רחמים.

המשיך הזקן: "אני רוצה לומר לך משהו, שכני היקר, אינני צעיר, דע לך,
כל אחד בחייו חייב להגיע לרחמי שמים, ללא זה - מר מאד. אנו זקוקים

את המים נתן אברהם על ידי שליח

יְקַח נָא מַעַשׂ מֵיִם (יה, ד)

אמרו חז"ל (בבא מציעא פו ע"ב): "אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שעשה אברהם
למלאכי השרת בעצמו - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל [מה]
שעשה אברהם על ידי שליח - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח".

והגמרא מפרשת את המעשים שעשה אברהם בעצמו, והשכר שקבלו בניו:
"ואל הבקר רץ אברהם" - 'ורוח נסע מאת ה', 'ויקח חמאה וחלב' - 'הנני
ממטיר לכם לחם מן השמים', 'והוא עומד עליהם תחת העץ' - 'הנני עומד

לפניך שם על הצור', 'ואברהם הלך עמם לשלחם' - 'וה' הלך לפניהם יומם'.
אבל את המים נתן אברהם למלאכים על ידי שליח - "יקח נא מעש מים",
ואף לבניו שילם הקב"ה על ידי שליח, משה רבינו ע"ה, שנצווה: "והכית

בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם", ומהו יצא מי מריבה.

נשאלת השאלה, מדוע באמת אברהם אבינו נתן את המים על ידי שליח ולא

עשה זאת בעצמו, כפי שעשה בשאר הדברים?

אומר ה"פרדס יוסף" דבר נפלא: אברהם אבינו ע"ה, כל איבריו היו מכוונים

לעשות את רצון ה', ידיו היו פועלות אך רק מעשים שהם בגדר מצוות.

נתינת פת הלחם לאורחים - זו מצוה נתינת החמאה והחלב - גם היא מצוה,

וכך הם הליכה עמם לשלם. אבל נתינת המים לרחיצת הרגלים - כאן כבר לא

היתה מצוה כי באמת לא היו ערביים ולא השתחוו לאבק רגליהם, ממילא ידיו

של אברהם לא זזו, הוא הרגיש שאין בכוחו לעשות פעולה זו, לכן שלח שליח.

בזכות מעשה החסד

וּתְצַחַק שְׂרָה מִקְרָבָהּ לְאִמֹּר (יה, יב)

כתוב בחז"ל שרה אמנו ע"ה אמרה: 'אין לי מעשים טובים בשביל שאפקד',
ולא ידעה שבוזכות הכנסת אורחים זו שמתקיימת כעת, היא זוכה לס

ולהיפקד.

דבר זה רמזו בפיוט בתפילת גשם: "זכור הנוגד בבשורת יוקח נא מעש מים"

- הולדת יצחק היתה בזכות "בשורת יוקח נא מעש מים"...

הבוקר, אחרי תפילת שחרית, פגש אותי חבר שלי, יהודי חסיד גור, ואמר

לי: אתמול קמתי משבעה על אבי. בוא ואספר לך עליו משהו שיהיה לעילוי

נשמתו, כיון שאבי היה בעל חסד עצום. מעשה שהיה:

הוא עבר את מאורעות המלחמה העולמית וכאשר עלה לארץ ישראל התגורר

בהרצליה. בזקנותו עקר את מגוריו לבני ברק.

ביום השני לבואו לדירה החדשה בבני ברק, דפק אצלו יהודי בדלת:

"שלום עליכם, ר' איד! אני שכן ותיק כאן בבניין". הזקן הכניס אותו פנימה

התיישבו בשמחה.

השכן פותח בדברים: "עליך לדעת כי כאן, בבנין, ישנו סכסוך, לא ממש ריב,

אבל בעיה, והיא: אחד השכנים מעוניין לשפץ את דירתו, ואנו כמובן לא

מסכימים כי הבניה גוררת לכלוך ורעש וכי, רק, שלנו אין כל כך את הכח

למנוע ממנו את הדבר, וכיון שאתה הגעת להתגורר, והנך יהודי מבוגר - לך

תהיה אפשרות אמיתית לשעון ולתבוע כי הבניה תקשה עליך מאד, וכי לא

באת לבני ברק בשביל לסבול רעש ולכלוך, כך אולי נוכל למנוע ממנו את

הבניה".

"מיהו השכן, מה שמו?" שאל הזקן.

נתן לו את השם ואת הקומה: "השכן מלמעלה". הזקן שמע והשניים נפרדו:

"טוב, אני כבר אדע מה לעשות, תודה רבה" הפטיר הזקן.

השכן עזב את המקום, והשכן החדש - הזקן, התרומם מכסאו, נטל את

שבעים וחמש שנות חייו, ועלה בגרם המדרגות אל השכן היהודי מלמעלה -

אותו שכן שרוצה להרחיב את דירתו [השכנים מעוניינים למנוע זאת ממנו].

דפק בדלת, וכשנפתחה אמר: "שלום, אני השכן החדש מלמטה".

- או: שלום עליכם, כן השבוע באתם לכאן מהרצליה, נכון?

לרחמים. ולדעתי, אם אדם מרחם על זולתו, ובפרט על שכניו - ה' מרחם עליו, ואם לא, ממש ביטור'ע רחמנות עליו.

היהודי התרגש מדברי הזקן ודמעות עיניו: "טוב, איך זוג גורנישט [-מהיום אינני אומר מילה ואינני מתעבר]. כי אכן נכון הדבר שהכל זקוקים לרחמי שמים".

"רגע, זו לא חכמה להחליט 'אני לא אומר מילה', הרי לשכן אין כסף לבנות הוא זקוק לגמחיהם, בבקשה תשיג לו איזה גמח של כמה אלפי דולר, אתה מוכרח לעזור לו עם רחמנות אמיתית. אתה מסכים?"

"מה יש לי לעשות איתך, אין ברירה, טוב אעשה כבקשתך".

"אם ככה בא נעלה" - - -

הישיש נכנס לדירתו החדשה ויצא עם בקבוק יין שרף. עלו יחד לשכן והודיעו לו: "באנו לשנות לחיים על חתימת השכנים להיתר הבניה שלך". נכנסו ושתי לחיים בבית השכן, ואחרי כחודש הבניה יצאה לדרך.

הסיפור אמיתי, מעשה שהיה, ממש כמו שסיפרתי לכם!

רבותי. בידעני קא אמינא, כי כל כך הרבה צרות ומריבות עם שכנים, שרובם באים מצרות עין.

ידוע לי על יהודי שהרחיק מהבנין הסמוך כארבעים וחמש מטר, ועם כל זאת שכן מהבנין ההוא הגיע להתלונן כי הבניה לוקחת לו את האוויר, וי, לוקח לו את האוויר מהמדות ה"טובות" שלו - - - נורא ואיום.

אלו מעשים בכל יום, שאפשר להרוויח בהם רבות. תמיד אפשר לקיים מצות חסד: בממונו, ובדיבורו - להחיות את השני, לשוחח איתו ולדובבו, להועיל ולסייע.

האמנתי כי אדבר

וְשִׁמְרוּ דִּרְךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (יה, יט)

מובא במדרש (בראשית רבה מט, ד):

"רבי עזריה בשם רבי יהודה: מתחלה צדק לבסוף משפט, הא כיצד? אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים. משהיו אוכלים ושותים אמר להם: ברוך א-ל-הם! אמרו ליה: מה נאמר? אמר להם: אמרו 'ברוך א-ל-עולם שאכלנו משלך'.

"אם מקבל עליו וברך - הוה אכיל ושתי ואיל [אם קבל על עצמו לומר זאת - היה אוכל ושותה והולך לדרכו], ואי לא הוה מקבל עליה וברך - הוה אמר ליה [אברהם היה אומר לו]: הב מה דעך [שלם לי על האוכל שנתתי לך]. אמר: מה אית לך עלי? [כמה החוב שאני חייב לך?] אמר ליה [אברהם]: חד קסיט דחמר בעשרה פולרין, וחד ליטרא דקופר בעשרה פולרין, וחד עיגול דריפתא בעשרה פולרין [כוס יין בעשרה מטבעות זהב, לחם בעשרה מטבעות זהב. ואברהם מסביר מדוע המחיר כה

גבוה: מאן יהיב לך חמרא במדברא, מאן יהיב לך קופר במדברא, מאן יהיב לך עיגולא במדברא [מי יתן לך במדבר יין ולחם?].

"מאן דהוה חמי ההיא עקתא דהוה עקי ליה [מי שקיבל את דבריו], בלית ברירה, כדי להיפטר מהתשלום הגבוה] הוה אמר 'ברוך א-ל-עולם שאכלנו משלך', הוה לכתחלה צדקה ולבסוף משפט".

ויש להבין, איזה ענין היה לאברהם באמירה זו של אותם אורחים, הבאה מתוך אילוץ, כדי שלא לשלם את התשלום הגבוה שדרש מהם אברהם, בעוד שלבם לא היה שלם עמם ולא האמינו בבורא עולם? איזה ערך יש לאמירה כזו?

אלא מכאן למדנו כמה גדולה השפעת הדיבור על האדם, שהגם שלבם לא האמינו, אבל כיון שאמרו בפהם "ברוך א-ל-עולם שאכלנו משלך", הדברים השפיעו גם על לבם, ואפשר שיבוא זמן ומכח כך יאמינו בבורא עולם, וכפי שרמזו זאת בפסוק מתהלים (קסו, ה): "הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֶדְבֹר" - מכח שאדם מדבר על האמונה, בסופו של דבר הוא נעשה מאמין באמת, גם בלב.

מצד מדת הדין - צדיק מציל את העיר;

וְנִשְׁאָתִי לְכָל הַמָּקוֹם בְּעֶבְרִים (יה, כו)

אברהם מבקש מהקב"ה שאם ישנם לכל הפחות עשרה צדיקים בתוך העיר, יסלח לכל המקום בעבורם, והוא מקבל הסכמה לתפילתו, כי אם אכן יש עשרה צדיקים, הם יצילו את כל סדום.

רבי מאיר חדש זצ"ל מעלה שאלה, האם המציאות שהצדיק מגן על הדור, נובעת מכח מדת הדין של הקב"ה, או שהדבר נובע מכח מדת הרחמים.

אומר רבי מאיר, אם יהיה מי שיאמר שזו מדת הרחמים, הרי הוא 'שועה בדבר משנה', שהרי אברהם אבינו אומר לקב"ה: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?" מכאן ראייה ברורה, כי מצד מדת ה'משפט', מדת הדין - עשרה צדיקים אמורים להציל את כל העיר.

הגמרא במסכת סנהדרין (צט ע"ב) שואלת: "אפיקורוס כגון מאן? אמר רב יוסף: כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו". אפיקורס הוא מי שאומר, מה מועילים לנו תלמידי חכמים, הרי התלמיד חכם לומד בשביל עצמו,

לומד ונהנה א-מחיה, יש לו עולם הזה ועולם הבא, ומה יש לנו מהתורה שלו? ואומר שם רש"י: "זהם אינן יודעין שעולם מתקיים עליהם".

מוסיפה שם הגמרא ואומרת כי נוסף על כך שהוא אפיקורס, הרי הוא גם מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, כי הרי הפסוק אומר במפורש: "ונשאתי לכל המקום בעבורם". כולם ניצלים בזכות הצדיקים.

לזאת היה צריך את תפילתו של אברהם אבינו, כדי שנלמד ממנו חידוש זה, שכל מה שמציל את העיר ואת העולם, זהו הלימוד של תלמידי החכמים.

הנה לאחרונה נכנסו חיילים לתוך כפרים ערביים והיכו בהם קשות, נהיה קצת שמח בלב, ברוך ה', הרוצחים ימ"ש ילמדו לקח, הראו להם מה זה... מעתה יהיה שקט... ומדוע לא חושבים, הרי בישיבה לומדים כבזו התמדה, כזה געשמאק, זה דאי יגן עלינו, מי שאינו מבין זאת, הרי הוא מגלה פנים בתורה. זכות התורה מגינה, 'תורה מגנא ומצלא', לא רק ללומד אלא - "ונשאתי לכל המקום בעבורם".

לוט החזיק במלאכים והמלאכים החזיקו בו

וַיִּפְצַר בָּם מֶאֱדָרְסוֹ אֱלֹוִי וַיְבֹא אֶל בֵּיתוֹ (יט, ג)

נראה מה שחז"ל מלמדים אותנו, בפרקי דרבי אליעזר.

מעשה החדש שעשה לוט עם המלאכים, נעשה במסירות נפש כפשוטו. הוזהר הקדוש כבר הקשה, איך לוט עשה הכנסת אורחים, הלא שרפו את בתו על מעשה החדש שעשתה, ואיך אינו מפחד לעשות חסד?

אומר הוזהר הקדוש: הוא עשה זאת בלילה, אחרי שהפקחים כבר סיימו את עבודתם לאותו יום. ועם כל זאת, היתה זו מסירות נפש.

אך הוא לא מסתפק בהזמנה בעלמא. גם אחרי שהם דוחים את הזמנתו ואומרים: "לא, כי ברחוב נליך", לוט אינו אומר: 'טוב, אני רציתי לעזור, הם לא רוצים? מה אני יכול לעשות?' לא ולא! לוט אינו מוותר: "ויפצר בם מאד".

בפשטות, ויפצר בם" הכוונה שהוא ביקש, התחנן, שכנע אותם לבוא אל ביתו.

אבל חז"ל בפרקי דרבי אליעזר מפרשים אחרת: "החזיק בידם שלא ברצונם לתוך ביתו, שנאמר: 'ויפצר בם מאד'. הוא ראה שהם לא רוצים, והרי ידע שלישון ברחובות סדום זו סכנת נפשות. מה עשה? תפס אותם בידיהם וגרר אותם אל ביתו! ומה היה שכרו?

אומרים חז"ל (שם): "כשם שהחזיק לוט בידיו של המלאכים והכניסם לתוך ביתו, כך החזיקו בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו והוציאו אותם מחוץ לעיר, שנאמר: 'ויתמהמה ויחזיקו האנשים'".

הכל במדה כנגד מדה: אתה תפסת את המלאכים וסחבת אותם הביתה? גם אותך ואת משפחתך יתפסו בידיכם ויצילו אתכם

מהפיכת סדום.

ומה עשו? "ויניחוהו מחוץ לעיר". זרקו אותו מחוץ לעיר.

מספרת התורה: "וַיְהִי כְהוֹצִיאָם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ עַל נַפְשָׁךְ -" דיין להציל נפשות, אל תחוס על הממון. "אֶל תְּבִישׁ אֶתְרִיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכְּבָה הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ מִן תַּסְפָּה" - עליך לרוץ אל ההר.

וכאן צריך להבין: המלאך תפס אותו, את אשתו ואת שתי בנותיו, והניחם מחוץ לעיר. כמו מטוס - ברגע אחד היו מחוץ לעיר. כעת אומרים לו: "ההרה המלט". והלא לכאורה אותו 'שרמפ' - אותו מלאך - שהביא אותו עד הלום, אל מחוץ לעיר, יכול היה להמשיך עוד מרחק קצר ולהביאו עד ההר. מדוע הורידו ביציאה מן העיר והורה לו לרוץ ברגליו אל ההר?

אלא שלוש היה צריך לעשות תשובת המשקל: לוט, לוט! איך הגעת לסדום? עם שרמפ? לא. עם הרגליים הגעת. אם כך, גם את הברירה מסדום עליך לעשות עם הרגליים. כשם שבאת עם הרגליים - תברח עם רגליים, "ההרה המלט".

מדה כנגד מדה. מיידגי!

מעשי ראובן

לאחר שחיבור הדיאלוג ליד ימינו של רבי ראובן זצ"ל התקלקל, ביקשו הרופאים לנתח את יד שמאלו כדי שיוכלו לחבר דרכה את צינורות הדיאלוג. הידוק רצועות התפילין חוסם את עורקי היד ולאחר מכן אין אפשרות לבצע את טיפול הדיאלוג. רבי ראובן שחשש שבנקבות הניתוח לא יוכל להניח תפילין, לא אבה לדבר בשום אופן. הרופאים עשו מאמצים רבים לשכנעו והביאו רופא מומחה שהראה לו כיצד אפשר להניח תפילין על היד בלא להדק את הרצועות, אך רבי ראובן עמד איתן בסירובו.

בעקבות זאת, הוצרכו לנתחו דרך עורקי הלב, דבר הגורר סיכון לסיבוכים וזיהומים, אולם רבי ראובן עמד על דעתו וזעק במר ליבו: "אם איני יכול להניח תפילין כהלכה, לשם מה לי חיים?"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת וירא | שנת תשע"ח | גיליון 14

עומק מידת החסד של אברהם - אכילה שתייה לווייה

ובמקו"א נתבאר בחסדי השי"ת (מאמר פתיחה לזאת ליעקב - גיטין "בכבוד התורה מדבר"). דיש כאן חידוש גדול, שהרי כ' רש"י (מלכים ב' ד ד) אין דרך מעיין לזוז ממקומו, אלא כדברי הגמ' (שבת לא:) לענין המשכן דחשיב סותר ע"מ לבנות במקומו משום "דכיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמיו", והי' מו"ר מרן הגר"ח שמואלביץ זצלה"ה (וכן מטין משמ"ל דמון הגר"ט זצוקלה"ה) אומר בזה דבר בפלא, משל למה הדבר דומה לאם הנושאת את בנה הקטן שזה עתה נולד בחיקה, והנה האם הולכת ממקום למקום, ומתרחש אצלה שינוי מקום כסדר, אכן לשנתבונן בבין שרק האם היא שמשנה את מקומה אבל התינוק הנמצא בחיקה הוא תמיד באותו מקום כי מקומו הוא בחיק אמו, אין לו שום מקום אחר וקביעות אחרת, ועד"ה היה בכלל ישראל במדבר שכל מציאותם היתה "על פי ה'" על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כל המהלך של המדבר היה על פי ה', אכלו לחם אבירים, הסתופפו בצילא דמהימנותא, ושתו מי מעיין המתגלגל עמהם כביכול בחוק של מעלה, שם ה' מקומם וקביעותם, ע"כ "במקומו דמיו", ללא שום שינוי מקום, וממילא גם המעיין לא היה זה ממקומו, שהרי הוא שרוי ומצוי באותו מקום שהיו הם שרויים ומצויים. והכל היה בבחינה של "הביאני המלך חדריו", כל זה הוא פרי מעשי הכנסת אורחים של אברהם, הקב"ה אף הוא הכניסנו והביאנו חדריו, ושם זן אותנו ופרנס במזון של מעלה.

והנה כתיב (בראשית יט כד) וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מואת ה' מן השמים. וברש"י "והוא שאמר הכתוב כי הם ידין עמים וגו' כשבא ליסר הבריות מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן מן השמים, 'הגני ממטיר לכם לחם מן השמים', ואפשר לומר, דהגדר דמאותו מקור אלקי עליון שנמשך השפע של המן, שהוא המקור של "מדה כנגד מדה" בהאי ענינא דהכנסת אורחים, ומאותו מקור עצמו בא מהפכת סדום ועמורה. כי מעיקר ענינה של סדום הי' "בואו ונשכח תורת רגל מארצנו", והמעשה בפועל ממש על סדום ועמורה שנזכר להדיא בתורה, הוא המעשה של לוט והמלאכים, שגם כשהוא בא בטענה של כי על כן באתם בצל קורתי, ויאמרו גש הלאה וגו', הרי מאותו מקור של רחמים באו והפכו, מהפכת סדום ועמורה, וה' המטיר על סדום ועמורה וגו' [ועד"ה] כ' רש"י בפ' וירא שם (י"ח ט"ז) וישקיפו וגו' כל השקפה שבמקרא לרעה וכו'. יעו"ש ברש"י ודו"ק].

והנה אי' במכילתא בריש פרשת ויהי בשלח פרעה, אין שלוח בכ"ו אלא ליווי, שנא' ואברהם הולך עמם לשלחם, הפה שאמר וגם את ישראל לא אשלח הוא שאמר אנכי אשלח אתכם ואת טפכם, ומה שכתב גטלו - "לא תתעב מצרי" ע"כ. וכ"ה במד"ר ומד"ר וצ"ב ענין המדה כנגד מדה שבכאן מה שזכו לאיסור לתעבם תמורת הליווי שליוו אותנו. ועוד יל"ע דהא כתיב "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כב ח) וברש"י, אע"פ שזרקו זכוריהם ליאור, מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הצורך - היינו בזמן הרעבון שבאו יעקב ובניו למצרים - וכ"ה בבעה"תו"ס שקירבום בתחילה, וכ"ה בברכות (סג:) פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש וכו', לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים ק"ו ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמו שנא' ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמחת שרי מקנה על אשר לי, כך המארח ת"ח בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אכ"כ. ועכ"פ אי' דהטעם של "לא תתעב" הוא משום שקירבום בתחילה, וא"כ מהו דאמרי' ומה שכתב גטלו וכו' שהיה זה בזכות הליווי שלהם, והלא הוא מקרא מפורש דהוא משום הנ"ל וצ"ב.

בפרשת השבוע לומדים אנו על פרשת החסד של אברהם אבינו, וראוי לנו להתבונן בפרשה זו. הנה מצינו בחז"ל שהמנן בא בשכר חמאה וחלב שנתן אברהם אבינו למלאכים, כדאמרי' ב"מ פו; ועיי"ש בגמ' בשכר ג' זכו ג' בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לענני כבוד, בשכר יוקח גא מעט מים זכו לבארה של מרים. ויעוין רש"י זכו לשלש, שלש מתנות שניתנו להם ע"י משה ואהרן.

וביאור ד' רש"י הוא עפ"י הגמ' (תענית ט.) ג' פרנסים טובים עמדו להם לישראל ואלו הן משה ואהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן באר וענן ומן, באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה, עיי"ש. וזו כונת רש"י (ואך צ"ע שלא הזכיר מרים). ולכאורה בא רש"י לישב את קושית מהרש"א מד' הגמ' הזו, שמבואר שהמנן בא בזכות משה ואהרן ומרים, ואילו הכא בב"מ איתא דהוא בזכות אברהם (יעוין שיחות מוסר למו"ר מרן זצוקלה"ה מאמר ח'), וזהו שבא רש"י לישב, דהנה בב"מ אי' "בשכר", ובתענית אי' "בזכות", והגדר הוא דאכן המנן והבאר והעננים ניתנו בתורת שכר על מעשי אברהם, אבל עצם ירידת המן והבאר והענן באו על ידם של משה ואהרן ומרים שהם היו הצינורות שהמנן ירד ושיהא הבאר והענן. וזהו שכל רש"י "ניתנו להם ע"י משה ואהרן", וכן ל' הגמ' "ניתנו על ידם". וזהו גדר "זכות", דהוי בגדר "חמרא למרי" וטובותא לשקיה, אברהם הוא בחינת "חמרא למריה" דהוא מונח בעצם המעשים של אברהם, אבל השקי' הוא משה אהרן ומרים שעל ידם ניתנו - המתנות, והיינו דגודל זכותם הוריד בפועל את המן והבאר וענני הכבוד, שנוצרו ונתחדשו ע"י מעשי אברהם ודו"ק.

ונתבונן היטב בעומק במהות הדבר. הנה בפסוק בתהילים (עח יט), וידברו באלקים היוכל א-ל לערוך שולחן במדבר, ואח"כ כתיב: ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו לחם אבירים אכל איש צידה שלח להם לשובע. והיינו שירידת המן הוא בחינת עריות שולחן. ונראה הגדר בזה, עפ"י ד' הגמ' (סנהדרין לח.) ת"ר אדם נברא בע"ש כדי שיכנס לסעודה מיד שנא' חכמות בנתה ביתה, חצבה עמודי' שבעה, טבחה טבחה, מסכה יינה, אף ערכה שולחנה, שלחה בערותיה. זו מדתו של הקב"ה שברא את כל העולם כולו בחכמה, חצבה עמודי' שבעה אלו ז' ימי בראשית. טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה, אלו ימים ונהרות וכל צרכי בני אדם, שלחה בערות' תקרא זה אדם וחור. והרי שכל הבריאה על כל פרטי' ועניני', היא עריכת שולחן לפני אדם וחור. וכך הוא עבור כל אחד ואחד תדיר, וכלשון הגמ' (קידושין לב.) הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לכל אחד ואחד. והרי שכל הבריאה היא "עריכת שולחן" לכל אדם ואדם, ומהו החידוש של המן, אכן עריכת השולחן במדבר ע"י המן היתה בחינה גדולה יותר, שהקב"ה כביכול הכניסנו ל"ביתו", וכדכתיב הביאני המלך חדריו גילגלה ונשמחה בך. ופירש"י לתוך היקף ענניו, וכביכול ערך לנו שם בביתו שולחן עם לחם אבירים שהוא מזון שמלאכי השרת משתמשים בו, יעוין יומא ע"ה ב', וברמב"ן בחומש שמות ט"ו ד' דהוא בבחינת "זיו השכינה שהתגשם", ועיין לשון הרמב"ן בפ' המן "אבל המן נוצר להם עתה יצירה חדשה בשמים כענין מע"ב והוא מה שאמרו בו שנברא בין השמשות". תמיד הקב"ה בונה לנו בית השייך לנו, ונותן לחם השייך לענינו, אבל הכא היה "לחם אבירים" ענין שמימי, ויחד עם המן ניתנה דעה, כדברי בעה"ט פ' עקב (דברים ח ג) למען הודיעך מלמד שבאכילת המן ניתן להם דעה. והיינו שהכל היה בבחינת הכנסת אורחים לתוך ביתו של הקב"ה, ולא שנתן להם אוכל כמו שהוא זן ומפרנס את כל העולם.

וגם הבאר שזכו לו ישראל במדבר הייתה באותה בחינה, וכדברי הגמ' (שבת לה.) שנקרא מעיין המיטלטל, שהי' מתגלגל עם ישראל במדבר בזכותה של מרים.

◀ נכתב על דעת הכותב בלבד ▶

ואשר יראה בזה בחסדי הש"ת עפ"י ש" הרמב"ם (פי"ד מאכל הי"ב) שכן הלוי מרובה מן הכל, והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנתן בה, מאכל עובדי דרכים ומשקה אותם ומלווה אותם, וגדולה הכנסת אורחים יותר מנקבלת פני השכינה וכו' וליווים יותר מהכנסתם. ונ' מוכח מלשון הרמב"ם דהגדר הוא דאין הלוי מצוה בפ"ע, רק הוי השלמה להכנסת אורחים, וביותר דנותן צורה אחרת ואופי אחר לכל ההכנסה, וכך הוא צורת ההכנסה של אברהם שהי' יחד עם לויה, דזה נותן אופי אחר וצורה אחרת לכל ההכנסה, ובלא לוי הוי חפצא אחרת של הכנסה, וזהו החוק שחקקו אברהם. וזהו שכתב רש"י (כתובות ח.) אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, ופירש רש"י שגמל חסד שנאמר "ויטע אשל" כמש"כ רש"י שם, והיינו דזהו החפצא דגמילות חסדים של אברהם שהי' "אשל" - חטיבה אחת, של אכילה שתיה ו ל ו י ה. ועיי' ברמב"ם ריש פי"ד מהלכות אבל, מ"ע של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים וכו' ולהכניס הכלה ול ל ו ו ת ה א ו ר ח י מ, וצ"ב שלא כ' להכניס אורחים וללוותם, וכמש"כ בה"ב גבי אברהם, וצ"ל דנכלל בללוות, דל"ש לוי בלא הכנסה, אכן צ"ב דנקבע כל שם המצוה ע"ש הלוי, ומוכח כנ"ל, דהלוי מגדירה את ההכנסה, והוי חפצא מיוחד דהכנסת אורחים.

וגדר הדבר הוא כך, דאפשר שיהיו שני מיני הכנסת אורחים, חדא מחמת הרגשת הצורך של האורח והשתתפות בצערו שהוא רעב וצמא וע"כ הוא משיב את רעבונו ומורה את צמאונו, ע"ד שאמרו בכלבא שבוע שמי שנכנס אצלו רעב ככלב יצא שבע, וגדר זה שייך גם אצל בע"ח דמשום ורחמיו על מעשיו וצער בע"ח הוא זן ומפרנס את הנבראים כולם, ויש בזה גם משום הליכה בדרכיו של מקום שהוא פותח ידו ומשיב את כל חי רצון מביצי קינים ועד קרני ראמים. אכן חסדו של אברהם כפי שבא לידי גילוי במעשה של ההכנסת אורחים הי' בדרגה גבוהה יותר, שהי' הכל במהלך של "כבוד", מקיים "כבוד הבריות", והוא גדר מיוחד של יחס של בין אדם לחבירו שאינו שייך כלל בבע"ח רק בבני אדם, דליכא ענין "כבוד" רק בבני אדם שנבראו בצלם אלקים (וכמש"א מן הגר"י הוטנר זצלה"ה ס"ז גיטא קיין סוגיא פון בין אדם לבהמתו, ס"ז גאר דא אסוגיא פון צער בעלי חיים גאר ביי אמענטשען איז דא אסוגיא פון בין אדם לחבירו" - אין סוגיא של בין אדם לבהמתו אצל בע"ח יש רק סוגיא של צער בעלי חיים רק אצל בני אדם יש סוגיא של בין אדם לחבירו"), והנה חזינן כסדר בחסדו של אברהם - הסבה עם הבריות את ענין של "כבוד הבריות", וכדחזינן בלשון הפסוק: "וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה וכן ויאמר אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך", ופירש"י: "לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים", ולגדול אמר אל נא תעבור מעל עבדך, התיחס אליהם כעבד אל אדוניו, והכל גם לפי המורה של כפשוטו שכעריבם בדמו לו. וכן ואל הבקר רץ אברהם, ואמרו בגמ' פ"ו ב' כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל. וכד' רש"י שם ד"ה לשונות: "מעדן מלכים ושרים הוא", והיינו שאין מעלתו של מאכל זה מחמת ערבותו המיוחדת אלא בעיקר מחמת חשיבותו בתורת מעדן של מלכים ושרים, היינו שהראה להם בעיקר יחס של כבוד והערכה לצלם אלקים כי כל אדם שנברא בצלם ונמצא תחת החביב אדם שנברא בצלם, הרי הוא בבחינת שראוי להתיחס אליו כמו אל מלך ושר, כך היא אופי' של כל ההנהגה. וראוי לצרף כאן ד' האדר"ג פ"ז מה שאמר הקב"ה לאיוב, איוב עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חיטים האכלתו פת חיטים, וכו' בשר וכו' בשר, ולשתות יין השקיתו יין, אבל אברהם לא עשה כן אלא יושב ומהדר בעולם, וכשימצא אורחין מכניסן לתוך ביתו, ואת שאין דרכו לאכול פת חיטין האכילהו פת חיטין, וכו' בשר וכו' בשר, וכו' לשתות יין וכו' השקהו יין, וכו' ויטע אשל בבאר שבע, ומלבד הדיבורים הידועים של הסבא ז"ל מסלבודקה בדבר האופי המיוחד של חסדו של אברהם שלא הי' חסדו רק סיפוק הנצרך העומד לפניו בבקשה וציפי' לקבלת סעד ועזרה, רק בתורת מקור של חסד השואף להתחבר עם הבריות, ולכן גם מי שלא הורגל ממציא לו תענוגות אכן יש כאן עוד הרגש, דהגדר של מי שאין דרכו, שדבר זה אינו חשוב בעיניו ולא שייך אליו ולא נצרך לו כלל, רק אברהם בעצם ההכנסה של האורחים, ודו"ק בלשון

"הכנסה", עצם ההכנסה (מיט זיין עצם אופן מען) ויחס הכבוד והערכה יתירה לצלם אלקים, וירץ לקראתם וישתחו ארצה וכו', העלה את ערך עצמו בעיני עצמו, עד שהרגישו כי חשובים ונכבדים הם, וכמלכים ושרים הם, ואצל אברהם ראוי הוא בעצם לאכול סעודת מלכים, לאכול פת נקיה וחמה של חיטים, ולאכול מעדנים של בשר ולשתות יין מלכים. ואמרו (סוטה י.) ותשב בפתח עינים, א"ר אלכסנדר מלמד שהלכה וישבה בפתחו של אברהם אבינו, שכל עינים צופים לראותו, שהיו רגילים להתקבל שם וללון והי' חביב עליהם. שולחנו של אברהם אין כתיב כאן, אלא "פתחו" של אברהם, ללמדנו כי עיקר סגולת הכנסת אורחים לא הי' בשולחנו הערוך מעדנים אשר ערך והכין לפני אורחיו, אלא דוקא בפתחו הפתוח לרוחה, אשר בו התקבלו האורחים "שהיו רגילים להתקבל", ולפיכך כל עינים צופות לראותו, כי היתה חביבה עליהם החיבה היתירה, תוכה רצון אהבה, יוצאת מלבו הפתוח כאולם של אברהם, אשר נודעת להם מאתו. וכבר אז"ל טוב המלכין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנא' ולכן שיניים מחלב א"ת לכן שיניים אלא ליבון שיניים (כתובות ק"א ב'). ועד"ז מתפרש ענין "והוא עומד עליהם", שהוא ענין כבוד ויקר והערכה יתירה לצלם אלקים, ועיין קידושין (לב) אברהם גדול הדור היה וכתוב בו והוא עומד עליהם, ושמה תאמר כמלאה"ש בדמו לו, לא בדמו לו אלא לערבים, ועיין במהרש"א דקרי לה "מצות הכנסת אורחים", והיינו שהוא "מעשה של כבוד", וע"כ זכו באמות בשכר זה לענין כבוד [ואפשר להוסיף דזכו ללחם אבירים אכל איש, מזון שמלאכי השרת משתמשים בו, בזכות שאברהם נתן לאורחים מעדן מלכים ושרים ודוק].

ונראה דכל הדברים האלו מבוארים ומפורשים בילקוט תהילים (ל"ז רמז תשכ"ח) דכאשר שמע אברהם משם בן נח את הצדקה שעשו בתיבה שפרנסו את כל הבהמות והחיות וטרחו עמו הרבה, ולא היו ישינים ונתנו לפני זה ולפני זה, נשא אברהם ק"ו ואמר אם עשו בבע"ח, אני אעשה בבני אדם שהם בצלמו של הקב"ה, אותה שעה ויטע אשל בבאר שבע, אכילה שתי' לוי, היינו שזהו הק"ו שעשה דאם צדקה בגדר ורחמיו על כל מעשיו כך ק"ו אם אעשה באופי של "בין אדם לחבירו" וחסדו של כבוד הבריות, חסד עם הבריות וכבוד הבריות הוא חדא מילתא ממש. שחסדו הי' עם בני אדם שהם בצלמו של הקב"ה, וכפי שבא לידי גילוי כל החזיון הזה של מעשה הכנסת אורחים.

ונראה לפי"ד דעיקר החותם של כבוד שישנה על ההכנסה הוא החותם של לויה, שישודו הוא הכבוד, וכלשון מהר"ל בח"א (סוטה מו:) בענין הלוי הוא הכבוד שעושים לו שאין דוחין אותו. וכאשר עושין כבוד זה לאדם שנברא בצלם וכו'. ע"כ ל"ש זה בבע"ח רק בבנ"א, שלא מצינו ענין של לוי בבע"ח של"ש בהם ענין הכבוד כלל שהוא רק באדם שנברא בצלם, והוא שייך לבחינה של "נתן מכבודו לבשר ודם" ולכן החותם העיקרי על תכונת ואופי הכבוד של הכנסת האורחים הוא הלוי, לכן הלוי מגדירה את ההכנסה וכל שנתבאר. וזהו החוק שחקק א"א ודרך החסד שנהג בה ודו"ק [ינדוע הסיפור מהגר"א ז"ל שהי' עשיר שהי' מכניס אורחים ונשרף כל ביתו ואמר הגר"א דלא קים לוי, ולכן מה"אשל" אכילה שתי' לוי, כיון שהי' חסר ה"ל" נשאר רק אש ונגרם שריפה, והרי שחסר בהאכילה שהי' בלא הלוי, והיינו דהכנסת אורחים שלו היתה בבחינה של צער בעלי חיים ולא מפרשת כבודו של אדם הנברא בצלם אלקים].

ועתה נבין בטוט"ד את ד' המכילתא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו שהיתה לכם אכסניא בשעת הדחק, אי"ז רק שכן גרידא, רק משום דכיון שקרבו לישראל והיה בזה ענין של הכנסת אורחים וכדמוכח בברכות (סג:) אפי' שלא לשמה רק להנאת עצמו, אבל הם שייכים באיזה מדה למדותיו של אברהם אבינו, ולכן אחר ג' דורות יכולים להדבק באמונתו (שהרי עמון ומואב מחמת השחתתם נתרחקו לגמרי אשר לא קדמו וגו'. וכן גמ' יבמות פ' הערל בגבעונים מחמת האכזריות שלהם נתרחקו משום דג' סימני' של אומה זו רחנים ביישנים גומ"ח. יעוין יבמות ע"ט) אכן אכתי אי"ז שייך לחסד אברהם דהי' חסר החותם של הלוי, אכן עכשיו כאשר לוי פרעה וקיים בהם מצות לוי דומיא דלוי דאברהם הושלם החותמת, ונקבע הלאו של לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו וא"ש.

(מתוך שיחה שמסר רבינו זצוק"ל)

הגיליון נתרם ע"י ידידנו הרב מנחם וייס שליט"א, מתלמידי רבינו זצוק"ל
לרגל השמחה השרייה במעונו בהולדת בנו שיחי'

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישראל חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינז'ר) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכ"ס אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה בבתי הכנסת: המרכזי חזון אי"ש שערי חסד 054-8498969 (קירט) ורמיהל ישיבת רנה של תורה מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה מגדל העמק 050-4180407 מצפה רמון אצל ידידינו ר' איכנסי בוגוסלבסקי הי"ו נורת עלית הר יונה בביהכ"ס המרכזי נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכי נתינה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב) נעוצם ישיבת נר זרח שולח גבעת המורה פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 קרית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה קרית שמונה 052-7136824 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים רמתיים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה ח' אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיוית שיוית נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אור עקיבא בביהכ"ס עץ חיים אלעד 054-8415551 (הופר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) אר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישירים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה קהל חסידים ורכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג בבתי הכנסת: חניכי הישיבות כרם ישראל מנין אברכים צא"י נחלת סירוקה זיו יהודה שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בני ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון חדרה בביהכ"ס יד זאב
---	--

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

